

REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE

Nacrt dokumenta

Bjelovar, lipanj 2006.

Uvodna riječ Župana

ZELENA OAZA ZDRAVLJA, ZNANJA, TRADICIJSKIH VRIJEDNOSTI I PRAVIH PRILIKA

To je Bjelovarsko-bilogorska županija kakvu vidimo, želimo i za kakvu imamo mogućnosti. Do te vizije došli smo zajednički – djelatnici Županije, predstavnici gradova i općina, institucija, javnih poduzeća, gospodarstvenika, predstavnika civilnog društva, radeći proteklih osam mjeseci na izradi Regionalnog operativnog programa.

Bio je to i lakši dio našega zadatka, jer sve to što smo napisali zajednički trebamo i ostvariti.

*Budući da je uvjet **natjecanja** za sredstva strukturnih fondova Europske unije izrada Regionalnog operativnog programa, Bjelovarsko-bilogorska županija od studenog 2005. godine intenzivno je radila na njegovoj izradi. Taj će plan biti instrument Županije, pomoću kojega će uvjeriti potencijalne donatore i stručnjake Europske unije da smo svojom strategijom i suvislo strukturiranim razvojnim planom, u skladu s razvojnim planovima EU, te da ćemo na temelju svojih potencijala i sufinanciranje EU, moći održavati konkurentno gospodarstvo.*

Svi sudionici u izradi ROP-a Bjelovarsko-bilogorske županije maksimalno su se trudili, te savladali metodologiju koju je propisala Europska komisija

Regionalni partnerski odbor radio je po skupinama za gospodarsku djelatnost, ruralnu infrastrukturu, socijalnu infrastrukturu (obrazovanje, zdravstvo, socijalnu skrb, kulturu i sport), fizičku infrastrukturu (komunalni sektor, graditeljstvo, prostorno planiranje i zaštita okoliša), civilno društvo, te financijske poslove i administrativni sektor.

*U definiranje prioritetnih projekata ROP-a, kroz Partnerski odbor, bili su uključeni lokalni partneri, tako da su prvi put u izradi strateškog dokumenta županije sudjelovali **ravnopravno djelatnici javne uprave, poslovnog sektora i civilnog društva**, konkonzusom donosili odluke o najvažnijim područjima (ciljevima, prioritetima, mjerama i projektima) koji će se financirati iz vlastitih sredstava županije, kao i sredstvima međunarodnih donatora (u prvom redu iz pretprijetnih i pristupnih fondova Europske unije).*

Sve su to preduvjeti da Bjelovarsko-bilogorska županija, zajedno s ostalim hrvatskim županijama, u relativno kratkom vremenu, dosegne stupanj socijalno gospodarske razine koji će njezinim stanovnicima osigurati bolji život među članicama Europske unije.

*Izrada ROP-a Bjelovarsko-bilogorske županije financina je u sklopu projekta Područja od posebne državne skrbi Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka, a izvođači- konzultanti su domaće tvrtke **FTC Fortis savjetovanje, Razvojna agencija sjever-DAN i Hrvatsko agronomsko društvo**.*

Njima, kao i svim sudionicima i članovima Partnerskog odbora za izradu Regionalnog operativnog programa zahvaljujem na vremenu, trudu i znanju kojega su ugradili u ovaj strateški okvirni projekt.

Sve što je napravljeno okvir je, podlozan promjenama, jer ROP je dinamičan dokument u kojega, uz njegovo ostvarenje, biti ugrađivani novi prioriteti i novi programi. Sve u cilju unaprjeđenja kvalitete života i razvoja Bjelovarsko-bilogorske županije.

*Damir Bajš, dipl.iur.
bjelovarsko-bilogorski župan*

Sadržaj

1. Uvodno o ROP-u

Regionalni operativni program (ROP) je temeljni programski i izvedbeni dokument na razini Bjelovarsko-bilogorske županije i predstavlja integralni strateški dokument koji obuhvaća strategiju razvoja županije za razdoblje od 2007. do 2011. godine.

Izuzetan značaj ROP-a Bjelovarsko-bilogorske županije, odnosno potreba njegove izrade ogleda se i u činjenici da će ROP biti primarni instrument za planiranje i dodjeljivanje svih izvora financiranja na nacionalnoj razini za programe razvoja županija, jedinica lokalne samouprave i ostalih relevantnih čimbenika. Ovo uključuje programiranja nacionalnih i županijskih proračunskih sredstava, pretpristupnih fondova EU kao i strukturnih i kohezijskih fondova EU. Izrada dokumenta započela je u listopadu 2005. godine, a nacrt dokumenta prezentiran je Županijskom poglavarstvu 07. srpnja 2007. godine te usvojen na Skupštini Bjelovarsko-bilogorske županije 13. srpnja 2006. godine.

Regionalni operativni program (ROP) je plansko-programski dokument i sredstvo za učinkovitije i uspješnije upravljanje razvojem Županije. Ciljevi ROP-a su:

- stvoriti sveobuhvatan i konzistentan razvojni plan županije, kojim se identificiraju i utvrđuju: vizija, strateški ciljevi, prioritetna područja intervencije, mjere i razvojni projekti spremni za provedbu ("pipeline");
- osnažiti partnerstvo, sudjelovanje javnosti u županijskom i lokalnom razvoju;
- ojačati sposobnosti u Županiji za upravljanje razvojem (identificiranje, planiranje, vrednovanje razvojnih projekata i financiranje) na županijskoj i lokalnoj razini.

ROP će Bjelovarsko-bilogorskoj županiji poslužiti kao instrument pomoću kojeg će svim davateljima sredstava i investitorima, uključujući Europsku komisiju, Vladu Republike Hrvatske te niz bilateralnih i multilateralnih izvora, kao i privatne investitore, moći prezentirati strateški dobro strukturiran razvojni plan. Takav ROP imat će i ključnu ulogu u učinkovitom i uspješnom korištenju vlastitih, županijskih i lokalnih, financijskih sredstava za gospodarski i socijalni razvoj, zaštitu okoliša i druge ključne razvojne aktivnosti.

Krajnji korisnici ROP-a bit će županija odnosno njezini građani, a jedan od glavnih značajki Regionalnog operativnog programa je u povećanju sposobnosti identificiranja, planiranja, financiranja i evaluacije razvojnih projekata. ROP predstavlja okvir i podlogu na kojoj će gradovi, općine, gospodarstvo i drugi socijalni partneri raditi svoje projekte te se kod njihove pripreme oslanjati na zajednički dogovorena polazišta.

Proces izrade ROP-a

ROP je pripreman kroz razdoblje od 10 mjeseci, počevši od studenog 2006. godine. Priprema je uključivala brojne sastanke s pojedincima i grupama lokalnih dionika, osnivanje Regionalnog Partnerskog odbora, te rad na četiri Regionalne konferencije. Pripremu i izradu Regionalnog operativnog programa financiralo je Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka, a podršku u pripremi pružio je konzultantski tim sastavljen od tri konzultantske kuće – FIMA Fortis savjetovanje do.o. iz Varaždina, Razvojna agencija Sjever d.o.o., također iz Varaždina te Hrvatsko agronomsko društvo iz Zagreba.

Da bi se osigurao uspjeh regionalnog programa potrebno je osigurati što širu podršku izradi i provedbi ROP-a što se najbolje može osigurati kroz partnerstvo, odnosno omogućavanje da svi oni koji imaju određene interese u odlukama o razvoju budu uključeni u njihovo donošenje.

Sudionici izrade ROP-a

Da bi se osigurao uspjeh regionalnog programa potrebno je osigurati što širu podršku izradi i provedbi ROP-a što se najbolje može osigurati kroz partnerstvo, odnosno omogućavanje da svi oni koji imaju određene interese u odlukama o razvoju budu uključeni u njihovo donošenje

Sadržaj ROP-a Bjelovarsko-bilogorske županije

2. OSNOVNA ANALIZA

2.1. Uvod

U ovom dijelu iznesen je pregled i osnovni pokazatelji o županijskom teritoriju, okolišu, infrastrukturi, ljudskim i prirodnim potencijalima, gospodarstvu te socijalnim, administrativnim i ekonomskim potencijalima županije.

Analiza je rađena temeljem dostupnih podataka, a sa ciljem osiguravanja kvalitetne podloge za utvrđivanje osnovnih karakteristika života u županiji i definiranje daljnjih koraka u strategiji, prioritetima i mjerama za budući razvoj Županije.

Sljedom toga, županijski resursi obrađeni su kroz sljedeća poglavlja:

1. zemljopisni položaj i osnovni zemljopisni podaci
2. prirodni resursi
3. stanovništvo i urbana mreža
4. upravno-teritorijalni ustroj županije
5. prometna infrastruktura
6. komunalna infrastruktura
7. gospodarstvo
8. socijalna infrastruktura
9. zaključak

2.2. Zemljopisni položaj

Bjelovarsko-bilogorska županija geografski gledano, pripada prostoru Panonske (i peripanonske) megaregije, najvećim dijelom makroregiji Zavale sjeverozapadne Hrvatske, a rubnim istočnim dijelom tangira i makroregiju Slavenskog gromadnog gorja.

Obuhvaća prostor četiri karakteristične geografske cjeline: Bilogore (sjeverno i sjeveroistočno), rubnih masiva Papuka i Ravne gore (istočno), Moslavačke gore (jugozapadno), te pleistocenskih ravnjaka i dolina Česme i Ilove (zapadno, centralno i južno).

Prostorno-funkcionalno gledano, Bjelovarsko-bilogorska županija nalazi se u istočnom dijelu grupe Županija Središnje Hrvatske, najrazvijenijeg područja Hrvatske i ključnog čvorišta europskih i regionalnih prometnih pravaca. Međutim, obzirom na rubni položaj (prema grupi županija istočne Hrvatske), te smještaj upravo između najznačajnijih prometnih pravaca (Posavskog i Podravskog koridora, te poprečnih koridora Srednja Europa-Jadran i Podunavlje-Jadran), dijelom je ostala izvan interesa dosadašnjih razvojnih usmjerenja, a što je došlo do izražaja nakon prekida sekundarnih prometnih veza sjevera i juga Hrvatske preko Bosne i Hercegovine.

Jedna je od dvije županije koje nemaju kopnenu granicu s nekom drugom državom, pa tako ni područja uz državnu granicu.

Bjelovarsko-bilogorska županija graniči:

- na sjeveru
- na sjeveroistoku
- na jugoistoku
- na jugozapadu
- na zapadu
- sa Koprivničko-križevačkom županijom
- sa Virovitičko-podravskom županijom
- sa Požeško-slavonskom županijom
- sa Sisačko-moslavačkom županijom
- sa Zagrebačkom županijom

Sa površinom od 2.636,67 km² (4,66% površine RH) i 133.084 stanovnika (3% stanovništva RH), jedna je od županija srednje veličine.

2.3. Prirodni resursi

2.3.1. Reljef i klima

Temeljno obilježje svakom krajoliku, pa tako i krajoliku područja Bjelovarsko-bilogorske županije, daje reljef. Njegova raščlanjenost i izdiferenciranost određuje osnovnu predispoziciju na koju se dograđuju ostale pejzažne komponente – vegetacija, hidrografija, i antropogeni utjecaj.

Županija ima uglavnom padinski tip reljefa. Naime, unutar tog morfogenetskog tipa razlikuju se eruptivno-metamorfni kompleks Moslavačke gore i reljef nastao eolskom akumulacijom koji ima sva obilježja padinskog tipa reljefa.

Prevlast nizina, koje su posljedica mlađih radijalnih gibanja podloge i površinskih naplavlivanja, odrazila se na velikom značenju i kompleksnom karakteru voda. U široj vodnoj problematici ističu se važna pitanja melioracije podvodnih nizina i vodoopskrbe. Unutar cjelovite zone parapodzolastih tala raširenija su hidrogena tla, razvijena duž većih tokova. Zbog jakog vlaženja hidrogena tla su nepodesna za intenzivnu poljoprivredu pa su na njima nužni melioracijski zahvati. Glavnina parapodzolastih tala, koja odgovaraju reljefno višim zonama, dobre su kvalitete i relativno malih ograničenja pri izboru kultura pa se predviđaju kao glavne zone intenzivne poljoprivrede. Najviši dijelovi Županije imaju šumska tla i ostat će šumski predjeli.

Prirodne su značajke raznovrsne pa to cjelokupnom području Županije daje osobit izgled te pruža mogućnost gospodarskog razvitka. Gospodarski povoljne su nizine uz rijeke Česmu i Ilovu te njihove pritoke.

Opća obilježja klime odraz su zemljopisnog položaja Županije i njene otvorenosti prema sjeveroistoku. Posljedica toga je veći utjecaj kontinentalne klime (niže zimske temperature, manje količine padalina, znatnija učestalost vjetrova iz N i NE kvadranta).

2.3.2. Tla

Značajan prirodni resurs Bjelovarsko-bilogorske županije su plodna tla, odnosno obradive poljoprivredne površine. Svojom površinom od 263.919 ha Bjelovarsko-bilogorska županija

sudjeluje sa 4,66 % u ukupnoj površini Republike Hrvatske. Najveći prostorni udio županije (57,9%) otpada na poljoprivredno zemljište koje se prostire na površini od 152.290 ha (5% ukupnog poljoprivrednog zemljišta Hrvatske), od čega je veoma veliki postotak 94,7% ili 144.725 ha, obradivih površina koje sudjeluju sa 7,8% u obradivim površinama Republike Hrvatske. Geomorfološke grupe tala, odnosno lito-geološke, reljefne i hidrološke osobine tala, uz prisutne klimatske uvijete bitno utječu na rasprostiranje vegetacije i način iskorištavanja zemljišta. Stoga je pojedine površine potrebno iskorištavati, odnosno na njima uzgajati one kulture koje imaju predispozicije za odgovarajuća tla, a spriječiti neracionalno ili neodgovarajuće korištenje najvrednijeg poljoprivrednog tla u druge svrhe.

Vrijedna obradiva tla

Vrijedna obradiva tla imaju relativno mala ograničenja za oraničnu biljnu proizvodnju. U ovu grupu tala mogu se uvrstiti lesivirana tla na zaravnima i vrlo blagim nagibima ispod 5%. Na ovim tlima vlaženje je minimalno i bez većeg zadržavanja vode u profilu. Fizička svojstva tla za vodu su uglavnom dobra. Zbog znatnog učešća praha i povećane zbijenosti tla u podoraničnom horizontu potrebno je podrivanje ili rastresanje. Tlo je vrlo pogodno za oraničnu biljnu proizvodnju. Deficit vlage se često javlja u ljetnim mjesecima. Uz navodnjavanje, redovite agrotehničke mjere i mjestimičnu-rijetku drenažu, ova bi tla omogućila raznovrsnu, visoku i stabilnu proizvodnju.

Značajan utjecaj na razvoj tala ima čovjek. Djelovanje čovjeka posebno je izraženo danas, a još veći antropogeni utjecaji očekuju se u budućnosti, jer se s pravom očekuju još značajnije intervencije u tlu. Brojni su antropogeni zahvati koji su doveli do promjene tala ovog područja.

Krčenje šuma i obrada tla, osobito na nagnutim terenima, dovelo je do ispiranja talnog materijala, do procesa erozije. Na pojedinim lokalitetima pod vinogradima promjene u tlu su toliko radikalne, da je došlo do potpunog gubljenja tipskih karakteristika tla.

Sređivanjem vodnih prilika područja u cjelini došlo je do značajnih promjena režima vlaženja na tlima u ravnici, a posebno u riječnim dolinama. Podizanjem nasipa te produbljivanjem, proširivanjem, i korigiranjem toka Ilove, Česme i nekih pritoka radi sprečavanja plavljenja terena, uklonjena je ili bitno smanjena realna opasnost od poplava. Ukoliko i dođe do poplava, voda se kraće vrijeme zadržava na tlu, jer je navedenim mjerama ubrzana evakuacija suvišne vode, što se povoljno odražava na tlo i vegetaciju (livade).

2.3.3. Šume

Bjelovarsko-bilogorska županija iznimno je uravnotežena odnosom površine, kvalitete i zdravstvenog stanja šuma i šumskog zemljišta, pa čak i njihovim ravnomjernim prostornim rasporedom. Udio šumskih površina u ukupnim površinama Županije od 36% kvalificira područje kao srednje šumovito. U odnosu na ukupnu površinu Županije od 263 667 ha, šume pokrivaju 95 455 ha, što predstavlja 36% šumovitosti Županije a što je i isti postotak šumovitosti što ga ima Republika Hrvatska. Ukupne površine pod šumama u Županiji čine 4,6% ovih površina u Republici Hrvatskoj.

Šume su značajno nacionalno bogatstvo i o njemu se više od jednog stoljeća sustavno vodi briga. Godina 1874. je početak organiziranog šumarstva u Bjelovarsko-podravskoj regiji pa

stoga i u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Te godine su, naime, utemeljene Đurđevačka i Križevačka imovna općina sa sjedištem u Bjelovaru, koje su upravljale šumama. Đurđevačkoj imovnoj općini pripadalo je 39562 ha, a Križevačkoj 29 320 ha, dok je u vlasništvu države ostalo 39 160 ha šume. Krajem 19. stoljeća u Bjelovarsko-križevačkoj županiji čak 84,5% radnika bilo je zaposleno u neposrednom iskorištavanju šuma, a nije postojala niti jedna pilana ili poduzeće za finalizaciju drvnih proizvoda. Takvo je stanje uzrokovalo uništavanje šumskog bogatstva. Drvo se izvozilo u Francusku, Njemačku, Austro-Ugarsku Monarhiju, Češku, Italiju i druge države kao sirovina, a najmanje kao gotov proizvod.

Danas, od ukupne površine šuma županije, na državne šume kojima gospodare Hrvatske Šume putem 10 šumarija (Bjelovar, Čazma, Ivanska, Garešnica, Daruvar, Sirač, Đulovac, Grubišno Polje, Veliki Grđevac, Velika Pisanica u okviru Uprave šuma Bjelovar), otpada 83.255 ha, dok su privatne šume zastupljene sa nepouzdanim podatkom od 12.200 ha. Treba naglasiti da privatne šume, usitnjene i devastirane, nemaju ni izdaleka ona kvalitetna svojstva što ih imaju one u vlasništvu Hrvatskih šuma. Većina privatnih šuma prevedena je u šume niskog uzgojnog oblika ili panjače koje služe za proizvodnju ogrjevnog drveta. Zastupljene su i umjetno podignute šume bagrema koje se sijeku svakih 4 do 5 godina za vinogradarsko kolje, a obnavljaju se također iz panja.

Za sve šume bez obzira na vlasništvo primjenjuju se odredbe Zakona o šumama iz 1991. godine, čije sprovođenje trenutno nadziru 2 šumarsko - lovna inspektora sa sjedištem u Bjelovaru i Daruvaru.

Smještajno gledano, šume u županiji najzastupljenije su na okolnom gorju i pobrđu: Bilogori, Papuku i Moslavačkoj Gori, sa glavnim vrstama hrastom kitnjakom, običnom bukvom i grabom, te jelom, a porječje i tokovi rijeke Česme i Ilove stanište su šuma u kojima je glavna vrsta hrast lužnjak, obični grab, poljski jasen i crna joha. Listopadne šume zauzimaju oko 97,5%, a crnogorične 2,5%.

Šumarstvo na području Županije predstavlja značajnu gospodarsku djelatnost koja prema obujmu i kvaliteti šumskog fonda zadovoljava potrebe postojeće drvne industrije i omogućuje njen, kao i vlastiti daljnji razvoj.

Između šume i lova ne postoji granica, jer šuma je prebivalište većine divljači koja u njoj nalazi svoje ekološke niše. Njihov međusobni odnos potrebno je shvatiti u kontekstu zaštite PRIRODE, odnosno još preciznije – ZAŠTITE ŠUME, slijedom nastojanja na biološkoj RAZNOLIKOSTI. GOSPODARENJE FLOROM (ŠUMOM) i FAUNOM regulirano je Zakonom o lovu te Zakonom o šumama. Na Bjelovarsko – bilogorskoj Županiji oni se u potpunosti respektiraju i upotpunjuju. Lovišta Bjelovarsko – bilogorske županije bogata su svim autohtonim vrstama sitne i krupne divljači. Broj divljači koja prirodno obitava i koja se prema mogućnostima staništa može i mora uzgajati (matični proljetni fond) određena je bonitiranjem lovišta (utvrđivanje najvećeg mogućeg broja divljači koja se može uzgajati u lovištu).

U lovištima Bjelovarsko-bilogorske županije obitava divljač u matičnim fondovima od 672 grla jelena običnog, 1220 grla divljih svinja, 4879 grla srneće divljači, 9231 rep europskog smeđeg zeca, 11304 kljunova fazana i preko 20000 lovnih močvarica. Najzastupljenija divljač u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji je *fazanska divljač* (39.3 %), zatim *obični zec* (34.4 %) i *obična srna* (18.1 %). Na ovom području u velikom broju od sitne divljači obitavaju još poljske jarebice (trčke), divlje patke, liske, prepelice, šljuke, golubovi, a od krupne: jelen

lopatar i muflon koji se uzgajaju u zatvorenim lovištima i uzgajalištima divljači u zavidnom broju od preko 2000 grla.

Najveći dio prirasta sitne divljači dobiva se prirodnim uzgojem, izuzev fazana, trčke i zeca koji se djelomično uzgajaju kombiniranim načinom. Samo je ove, 2006 godine u zajednička lovišta uneseno je 7620 kljunova fazanskih pilića, 150 kljunova pilića trčke i 60 repova divljeg zeca. Aktivnosti temeljem „Programa unapređenja lovnog gospodarstva u zajedničkim lovištima Bjelovarsko – bilogorske županije” povećavaju brojnost fazanske divljači postignutim matičnim fondom i pripadajućim prirodnim prirastom, umjetnim i kombiniranim uzgojem fazanske divljači.

2.3.4. Vode

Površinske vode

U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji rasprostiru se djelomično dva sliva koji su prirodno vezani i za područja susjednih županija. Sliv rijeka Česme i Glogovnice prostorno je vezan i za Zagrebačku županiju te Koprivničko-Križevačku županiju, dok se sliv rijeka Ilove i Pakre širi na Sisačko-moslavačku županiju. Usprkos značajnim radovima uređenja korita vodotoka i iskopa melioracijskih kanala u prošlosti, stupanj izgrađenosti vodnogospodarskih objekata na slivu je oko 6 m uređenog vodotoka ili melioracijskog kanala na 1 ha slivne površine i jedan je od manjih na vodnom području sliva Save.

Ribnjaci na području Bjelovarsko-bilogorske županije

Ukupna površina koju pokrivaju privredni ribnjaci u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji je 3181 ha, pa ta veličina površine Županiju izdvaja u odnosu na ostale županije, čineći je najbogatijom ovim privrednim resursom u Hrvatskoj.

Zadnjih godina izražen je trend smanjenja površina pod privrednim ribnjacima zbog brojnih teškoća s kojima se suočava ova grana gospodarstva u Hrvatskoj.

Ribnjaci za sportsko – rekreativne aktivnosti

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije za potrebe sportsko–rekreativnih ribolovnih aktivnosti iskopano je i uređeno 39 ribnjaka. Ribnjacima momentalno gospodare 32 sportsko–ribolovna društva i udruge. Površina koju ti ribnjaci zauzimaju je oko 40 ha. Ribnjaci za sportsko – rekreativne aktivnosti na području županije imaju ulogu i u protupožarnoj zaštiti, a nemaju posebnu važnost u smanjenju vodnog vala.

Podzemne vode

Sa stanovišta akumulacije podzemnih voda na brežuljkastim područjima najvažniji su pijesci i šljunci koji se na ovom dijelu terena ističu kao glavni vodonosnici podzemnih voda.

Korištenje voda i vodnih resursa

Korištenje voda i vodnih resursa, kao i njihova zaštita, na području Bjelovarsko-bilogorske županije mora biti racionalno, zbog toga što se dio područja Županije opskrbljuje vodom za piće iz Koprivničko-križevačke županije, a dio iz manjih lokalnih izvora. Vode i vodni resursi

koriste se za napajanje ribnjaka vodom, u poljoprivredi, te u lječilišne, turističke i rekreacijske svrhe.

Posebni vodni resursi

U posebne vodne resurse spadaju mineralno-termalna vrela i vode geotermičkog porijekla. Najveći geotermički izvor na području Županije nalazi se u Daruvarskim toplicama. Hidrogeološki istražni radovi pokazuju da termalna voda potječe iz trijasko karbonatnih slojeva. Završeni su istražni radovi u Velikoj Cigleni. Pronađene su količine vode od oko 80 l/sek temperature 177 °C. Izbijanje tople vode zabilježeno je i u Siraču, ali do sada nisu poduzimani istražni radovi.

2.3.5. Mineralne sirovine

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije potrebno je temeljito ispitati veličinu zaliha, te rentabilnost i ekonomičnost eksploatacije prirodnih izvora (nafta, ugljen, kameni pijesak, glina, građevni kamen, termalna vrela i drugo) kako bi se usmjerio način i vremensko trajanje iskorištavanja, ali uz obavezno vođenje brige za zaštitu prirode, prirodnih vrijednosti i okoliša. To se odnosi i na sve prirodne krajolike, kako bi se sačuvala šuma od pretjerane sječe, poljodjelske površine od poplava, klizanja i drugih namjena, te područja korištenja mineralnih sirovina od devastacije.

Od prirodnih resursa značajnija su ležišta nafte i plina, zatim građevnog kamena, opekarske gline i u novije vrijeme kvarcnog pijeska, dok je eksploatacija ugljena potpuno napuštena.

Granitna jezgra Moslavačke gore pruža velike mogućnosti za razvoj kamene industrije.

Na jugozapadnim padinama Bilogore nalazi se naftno polje Šandrovac. U naftnom polju Šandrovac na dubini od 1750 do 2050 metara nabušen je u tortonskim naslagama plin prirodni i CO₂.

Na području lista Daruvar ležišta mineralnih sirovina vezana su uz sedimentne, magmatske i metamorfne stijene. Nemetali i kaustobioliti pojavljuju se u ekonomski značajnijim količinama, dok su metali zabilježeni jedino kao manje mineraloške pojave, bez gospodarske vrijednosti. Značajniji sirovinski materijal u području lista Daruvar su kvarciti i kvarcni pješčenjaci (Jagma, Novo Selo). Osnovne sirovine za opekarsku industriju ima praktički u neograničenim količinama. Glavna područja su rubni dijelovi Bilogore (Bjelovar, Pavlovac).

Poseban i izuzetno važan prirodni fenomen i značajka ovog područja su termalna vrela (izvori tople ljekovite vode), koji su bili prvi i presudni element za formiranje prvog naselja na prostoru grada Daruvara (pleme Iassa-Res Publica Iassorum-Aquae Balissae). Naftno-geološka istraživanja istakla su i određene potencijale geotermičke energije (geotermalne izvore) koja do sada nije još sustavno ispitana i razmotrena.

Ključna pitanja/Zaključci – Zemljopisni položaj i prirodni resursi

- Poveznica SI i Istočnih područja Hrvatske sa gospodarski najrazvijenijim dijelom – Zagrebom i Zagrebačkom županijom
- Bogatstvo obradivog tla i šuma, bogatstvo površinskih voda, relativno slaba izgrađenost vodnogospodarskih objekata
- Umjerena kontinentalna klima pogodna za uzgoj velikog broja biljnih kultura

- Značajnija ležišta nafte i plina, građevnog kamena, opekarske gline i kvarcnog pijeska
- Izuzetno važan prirodni fenomen i značajka ovog područja su termalna vrela (izvori tople ljekovite vode), a naftno-geološka istraživanja istakla su i određene potencijale geotermičke energije (geotermalne izvore) koja do sada nije još sustavno ispitana i razmotrena.

3. STANOVNIŠTVO I URBANA MREŽA

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije živjelo je prema popisu iz 1991. godine ukupno 144.042 stanovnika na 2636,67 km². Prosječna gustoća naseljenosti je bila 54,6 st/km², što je znatno ispod prosjeka Hrvatske (84,6 st/km²), ili gotovo dvostruko ispod prosjeka kontinentalnog dijela (100,5 st/km²), a čak trostruko ispod prosjeka središnje Hrvatske (140,0 st/km²). Situacija je dodatno pogoršana prema podacima iz popisa 2001. godine – ukupno 133.084 stanovnika, a prosječna gustoća naseljenost i pada na 50,18 stanovnika po 1 km².

Stanovništvo je unutar Županije izrazito nejednako raspoređeno (Grad Bjelovar 233,68 a Općina Berek 18,58 st/km²) što je manjim dijelom rezultat prirodnih datosti i društveno-povijesnih okolnosti, a najvećim dijelom ipak negativna posljedica prostornoplanerski neusmjerenog procesa urbane tranzicije.

3.1. Demografski procesi

Od prvog popisa stanovništva 1857. godine, pa sve do 1953. godine, broj stanovnika Županije je rastao. Tokom tog gotovo stogodišnjeg razdoblja na smanjenje broja stanovnika utjecali su jedino ratni gubici ljudstva u I. i II. svjetskom ratu. Isti su međutim znatno narušili dobnu strukturu stanovništva, te na taj način bitno utjecali i na daljnja demografska kretanja, najuočljivije u razdoblju od 1965. do 1970. godine (nagli pad broja živorođenih), a obzirom na sporost demografskih procesa u manjoj mjeri i kasnije. Udio stanovnika Županije u ukupnom stanovništvu Hrvatske smanjuje se već gotovo 50 godina (1948. godine 4,40%, a 2001. samo 3,01%). Na takav tok demografskih kretanja najznačajnije je utjecao proces urbane tranzicije, te iz njega proizišle promjene društveno-gospodarskih, kulturno-obrazovnih, zdravstveno-socijalnih i drugih činitelja, a obzirom na dotadašnji izrazito ruralni karakter Županije.

Dodatni negativni trend je nastao uslijed Domovinskog rata, tokom kojeg su pojedina područja Županije pretrpjela velike ratne štete, a naročito Općine Đulovac, Sirač i Veliki Grđevac, te Gradovi Bjelovar, Grubišno Polje i Daruvar, iz kojih je veći dio stanovništva srpske i crnogorske narodnosti (i iskazani kao Jugoslaveni) iselio iz Hrvatske tako da su poneka sela ostala poluprazna, a mnoga i prazna. U pojedina takva naselja smješteni su stanovnici susjednih zemalja (Bosne i Hercegovine, Jugoslavije-Vojvodine, Kosova,...). Točnih podataka o broju iseljenog i smještenog stanovništva nema, a procjenjuje se da je između 1991. i 1993. godine izbjeglo oko 7000 ljudi više nego što se doselilo.

Bjelovarsko-bilogorska županija je danas (kao i veći dio Hrvatska) područje malih naselja i disperzne naseljenosti. Županija je 2001. godine imala 323 naselja od toga 177 naselja do 200 stanovnika ili 56,8% (Hrvatska 51%), te 304 naselja do 1000 stanovnika ili 94,2% (Hrvatska 91%).

BROJ STANOVNIKA NASELJA	BROJ NASELJA	% U UKUPNOM BROJU NASELJA	UKUPNO STANOVNIKA	% U UKUPNOM BROJU STANOVNIKA
001-100	89	27,6%	4480	3,1%
101-200	88	27,2%	12642	8,8%
201-500	96	29,7%	29478	20,5%
501-1000	31	9,6%	21151	14,7%
1001-2000	14	4,3%	17404	12,1%
Ukupno	318	98,5%	85155	59,1%
Hrvatska		96,5%		41,1%
2001-5000	3	0,9%	10301	7,2%
5001-10000	1	0,3%	9815	6,8%
10001-	1	0,3%	27783	19,3%
Ukupno	5	1,5%	47899	33,3%
Hrvatska		3,5%		58,9%
Sveukupno	323	100,0%	133054	92,4%

Izvor: Prostorni plan Bjelovarsko-bilogorske županije, Županijski ured za prostorno uređenje

Disperzna naseljenost otežavajuća je okolnost u uređenju prostora. Ona otežava izgradnju infrastrukture (prometnica, kanalizacije, vodovoda, plinovoda,...) kao i cjelokupnu organizaciju prostora.

U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji temeljem četiri nezavisne varijable (broj stanovnika, % poljodjelskog stanovništva, % radnika u mjestu stanovanja, % domaćinstava bez poljodjelskog gospodarstva) izdvojeno je samo pet gradskih naselja i u njima je (prema statističkom popisu) živjelo 47.268 odnosno 33% stanovnika (država 51,3%). Taj podatak govori da je Županija još daleko ispod prosjeka države, a koja je u odnosu na Europu još uvijek slabije urbanizirana zemlja.

Prijelaznih naselja (koja su doživjela određen stupanj socio-ekonomske i druge preobrazbe, te po svojim obilježjima predstavljaju prijelaz između gradskih i seoskih naselja) je izdvojeno svega 90 i u njima živi 47.088 stanovnika, odnosno 32,5% stanovništva Županije, od čega u jače urbaniziranim samo 14,5 % što je također ispod državnog prosjeka. Pri tome je naročito indikativan podatak da se samo 7 od 32 naselja od 501-1000 stanovnika i 9 od 16 naselja od 1001-2000 stanovnika mogu okarakterizirati kao jače urbanizirana (što se samo djelomično može opravdati statističkim razlozima - razvijena prehrambena industrija).

Seoskih naselja sa izrazito agrarnim karakterom u Županiji još uvijek ima čak 228 odnosno 70,5% i u njima živi 33,9% stanovništva. Ona nisu doživjela značajnije preobrazbe i u njima će procesi vjerojatno biti najizrazitiji, ali i najrazličitiji. Jedan relativno veliki dio će se tokom vremena jednostavno ugasiti, neka će se urbanizirati, a neka jačati svoj agrarni karakter uz adekvatnu modernizaciju života i rada u njima.

Da je proces urbanizacije u Županiji još uvijek prilično izražen ukazuju i podaci da jedino gradska naselja imaju izrazit i stalan rast, a jače urbanizirana slabiji rast ili stagnaciju, dok se ukupno stanovništvo Županije još uvijek smanjuje, što je karakteristično za države i područja koja se nalaze u industrijskog fazi razvoja. U njima gradovi imaju naglašenu polarizacijsku ulogu, a porast stanovništva gradova je više posljedica preseljavanja selo-grad, a manje prirodnog prirasta. Takav tok urbanizacije i dalje će pojačavati probleme u ruralnim krajevima (depopulacija, starenje stanovništva,...), ali i u gradovima (nedostatak radnih mjesta, stanova,...).

4. UPRAVNO TERITORIJALNI USTROJ ŽUPANIJE

Prostor koji danas obuhvaća Bjelovarsko-bilogorska županija (bivše općine: Bjelovar, Čazma, Daruvar, Garešnica, i Grubišno Polje) nalazio se prije novog teritorijalno-političkog ustrojstva u bivšoj Zajednici općina Bjelovar, koja se sastojala od deset općina.

Bjelovarsko-bilogorska županija formirana je 29. prosinca 1992. godine donošenjem Zakona o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine" broj 90/92), a obuhvaćala je 2 grada i 15 općina.

Bjelovarsko-bilogorska županija danas (nakon dvije izmjene i dopune Zakona) obuhvaća 5 gradova i 18 općina.

	GRAD OPĆINA	Naselja				STANOVNIKA	
		BROJ	%	Br. St. 1991.	%	Br. St. 2001.	%
1	Bjelovar	31	9,60%	42066	31,61%	41869	31,46%
2	Čazma	36	11,15%	8862	6,66%	8895	6,68%
3	Daruvar	9	2,79%	14210	10,68%	13243	9,95%
4	Garešnica	23	7,12%	12186	9,16%	11630	8,74%
5	Grubišno Polje	24	7,43%	9716	7,30%	7523	5,65%
	Ukupno	123	38,08%	87040	65,40%	83160	62,49%
1	Berek	13	4,02%	2057	1,55%	1706	1,28%
2	Dežanovac	12	3,72%	3675	2,76%	3355	2,52%
3	Đulovac	29	8,98%	4696	3,53%	3640	2,74%
4	Hercegovac	5	1,55%	3143	2,36%	2791	2,10%
5	Ivanska	13	4,02%	3824	2,87%	3510	2,64%
6	Kapela	26	8,05%	3897	2,93%	3516	2,64%
7	Končanica	9	2,79%	3146	2,36%	2824	2,12%
8	Nova Rača	13	4,02%	4520	3,40%	4077	3,06%
9	Rovišće	12	3,72%	4968	3,73%	5262	3,95%
10	Severin	2	0,62%	1111	0,83%	1038	0,78%
11	Sirač	9	2,79%	3585	2,69%	2546	1,91%
12	Šandrovac	7	2,17%	2341	1,76%	2095	1,57%
13	Štefanje	9	2,79%	2577	1,94%	2347	1,76%
14	Velika Pisanica	8	2,48%	2763	2,08%	2151	1,62%
15	Velika Trnovitica	8	2,48%	1836	1,38%	1661	1,25%
16	Veliki Grđevac	11	3,41%	4490	3,37%	3313	2,49%
17	Veliko Trojstvo	11	3,41%	3286	2,47%	3092	2,32%
18	Zrinski Topolovac	3	0,93%	1087	0,82%	1000	0,75%
	Ukupno	200	61,92%	57002	42,83%	49924	37,51%
	Sveukupno	323	100,00%	144042	108,23%	133084	100,00%

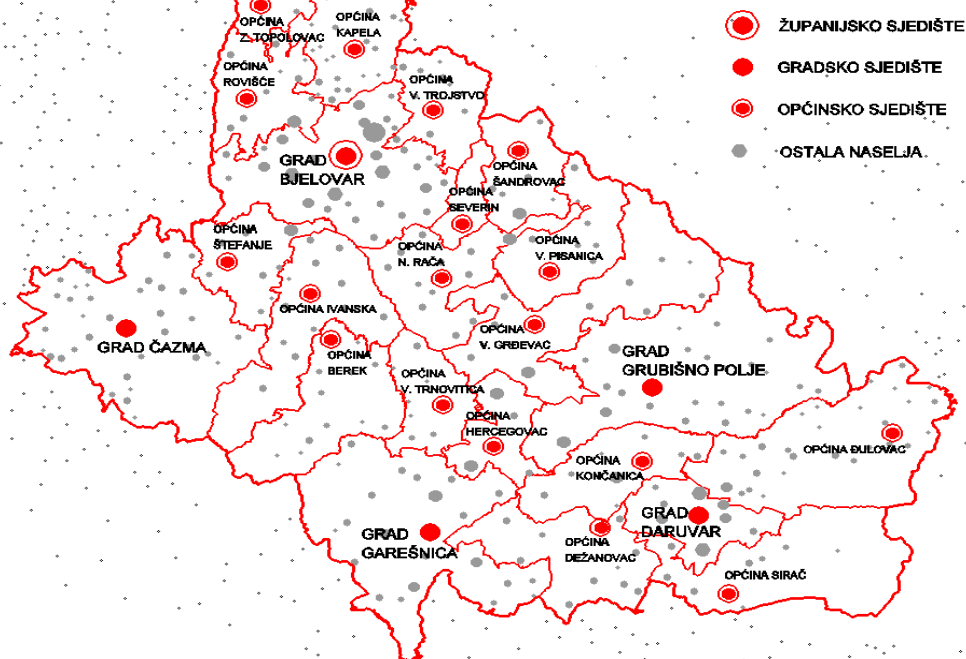
Izvor: Prostorni plan Bjelovarsko-bilogorske županije, Županijski ured za prostorno uređenje

:

Gradovi i općine, kao jedinice lokalne uprave, izrazito su različiti po površini (Grad Grubišno Polje 265,05 km², a Općina Severin 25,91 km²), broju naselja (Grad Čazma 36 naselja, a Općina Severin 2 naselja), broju stanovnika (Grad Bjelovar 41869 st., a Općina Zrinski Topolovac 1000 st.), te po prostorno razvojnim i resursnim značajkama.

Sjedište Bjelovarsko-bilogorske županije je grad Bjelovar. Područje grada Bjelovara osim samog Grada/naselja Bjelovar koje je jedino naselje sa više od 20.000 stanovnika, obuhvaća i 30 manjih naselja. Zauzima prostor nešto veći od 188 km², što je tek 7% površine Županije, a u njemu živi gotovo trećina stanovnika Županije. Čak 64,5% stanovnika živi u ukupno pet gradova u županiji koji se prostiru na 36% površine županije

TERITORIJALNO-POLITIČKI USTROJ

Ključna pitanja/Zaključci – Stanovništvo i teritorijalna mreža

- Relativno mala gustoća naseljenosti (gotovo dvostruko manje od prosjeka kontinentalne Hrvatske), prevladavajući broj malih naselja (50% naselja do 200 stanovnika)
- Nepovoljna demografska kretanja – stalno smanjenje broja stanovnika i «starenje» stanovništva
- Izražen proces urbanizacije – migracije selo-grad
- Koncentracija stanovništva u naseljima u okviru gradova – dvije trećine stanovnika na jednoj trećini površine Županije

5. PROMETNA INFRASTRUKTURA

Premda prometni sustav Bjelovarsko-bilogorske županije ne čine sve grane prometa, on je komplementaran i kompatibilan s prometnim sustavima županija koje ga okružuju. Naime, taj sustav čine cestovni, željeznički, poštanski i telekomunikacijski promet, dok ne obuhvaća ili nije direktno uključen u druge grane prometa: pomorski, riječni, zračni i žičarski promet, koje su veoma značajne u hrvatskom prometnom sustavu. Osim toga, njega ne karakterizira ni javni gradski promet, koji ne postoji ni u sjedištu županije - Bjelovaru.

5.1. Ceste

Područje Bjelovarsko-bilogorske županije svojim položajem između šireg Panonskog prostora i metropole Zagreba nudi jednu od mogućnosti njihovog međusobnog povezivanja. Glavni državni prometni pravci teku paralelno sa županijskim prostorom, ali sjeverno (podravski pravac) ili južno (posavski pravac) od njega.

Od 1996. do 2004. godine na ovom prometnom pravcu intenzitet prometa u stalnom je porastu. Prema prosječnom scenariju prognoziranog PGDP-a u 2010. godini ovaj bi koridor bio na sedmom mjestu kao najopterećeniji sa 12.390 vozila/dan, a posebno njegova dionica Vrbovec - Đurđevac sa 13.284 vozila/dan. Važnost pravca pokazala se posebno tijekom Domovinskog rata, kada je čitav promet za Slavoniju s autoputa preusmjeren na njega. I pored tog povoljnog prometnog položaja, može se reći da je područje Županije prometno izolirano, što je vidljivo iz činjenice da niti jedna suvremenija prometnica ne prolazi njome

Mreža javnih cesta na prostoru Bjelovarsko bilogorske županije razvrstana je na državne, županijske i lokalne:

Razvrstavanje javnih cesta na području Bjelovarsko-bilogorske županije				
	Državne ceste	Županijske ceste	Lokalne ceste	Ukupno
Asfaltirano (km)	260,60	505,40	394,05	1160,05
Neasfaltirano (km)	18,30	51,53	247,90	317,73
Ukupno (km)	278,90	556,93	641,95	1477,78

Izvor: HUC-Podružnica za održavanje cesta Bjelovar i ŽUC-Bjelovarsko-bilogorske županije

Državne ceste

Državne ceste povezuju teritorij Republike Hrvatske s europskim prostorom, Grad Zagreb sa sjedištima županija i sjedišta županija međusobno. Prostor Županije je relativno ravnomjerno pokriven mrežom državnih cesta, ali je to zbog njihovih tehničkih karakteristika nedostavno za uključivanje ovog prostora u državne i međunarodne tokove roba i usluga, pa se generalno može konstatirati da je Bjelovarsko-bilogorska županija ostala prometno izolirana u odnosu na ostali državni prostor, a posebno nakon prekidanja veza sjevera i juga Hrvatske preko teritorija Bosne i Hercegovine. Mrežu državnih cesta na području Županije čine pravci Zagreb-Bjelovar-Daruvar-Pakrac- i Vrbovec-Čazma-Garešnica-Pakrac koji su paralelni sa podravskim i posavskim pravcem i pravci Ivanić Grad-Čazma-Bjelovar-Đurđevac, zatim Kutina-Garešnica-Grubišno Polje-Virovitica i Pakrac-Daruvar-Đulovac-Slatina koji su okomiti na podravski i posavski pravac i međusobno ih povezuju. Stanje ovih cesta je na pojedinim dionicama veoma loše, a same ceste samo deklarativno nose naziv državnih cesta, dok po tehničkim karakteristikama ne zadovoljavaju kategorizaciju u koju su svrstane, pa se kao imperativ postavlja njihova modernizacija. Ove ceste prolaze kroz brojna manja i veća naselja, što se nekada smatralo povoljnim, a danas nepovoljnim, jer je promet time usporen i nesiguran.

Županijske ceste

Županijske ceste su javne ceste koje povezuju sjedište županije s gradovima i općinskim sjedištima, te sjedišta gradova i općina međusobno. Uspostavljenu mrežu županijskih cesta potrebno je kvalitetno održavati, kako bi se omogućio policentrični razvoj Županije i na taj način postupno smanjile razlike u razvijenosti s ciljem postizanja uravnoteženog razvitka područja. Pojedine pravce potrebno je modernizirati, kritične dionice rekonstruirati, sve u svrhu zadovoljenja gospodarskog razvoja i individualnih potreba uz osiguranje pouzdanosti i udobnosti javnog prometa.

Lokalne ceste

Lokalne ceste su javne ceste koje povezuju sjedište grada, odnosno općine s naseljima s više od 50 stanovnika unutar grada ili općine, ceste u urbanom području koje povezuju gradske četvrti sa županijskim cestama i ceste koje povezuju susjedne gradske četvrti međusobno. Veliki broj lokalnih cesta različite kvalitete i njihov značajan doprinos ravnomjernom razvitku Županije glavne su značajke razgranate mreže cesta tog ranga. O velikoj kilometraži lokalnih cesta rječito govori omjer lokalnih i županijskih cesta, koji je 2:1, u odnosu prema drugim županijama gdje je taj omjer 1:1 pa sve do 1:2, što predstavlja značajno opterećenje za održavanje cesta na Županiji.

Općenito se može konstatirati da je cestovna mreža Županije dovoljno razgranata sa natprosječnom gustoćom u odnosu na republički prosjek, ali su to uglavnom ceste niže kategorije (županijske i lokalne), a bez prometnice koja bi svojim značajem prelazila županijske okvire. Stanje kvalitete cesta je jedva zadovoljavajuće, a godinama je prisutan nesrazmjer između potrebnih i osiguranih sredstava kako za redovno, tako i za pojačano održavanje, odnosno sanaciju i rekonstrukciju kolnika, a posebno na cestama nižeg ranga. Potreba izgradnje nogostupa uz cestu kroz naselja imperativ je opreme većine naselja.

5.2. Željeznice

Željeznički promet na području Bjelovarsko-bilogorske županije ima dugu tradiciju. Prve pruge su građene krajem XIX stoljeća. Osobitu važnost željeznički promet bilježi u razdoblju od 1946. do 1965. godine, u kojem je cestovni promet tek prerastao iz rudimentarnog u sveobuhvatni način prijevoza ljudi i roba.

Postojeća pruga i željeznička infrastruktura na području Županije je dotrajala, zastarjela i neprimjerena stvarnim potrebama Županije. Iako je zračna udaljenost između Bjelovara i Zagreba samo 65 km, Bjelovar je sa Zagrebom povezan željezničkom prugom duljine 89,2 km. Vožnja tom prugom traje dva sata, a mjestimično je moguća maksimalna brzina 50 km/h. Pripada kategoriji sporednih pruga, a presjecaju je brojne, uglavnom lokalne prometnice. Na trasi pruge uspostavljeno je 39 cestovnih prijelaza koji su dobrim djelom nezaštićeni i predstavljaju sigurnosni problem kako u željezničkom, tako i u cestovnom prometu.

Osnovu sadašnjeg prometa željeznicom na području Županije čini pruga Bjelovar – Križevci (Zagreb), koja nakon rekonstrukcije ima poboljšane tehničko – eksploatacijske karakteristike na relaciji Bjelovar – Sv. Ivan Žabno (80 km/h, 200 KN/os).

Pruga Bjelovar – Kloštar je nakon višegodišnjeg ne prometovanja 1995. godine rekonstruirana (80 (60) km/h, 200 KN/os) i ponovo puštena u promet, čime je Bjelovar postao tranzitna postaja, a ne samo početno – završna kao do tada.

Rubnim područjem Županije odvija se željeznički promet prugom Banova Jaruga – Pakrac – Sirač – Daruvar – Pčelić, koja ima samo lokalni značaj. Svojim lošim tehničko – eksploatacijskim karakteristikama (40 km/h, 160 KN/os) ne privlači značajnije količine roba i ljudi.

Radovi na izgradnji nove dionice pruge Gradec - Sv. Ivan Žabno duljine 12.200 m započeti će u travnju 2007. godine i trebali bi se završiti 2009. godine. Modernizacijom željezničke infrastrukture na željezničkom pravcu Bjelovar - Zagreb može se očekivati znatniji porast prometa tereta i putnika u željezničkom prometu što bi uvjetovalo i znatan rast bruto domaćeg proizvoda i zaposlenosti.

5.3. Zračni promet

Na prostoru Županije postoje dva letjelišta za športske i lake komercijalne zrakoplove do 6,5 tona, u blizini Bjelovara i kod Daruvara. Letjelišta imaju travnatu tvrdu poletno – sletnu stazu sa pratećim objektima. Pri letjelištima djeluju zrakoplovni klubovi ZK u Bjelovaru i ZK Ždral u Daruvaru.

Ostala letjelišta su namijenjena zrakoplovima za potrebe poljoprivrede i sporta, a nalaze se:

- kod Nove Rače – betonska pista,
- kod Čazme – betonska pista,
- kod Blagorodovca – betonska pista,
- kod Garešnice – travnata pista.

5.4. Pošta i telekomunikacije

Područje Bjelovarsko-bilogorske županije kao integralni prostor Republike Hrvatske, svojom djelatnošću pokriva Središte pošta Bjelovar, koje je organizacijski dio poduzeća Hrvatske pošte d.d. i koje djeluje na prostoru čitave države.

Poštanske se usluge korisnicima pružaju putem mreže poštanskih ureda kojih na području Bjelovarsko-bilogorske županije ima 37 i jedan izdvojeni šalter u Bjelovaru. U svakoj jedinici lokalne samouprave djeluje barem jedan poštanski ured. Svi poštanski uredi kvalitetno su povezani vlastitim linijama prijevoza sa Prometnom poštom u Bjelovaru, sa kojom čine jedinstvenu prometno tehnološku cjelinu.

Komutacijski kapaciteti

Broj instaliranih priključaka na 100 stanovnika	37,00
Broj uključenih pretplatnika na 100 stanovnika	32,00
Gustoća priključaka na području županije	19,00
Gustoća ukopčanih telefona na području županije	16

Izvor: T-com

Fiksnom telefonijom pokrivena su gotovo sva naselja u Županiji, tako da se može pozitivno odgovoriti na više od 97 % zahtjeva za priključak telefona.

Kabelsku telekomunikacijsku mrežu Županije čini 90 pretplatničkih mreža, u koje je ugrađeno 4301,174 km kabela, od čega je 2501,174 km podzemnih i 1800 km nadzemnih. Kapacitet pretplatničke mreže je 226131,649 km-parica, i to u podzemnoj mreži 217081,649

km-parica i 9050 km-parica u nadzemnoj TK mreži. Broj izlaznih parica pretplatničke TK mreže sa 31.12.2004. godine, kada su uzeti i ostali navedeni podaci, iznosi 120698.

Ključna pitanja/Zaključci – Prometna infrastruktura

- Glavni državni prometni pravci teku paralelno sa županijskim prostorom, ali sjeverno (podravski pravac) ili južno (posavski pravac) od njega
- Intenzitet prometa u stalnom je porastu
- Cestovna mreža Županije dovoljno razgranata sa natprosječnom gustoćom u odnosu na republički prosjek, ali su to uglavnom ceste niže kategorije (županijske i lokalne), slabije kvalitete
- Postojeća pruga i željeznička infrastruktura na području Županije je dotrajala, zastarjela i neprimjerena stvarnim potrebama Županije
- Poštanska i telekomunikacijska mreža pokriva cijeli prostor županije

6. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

6.1. Vodoopskrba

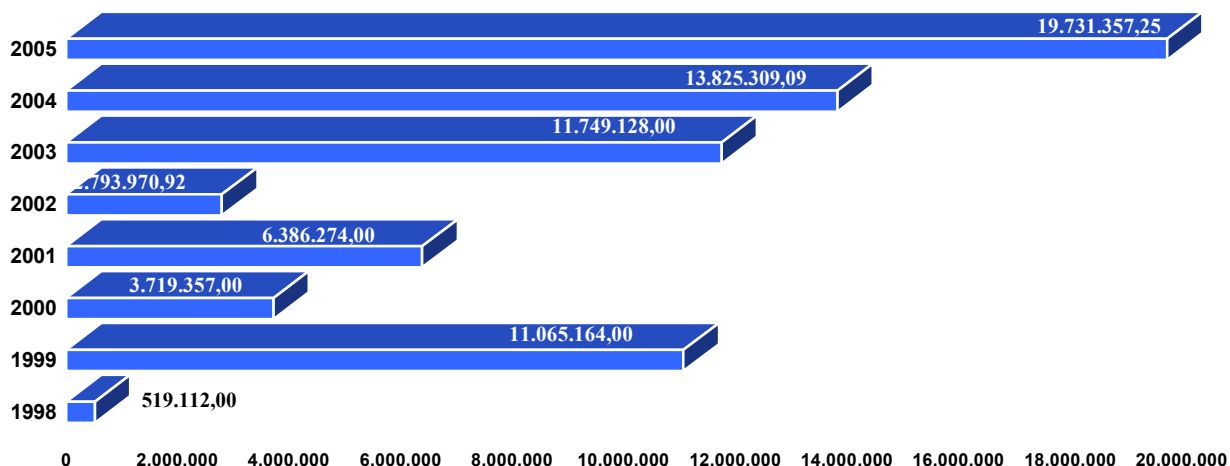
Stanje u vodoopskrbi u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji jedno je od najlošijih u državi. Vodoopskrba zavisi o izvorištima koja su locirana u susjednoj Koprivničko-križevačkoj županiji (Delovi i Đurđevac). Ne postojanje vlastitih izvorišta, te ovisnost o opskrbi vodom iz vodocrpilišta drugih županija jedan je od ograničavajućih faktora razvoja Županije.

Današnje stanje vodoopskrbe na području Bjelovarsko-bilogorske županije je ispod prosjeka u odnosu na stanje u ostalim županijama u Republici Hrvatskoj.

Pokrivenost vodoopskrbom stanovništva Županije iznosi 43% ili 61.660 stanovnika, ali se računa da svi stanovnici na određenom području koje je pokriveno mrežom, nije na nju i priključeno. Stvarni broj priključenih stanovnika je po procjeni 10-15 % manji od prije navedenog podatka u odnosu na popis stanovnika iz 1991. godine, tako da je sadašnja pokrivenost 31% prema podacima Hrvatskih voda, dok je prosjek Republike Hrvatske 80% posto.

Sveukupna ulaganja u vodoopskrbu od 1998. do 2005. godine iznose 69.789.672,26 kuna

Pokrivenost opskrbom iz javnih vodoopskrbnih sustava Županije popela se sa 15% 1998. godine na 31% u 2004-oj godini.

Odvodnja

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije sistem odvodnje nije dovoljno razvijen. Samo pojedina veća naselja imaju manje ili više razvijen sistem kanalizacije, uz često puta nedovoljno efikasan sistem pročišćavanja otpadnih voda. Većina naselja otpadne fekalne vode odvede u septičke jame, često puta nepropisno izvedene, tako da zagađuju okolni teren, dok se oborinske i otpadne vode odvede uglavnom otvorenim kanalima ili cestovnim jarcima u obližnje vodotoke.

6.2. Elektroopskrba

Hrvatska ne raspolaže značajnijim primarnim energetske resursima i nema ni jednog oblika proizvodnje energije koji bi zadovoljio sadašnje potrebe, a još manje potrebe u budućnosti. Usprkos tome, Hrvatska raspolaže skoro sa svim poznatim energentima: voda, ugljen, nafta i plin kao glavnim, te geotermalnim izvorima u kontinentalnom dijelu, vjetrom i suncem u priobalju kao dopunskim energentima.

Bjelovarsko-bilogorska županija ima izvjesne primarne energetske resurse (plin, nafta, termalna voda), ali ih ne koristi za proizvodnju električne energije. Svoje potrebe za energijom zadovoljava iz izvora u susjednim županijama i uvoza iz susjednih zemalja.

Područje Bjelovarsko-bilogorske županije je dobro opskrbljeno električnom energijom, koju distribuiraju tri distributera: DP "Elektra" Bjelovar, DP "Elektra" Križ, DP "Elektra" Koprivnica. Najveći dio područja Županije opskrbljuju distributeri iz Bjelovara i Križa, a samo manji sjeverni dio Županije distributer iz Koprivnice.

6.3. Plinovodi

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije nalazi se dio plinovodnog sustava Hrvatske slijedećih karakteristika:

Naziv	Klasifikacija	Duljina (km)	Promjer		Max.radni pritisak (bar)
			(mm)	(inch)	
Budrovac-Ivanić Grad	magistralni	72	500	20	50
Budrovac-Ivanić Grad	magistralni	71	300	12	50
Virovitica-Kutina	magistralni	69	500	20	50
Bjelovar-Daruvar	regionalni	48	200	8	50
Bjelovar-Križevci	regionalni	25	150	6	50

Izvor:INA-Naftaplin, Sektor za dobavu, transport i prodaju plina

Mjerno redukcijske stanice

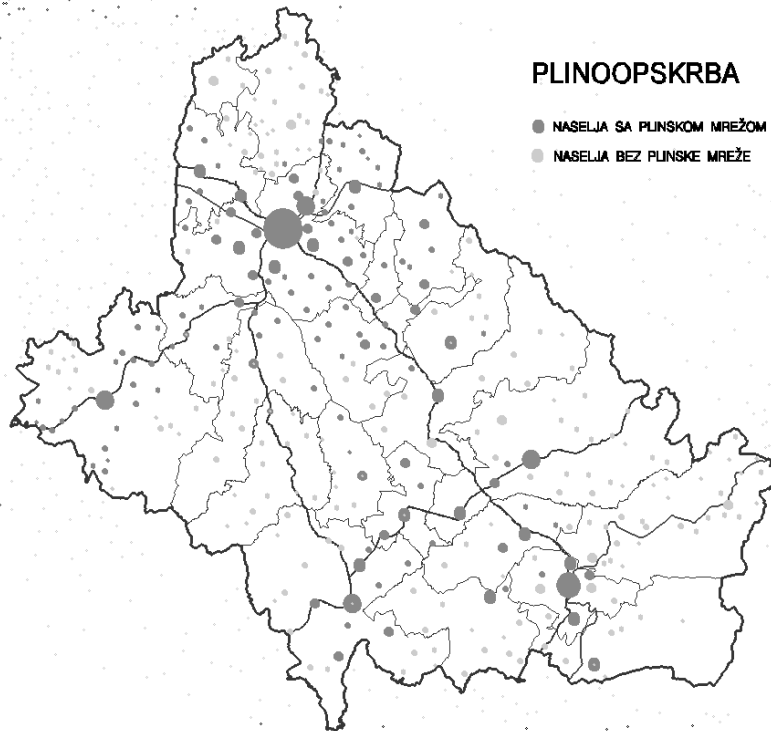
Prirodni plin se predaje distributerima na mjerno redukcijским stanicama, gdje se reducira pritisak dolaznih plinovoda i mjeri predana količina plina. U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji to se obavlja na slijedećim mjerno redukcijским stanicama:

Mjerno redukcijska stanica	Mjerne linije	Nazivni kapacitet (m ³ /sat)	Izlazni pritisak (bar)	Potrošač	
				Distributer	Izravni potrošač
Šandrovac	1	1600	3	Metalprodukt	
Veliko Trojstvo	1	1000	3	Metalprodukt	
Paulovac	1	1000	3	Metalprodukt	
	2	1000	3		Bjel. ciglane
Bjelovar	1	6400	3	Elektrometal	
	2	6400	3	Elektrometal	
Nova Rača	1	1000	3	Elektrometal	
	2	1000	3	Elektrometal	
Rovišće	1	1600	3	Elektrometal	
Narta	1	2000	3	Elektrometal	
Čazma	1	1600	3	Komunalije	
Draganac	1	4000	3		Žito
Veliki Grđevac	1	1000	3	Komunalac	
Daruvar	1	4000	3	Darkom	
Doljani	1	1000	3	Darkom	
Veliki Zdenci	1	2600	3	Darkom	
Končanica	1	1000	3	Darkom	
Sirač	1	1000	3	Darkom	
	1	2600	3		Kamen Sirač
Garešnica	1	4000	3	Komunalac	

Izvor: INA-Naftaplin, Sektor za dobavu, transport i prodaju plina

PLINOOPSKRBA

- NASELJA SA PLINSKOM MREŽOM
- NASELJA BEZ PLINSKE MREŽE

GRAD OPĆINA	NASELJA			DOMAĆINSTAVA		
	UKUPNO	IMA PLINSKU MREŽU	%	UKUPNO	POTROŠAČI	%
Bjelovar	31	29	94	13492	10962	81
Čazma	36	21	58	2571	1047	41
Daruvar	9	5	56	5082	4405	87
Garešnica	23	9	39	4034	1264	31
Grubišno Polje	24	4	17	3285	476	14
Berek	13	1	8	738	19	3
Dežanovac	12	2	17	1177	39	3
Đulovac	29	0	0	1711	0	0
Hercegovac	5	5	100	984	305	31
Ivanska	13	4	31	1204	128	11
Kapela	26	8	31	1235	83	7
Končanica	9	4	44	1029	103	10
Nova Rača	13	10	77	1372	355	26
Rovišće	12	9	75	1316	541	41
Severin	2	2	100	374	56	15
Sirač	9	1	11	1251	183	15
Šandrovac	7	6	86	740	185	25
Štefanje	9	6	67	814	187	23
Velika Pisanica	8	2	25	872	76	9
Velika Trnovitica	8	3	38	592	53	9
Veliki Grđevac	11	2	18	1517	115	8
Veliko Trojstvo	11	11	100	1068	378	35
Zrinski Topolovac	3	0	0	318	0	0
Ukupno	323	144	45	46776	20960	45

Izvor: distributeri plina s područja Bjelovarsko-bilogorske županije

Naftni sustavi

Sjeverozapadnim dijelom Bjelovarsko-bilogorske županije položena je trasa dijela Jadranskog naftovoda JANAF-a (Sisak - Virje - Mađarska), sustava za međunarodni transport nafte u oba smjera, nazivnog promjera DN 700 mm – 28 “. Također, izgrađen je i naftovod Ivanić Grad - Bjelovar -Budrovac.

Naftna polja, od kojih je najveće “Bilogora”, i još 5 manjih polja na području Županije koncesijom su ustupljena INA d.d. Zagreb. Nafta se iz bušotina cijevnom mrežom šalje u sabiralište Šandrovac, gdje se odvaja nafta od slane vode i šalje dalje naftovodom preko Bjelovara prema Ivanić Gradu i Sisku. Ocjenjuje se da bi ova crpilišta mogla raditi još petnaestak godina, kada će njihovo korištenje postati neprofitabilno zbog iscrpljenja nalazišta.

Produktovodi

U infrastrukturnom koridoru magistralnog plinovoda i naftovoda Budrovac - Ivanić Grad nalaze se dva produktovoda DN 250 i DN 80, kojim se transportira ukapljeni naftni plin.

6.4. Gospodarenje otpadom

U mišljenju (»avis«) Europske komisije od 20. travnja 2004. o prijavi Hrvatske za prijam u članstvo Europske unije (EU) kaže se, među ostalim: «Gospodarenje otpadom najveći je pojedinačni problem zaštite okoliša u Hrvatskoj. Ne samo što zakonodavni okvir treba uskladiti sa zahtjevima i standardima EU-a, nego se ne provode ni važeći propisi. Taj sektor predstavlja za Hrvatsku glavni izazov pa će zahtijevati najveće napore prigodom usklađivanja s pravnom stečevinom EU-a (»acquis«).

Zakonom o zaštiti okoliša predviđen je Program zaštite okoliša Bjelovarsko-bilogorske županije (i Izvješće o stanju okoliša), koji sadrži i mjere postupanja s otpadom, a objavljen je u Županijskom glasniku broj 4, od 15.travnja 2003.godine.

Obzirom na pet gradova i osamnaest općina na području Županije koji bi trebali osigurati prihvatljivo postupanje s komunalnim otpadom, te njihove većinom ograničene financijske mogućnosti, Programom mjera za unapređenje stanja u prostoru Bjelovarsko-bilogorske županije bila je predviđena izrada Studije načina postupanja sa otpadom na području Bjelovarsko-bilogorske županije (sa prijedlogom lokacija odlagališta komunalnog otpada, te posebnim osvrtom na racionalnost rješenja), a koja još nije u izradi. Jedino je tvrtka Komunalac d.o.o. Bjelovar izradila Studiju postupanja s otpadom za područje Grada Bjelovara i Općina: Kapela, Nova Rača, Rovišće, Severin, Šandrovac, Velika Pisanica, Veliko Trojstvo i Zrinski Topolovac.

Zbog kritičnog stanja u postupanju s otpadom, Ured za prostorno uređenje, stambeno-komunalne poslove, graditeljstvo i zaštitu okoliša izradio je “Pregled postupanja s otpadom na području Bjelovarsko-bilogorske županije”.

Pregled postupanja s otpadom Bjelovarsko-bilogorske županije u 2004. godini

Otpad	Proizvedeno t/god	Sakupljeno t/god	Ukupno obrađeno t/god	Obrađeno (obrađivači) t/god	Obrađeno (proizvođači) t/god
neopasni otpad	29222,9722	12733,8440	14491,7150	10144,5090	4347,2060
opasni otpad	396,0624	51,1510	310,0393	310,0393	
komunalni otpad		32889,6000	32889,6000		
Ukupno	29619,0346	45674,5950	47691,3543	10454,5483	4347,2060

Izvor podataka: Ured državne uprave u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, Služba za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, graditeljstvo i imovinsko-pravne poslove – **Katastar emisija u okoliš za 2004. godinu.**

Neopasni otpad

Dvadesetak firmi na području županije proizvode najveći dio neopasnog otpada (24 t od 29 t ukupno skupljenog neopasnog otpada). Sakupljanjem neopasnog otpada se bavi nekoliko tvrtki - Ekos d.o.o. Bjelovar, ing La Bo Commerce d.o.o. Bjelovar, Sirovina Trgoprerađa d.o.o. Bjelovar, Sekundarne Sirovine d.o.o. Batinjani i Sirovina Promet d.o.o. Garešnica. Obradom neopasnog otpada bavi se, osim komunalnih firmi, još pet tvrtki - Dalit CT d.o.o. Daruvar, Konzum d.d. PJ"BIM" Bjelovar, Ljevaonica Bjelovar d.d. Bjelovar, Lura d.d.-Tvornica Bjelovar-Kompostana Samarica, Obrt za uzgoj goveda-Stočarstvo Raič, Gudovac i Zagrebpetrol d.o.o. PJ Eko-sistemi Grubišno Polje.

Pregled postupanja s neopasnim otpadom u županiji za 2004. godinu

Neopasni otpad	Proizvedeno t/god	Sakupljeno t/god	Ukupno obrađeno t/god	Obrađeno (obrađivači) t/god	Obrađeno (proizvođači) t/god
Rudarski otpad					
Poljoprivredni otpad	12387,0600		8743,9450	6021,9450	2722,0000
Drvena industrija	3394,1200		378,9500	376,2000	2,7500
Koža-tekstil	92,0100	5,7000	75,7670	75,7670	
Nafta, plin, ugljen					
Anorganski kem. procesi					
Organski kem. procesi					
Boje, lakovi	1,0000		0,0100		
Foto-industrija					
Anorgansko-termički	205,5500		97,0000		97,0000
Anorganski-metali, plastika	0,4450				
Obrada metala i plastike	6800,3850	6338,0380	3158,5200	1640,4000	1518,1200
Otpadna ulja					
Organska otapala					
Ambalaža, apsorbenzi, filteri, zaštitna odjeća	1555,7032	1398,2560	272,7430	272,7430	
Nespecificirani otpad	916,2310	1406,1700	1468,5000	1468,5000	
Građevinski otpad	1065,0200	2561,9200	22,5000	22,5000	
Medicinski i veterinarski otpad	0,4080				
Muljevi i dr. otpad	2016,1710		233,5660	226,2300	7,3360
Komunalni i drugi otpad	788,8690	1023,7600	40,2140	40,2140	
Ukupno	29222,9722	12733,8440	14491,7150	10144,5090	4347,2060

Izvor podataka: Ured državne uprave u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, Služba za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, graditeljstvo i imovinsko-pravne poslove – **Katastar emisija u okoliš za 2004. godinu.**

Komunalni otpad

Sadašnji "sustav" postupanja s komunalnim otpadom proizašao je iz starog teritorijalno-političkog ustrojstva: pet "bivših" općina sa pet komunalnih tvrtki koje su organizirano prikupljale komunalni otpad sa šireg područja naselja u kojima su bila sjedišta općina i odlagala ga na (izuzev Bjelovara i Garešnice) kontrolirana, ali neodgovarajuće uređena odlagališta. Ostala veća naselja su obično imala odlukom mjesne zajednice određena mjesta (najčešće nekontrolirana i neuređena) na koja su stanovnici pojedinačno odvozili otpad, a stanovnici ostalih naselja su se "snalazili" spaljivanjem i odlaganjem otpada na brojna manja divlja odlagališta.

Postupanje s komunalnim otpadom

Komunalni otpad					
Grad/općina	Bjelovar	Čazma	Daruvar	Garešnica	Grubišno Polje
Ukupna količina t/god	19392,0000	1015,0000	7577,0000	4065,6000	840,0000
Skupljač i obrađivač	Komunalac d.o.o. Bjelovar	Komunalije d.o.o. Čazma	Darkom d.o.o., Daruvar	Komunalac d.o.o. Garešnica	Komunalac d.o.o., Grubišno Polje

Organizirani odvoz riješen je u svih pet gradova (sa stvarno pokrivenih 77% naselja i 69% domaćinstava) i trinaest od osamnaest općina (sa stvarno pokrivenih 43% naselja i 24 % domaćinstava). Ukupno je na području Županije organiziranim odvozom pokriveno 56 %naselja i 52% domaćinstava.

	GRAD OPĆINA	NASELJA			DOMAĆINSTAVA			ODLAGALIŠTE
		UKUPNO	ODVOZI	%	UKUPNO	ODVOZI	%	
1	Bjelovar	31	31	100	13686	11381	83	UREĐENO
2	Čazma	36	36	100	2571	870	34	KONTROLIRANO
3	Daruvar	9	4	44	5082	4000	79	KONTROLIRANO
4	Garešnica	23	20	87	4034	2100	52	UREĐENO
5	Grubišno Polje	24	4	17	3285	1589	48	KONTROLIRANO
	Ukupno	123	95	77	28658	19940	70	
1	Berek	13	3	23	738	200	27	UREĐENO
2	Dežanovac	12	0	0	1177	0	0	NEKONTROLIRANO
3	Đulovac	29	0	0	1711	0	0	NEKONTROLIRANO
4	Hercegovac	5	5	100	984	450	46	UREĐENO
5	Ivanska	13	0	0	1204	0	0	NEKONTROLIRANO
6	Kapela	26	13	50	1142	243	21	UREĐENO
7	Končanica	9	0	0	1029	0	0	NEKONTROLIRANO
8	Nova Rača	13	13	100	1263	442	35	UREĐENO
9	Rovišće	12	12	100	1418	520	37	UREĐENO
10	Severin	2	2	100	361	152	42	UREĐENO
11	Sirač	9	1	11	1251	600	48	KONTROLIRANO
12	Sandrovac	7	6	86	662	175	26	UREĐENO
13	Štefanje	9	0	0	814	0	0	NEKONTROLIRANO
14	Velika Pisanica	8	2	25	747	158	21	UREĐENO
15	Velika Trnovitica	8	8	100	592	250	42	UREĐENO
16	Veliki Grđevac	11	6	55	1517	600	40	KONTROLIRANO
17	Veliko Trojstvo	11	11	100	1053	465	44	UREĐENO
18	Zrinski Topolovac	3	3	100	283	58	20	UREĐENO
	Ukupno	200	85	43	17946	4313	24	
	Sveukupno	323	180	56	46604	24253	52	

Izvor podataka: Ured državne uprave u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, Služba za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, graditeljstvo i imovinsko-pravne poslove – **Katastar emisija u okoliš za 2004. godinu.**

Međutim, pri tome je važno istaknuti da se na uređena odlagališta odvozi otpad iz samo 39,94% naselja i 35,61% domaćinstava, na kontrolirana odlagališta iz 15,79% naselja i 16,43% domaćinstava, a na nekontrolirana odlagališta iz čak 44,27% naselja i 44,96 %

domaćinstava. Takvi pokazatelji dijelom su i posljedica činjenice da su čak tri od pet velikih odlagališta kontrolirana, ali neodgovarajuće uređena (što je možda bolje od hrvatskog prosjeka, međutim ipak daleko od poželjnog).

U Hrvatskoj pa tako i u BBŽ je tjedni odvoz komunalnog otpada češći nego u EU, što stvara povećane troškove. Za građane je destimulativna i naplata za odvoz otpada iz kućanstva po metru stana, a odvoz otpada po volumenu naplaćuje se zasada samo u Gradu Bjelovaru.

Za potpuno sagledavanje problematike važno je i da se u tih 52% domaćinstava obuhvaćenih organiziranim odvozom (kao i u većini tvrtki) komunalni otpad u pravilu ne razvrstava, tako da na odlagalištima završava i najveći dio otpada sa vrijednim svojstvima (što uz ostale nepovoljne efekte bitno skraćuje vijek trajanja odlagališta), te gotovo sav opasni otpad iz domaćinstava.

Opasni otpad

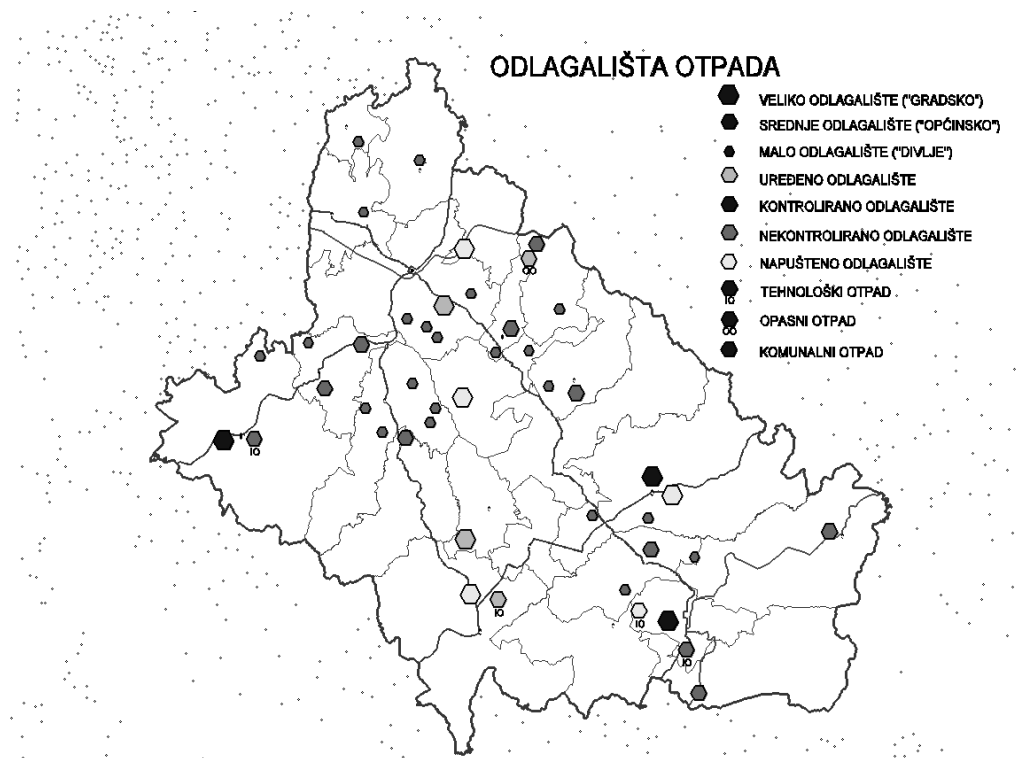
Na području Bjelovarsko-bilogorske županije u industriji i gospodarstvu nema izrazitih proizvođača opasnog otpada (energetskih postrojenja, crne i obojene metalurgije, prerade nafte, kemijske i farmaceutske industrije i sl.).

Međutim, opasni otpad u manjim količinama, prema podacima iz Katastra emisija u okoliš Bjelovarsko-bilogorske županije, proizvodi pedesetak tvrtki sa prijavljenih oko 400 tona u 2004. godini.

Opasni otpad	Proizvedeno t/god	Sakupljeno t/god	Ukupno obrađeno t/god	Obrađeno (obrađivači) t/god	Obrađeno (proizvođači) t/god
Rudarski otpad					
Poljoprivredni otpad	2,6453				
Drvena industrija					
Koža-tekstil					
Nafta, plin, ugljen	4,0910	12,8540			
Anorganski kem. procesi	0,0350				
Organski kem. procesi					
Boje, lakovi	0,1010				
Foto-industrija	0,6840				
Anorgansko-termički					
Anorganski-metali, plastika	0,0140				
Obrada metala i plastike	1,3700		4,7200	4,7200	
Otpadna ulja	297,1545	38,2970	254,0138	254,0138	
Organska otapala	0,5500		5,8690	5,8690	
Ambalaža, apsorbenzi, filteri, zaštitna odjeća					
Nespecificirani otpad	62,1560		45,4365	45,4365	
Građevinski otpad					
Medicinski i veterinarski otpad	26,9816				
Muljevi i dr. otpad					
Komunalni i dr. otpad	0,2800				
Ukupno	396,0624	51,1510	310,0393	310,0393	

Izvor podataka: Ured državne uprave u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, Služba za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, graditeljstvo i imovinsko-pravne poslove – Katastar emisija u okoliš za 2004. godinu.

Međutim, znatne količine neprijavljenog opasnog otpada i gotovo sav opasni otpad iz kućanstava se, zbog otežane kontrole i “štednje”, te nepostojanja stanovništvu prihvatljivog načina organiziranog prikupljanja malih količina, zbrinjava na nepropisan i za okoliš štetan način (spaljivanjem, odlaganjem na uređena, kontrolirana i nekontrolirana odlagališta komunalnog otpada). Pogon za skupljanje i recikliranje zauljenih voda, ambalaže i filtera kapaciteta 200 l/h radi u Grubišnom Polju.

7. ZAŠTITA OKOLIŠA

Bjelovarsko-bilogorska županija ubraja se u red županija s veoma dobro očuvanim okolišem pa bi takvo stanje trebalo i dalje održati. To će se postići stalnim nadzorom nad očuvanjem kakvoće tla, vode i zraka, tim više što u posljednje vrijeme i zakonska regulativa zahtijeva potrebu monitoringa zaštite okoliša u svim njegovim segmentima. Budući da u Županiji nema izrazito velike urbane aglomeracije, nema ni izrazito velikih ekoloških problema. Oni manji koji se pojavljuju prisutni su u okolici gradova na mjestu veće koncentracije industrijskih pogona – u industrijskim zonama, i to zato što više industrijskih subjekata još uvijek nema predtretmane za pročišćavanje otpadnih voda pa se, doduše rijetko, dogodi da se u recipijente puste određene količine nedozvoljeno zagađene vode. Osim toga, okoliš zagađuju brojna nekontrolirana (divlja) odlagališta otpada. Da bi se okoliš efikasno štitio od popratnih nusprodukata proizvodne djelatnosti, potrebno je:

- izgraditi mrežu za odvodnju otpadnih voda te uređaje za prethodnu obradu otpadnih voda, prije nego što se one ispuštaju u recipijente, odnosno vodotoke,
- planski odrediti lokacije sanitarnih deponija i kontroliranih odlagališta komunalnog otpada te u skladu sa strategijom odrediti lokalitete prikupljališta i skladišta posebnoga i opasnog otpada,
- instalirati stalni monitoring zaštite okoliša .

Ključna pitanja/Zaključci – Komunalna infrastruktura, gospodarenje otpadom, zaštita okoliša

- Pokrivenost vodoopskrbom stanovništva Županije iznosi 43% ili 61.660 stanovnika, ali se računa da svi stanovnici na određenom području koje je pokriveno mrežom, nije na nju i priključeno, pa se stvarni broj priključenih stanovnika procjenjuje na 31%
- Sistem odvodnje nedovoljno razvijen - samo pojedina veća naselja imaju manje ili više razvijen sistem kanalizacije, uz često puta nedovoljno efikasan sistem pročišćavanja otpadnih voda
- Bjelovarsko-bilogorska županija ima izvjesne primarne energetske resurse (plin, nafta, termalna voda), ali ih ne koristi za proizvodnju električne energije. Svoje potrebe za energijom zadovoljava iz izvora u susjednim županijama
- Manje od polovice naselja pokriveno je plinskom mrežom, najvećim dijelom naselja u okviru gradova
- Na području Županije organiziranim odvozom pokriveno 56 %naselja i 52% domaćinstava.
- Čak tri od pet velikih odlagališta kontrolirana, ali neodgovarajuće uređena
- U 52% domaćinstava obuhvaćenih organiziranim odvozom (kao i u većini tvrtki) komunalni otpad u pravilu se ne razvrstava
- Znatne količine neprijavljenog opasnog otpada i gotovo sav opasni otpad iz kućanstava se zbrinjava na nepropisan i za okoliš štetan način

8. GOSPODARSTVO

8.1. Radni potencijal stanovništva

Struktura stanovništva prema dobi i spolu (prema Popisu iz 2001.)

dob	Žene	Muškarci	Ukupno
do 19 godina	15390	16443	31833
20 do 24	4140	4501	8641
25 do 39	12555	13148	25703
40 do 60	17467	17869	35336
60 i više	18892	12227	31119

Izvor: DZS
- obrazovna struktura

stručna sprema	Žene	Muškarci	Ukupno
NKV	11937	13921	25858
PKV			
KV + VKV	6377	14800	21177
SSS	6565	4283	10848
VŠS i VSS	2925	2890	5815

Izvor: DZS

Struktura zaposlenih prema djelatnosti:

Djelatnost	Broj zaposlenih
poljoprivreda, šumarstvo, lov i ribolov	1532
prerađivačka industrija	8334
opskrba el. energijom, plinom	647
građevinarstvo	1561
trgovina na veliko i malo i popr.motor.voz.	2781
hoteli i restorani	197
prijevozi, skladištenje	1395
financijsko poslovanje	542
poslovanje nekretninama	780
obrazovanje	2198
zdravstvena zaštita i socijalna skrb	1718
ostalo	
ukupno	24625
ostalo:	
javna uprava i obrana:obav.socij.osig.	2589
ostale društv. i osobne uslužne djelatn.	351

Nezaposlenost

U periodu 2000. – 2005. godine broj nezaposlenih se smanjio. Međutim, statističko praćenje nezaposlenosti vezano je i za promjenu Zakona o zapošljavanju pa je evidentan pad broja nezaposlenih nakon 2002. godine dijelom vezan za zakonske osnove prava prijave na evidenciju. Više zabrinutosti proizlazi iz evidentnog smanjivanja broja zaposlenih s evidencije HZZ-a što ukazuje na smanjenu potrebu tržišta. Jedini relativno konstantni pokazatelj je broj novoprijavljenih na evidenciju što ukazuje na kontinuirani «višak proizvodnje» obrazovnog sustava i male potrebe gospodarstva.

- Kvalifikacijska struktura nezaposlenih

Kvalifikacijska struktura najjasnije govori o radnom potencijalu Županije, odnosno o osobama koje traže posao

Razina obrazovanja	Broj	Udio
Bez škole i nezavršena osnovna škola	1.042	8,7
Osnovna škola	3.581	30,0
SŠ za zanimanja do 3 g. i škola za KV I VKV radnike	4.582	38,4
SŠ u trajanju 4 i više god.	2.091	17,5
Gimnazija	290	2,4
Viša škola, I. stupanj fakulteta i stručni studij	199	1,7
Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	138	1,1

PS BJELOVAR**11.922****100,0***- Dobna struktura nezaposlenih u BBŽ*

Pozitivan trend u strukturi nezaposlenih odnosi se na dobnu zastupljenost. U svim dobnim kategorijama, osim u dobnj skupini 20-24 godine i dobnj skupini starijih od 50 godina života smanjuje se udio osoba.

Godine starosti	Prosjeak 2004.		Prosjeak 2005.		Stopa rasta/pada
	Broj	%	Broj	%	
15 - 19	907	8,0	943	7,9	+4,0
20 - 24	1.870	16,4	1.988	16,7	+6,3
25 - 29	1.420	12,5	1.505	12,6	+6,0
30 - 34	1.247	10,9	1.277	10,7	+2,4
35 - 39	1.271	11,2	1.289	10,8	+1,4
40 - 49	2.616	22,9	2.655	22,3	+1,5
50 i više	2.053	18,1	2.266	19,0	+10,4
UKUPNO	11.384	100,0	11.922	100,0	+4,7

- Nezaposlene osobe prema trajanju nezaposlenosti

Posebno je zabrinjavajući podatak o povećanju broja osoba koje su dugotrajno nezaposlene u odnosu na 2004. godinu. Čak je 30,6 % više onih koji na posao čekaju od jedne godine do 3 godine, dok je od onih koji čekaju 3 ili više godina na posao u 2005. bilo više za 7,3% što je prema standardima ILO-a (International Labour organisatin) zabrinjavajući period koji osim egzistencijalnih donosi i socijalne poteškoće za osobe.

No važno je naglasiti da je s druge strane broj osoba koji čekaju na posao manje od 6 mjeseci smanjen za čak 20,7%.

Trajanje nezaposlenosti	Na dan 31. 12.2004.		Na dan 31.12.2005.		Stopa rasta/pada
	Broj	Udio	Broj	Udio	
Do 3 mjeseca	2.145	18,0	2.007	17,8	-6,4
Od 3 do 6 mjeseci	1.765	14,8	1.512	12,9	-14,3
Od 6 do 9 mjeseci	789	6,6	827	6,7	+4,8
Od 9 do 12 mjeseci	698	5,8	714	5,8	+2,3
Od 1 do 2 godine	1.938	16,2	2.183	17,7	+12,6
Od 2 do 3 godine	1.103	9,2	1.301	10,6	+18,0
Više od 3 godine	3.502	29,3	3.758	30,5	+7,3
UKUPNO	11.940	100,0	12.302	100,0	+3,0

Nezaposlenih žena je tijekom 2005. godine bilo prosječno mjesečno 6.243, što je 52,4% od ukupnog broja nezaposlenih osoba tijekom 2005. godine.

U strukturi nezaposlenih žena prema razini obrazovanja najveći broj nezaposlenih žena (32,6%) ima završenu srednju školu do 3 g. i školu za KV i VKV radnike, osnovnu školu ima 30,1% nezaposlenih žena, srednju školu za zanimanja u trajanju 4 i više godina ih ima 23,5%, bez škole i nezavršenu osnovnu školu ima 7,9%, završenu gimnaziju ima 3,3% nezaposlenih žena; višu školu, I. stupanj fakulteta i stručni studij ima 1,9% te 1,0% nezaposlenih žena ima fakultet, akademiju, magisterij ili doktorat.

Zapošljavanje

Ukupno su u 2005. godini s evidencije zaposlene 5.404 osobe, što je za 4,3% ili 223 osobe više u odnosu na 2004. godinu, kada je ukupno zaposlena 5.181 osoba. U ukupnom broju zaposlenih u 2005. godini, najveći udio imaju osobe sa završenom srednjom školom za zanimanja do 3 g. i školom za KV i VKV radnike (47,6%).

Od ukupnog broja zaposlenih osoba u 2005. godini, stručnih osoba je 4.205 (77,8%), dok ih je u 2004. bilo 3.974 (76,7%).

Tijekom 2005. godine s evidencije je zaposleno 2.668 žena, što čini 49,4% ukupnog broja zaposlenih osoba, u 2004. godini je taj udio bio 49,9%.

Zaposleni iz evidencije 2004. i 2005. po ispostavama

Ispostava	2004.		2005.		Stopa rasta/pada
	Broj osoba	Udio	Broj osoba	Udio	
BJELOVAR	2.479	47,8	2.564	47,4	103,4
ČAZMA	610	11,8	637	11,8	104,4
DARUVAR	1.027	19,2	1.074	20,0	104,6
GAREŠNICA	549	10,6	651	12,0	118,6
GRUBIŠNO P.	515	9,9	478	8,8	92,8
UKUPNO	5.181	100,0	5.404	100,0	104,3

Izvor: Područna služba HZZ-a

U odnosu na 2004. godinu, u 2005. je povećano zapošljavanje u svim ispostavama osim u Grubišnom Polju, gdje je zapošljavanje manje za 7,2%.

Trend zapošljavanja i dalje ukazuje na lakše i brže zapošljavanja osobe koje imaju srednju školu i školu za KV i VKV radnike, te osoba koje su kratkotrajno nezaposlene. Trend prate potrebe gospodarstva, pa čak i prema djelatnostima tvrtki koje zapošljavaju, jer je najveći broj zaposlenih upravo u prerađivačkoj industriji

8.2. Poduzetnici i obrtnici

Prema podacima iz obveznih godišnjih financijskih izvještaja za 2005.g. na obrascima GFI-POD, na razini Bjelovarsko-bilogorske županije djeluje 1.111 poduzetnika; od kojih 19 velikih, 60 srednje velikih te 1.032 malih poduzetnika. Poduzetnici ove županije čine 1,6% poduzetnika na razini Republike Hrvatske

Pregled broja velikih, srednje velikih i malih poduzetnika po gradovima-općinama Bjelovarsko-bilogorske županije:

	VELIKI PODUZETNICI		SREDNJE VELIKI PODUZETNICI		MALI PODUZETNICI		UKUPAN BROJ PODUZETNIKA	
	Broj poduz et.	Broj zaposle n.	Broj poduz et.	Broj zaposle n.	Broj poduz et.	Broj zaposle n.	Broj poduz et	Broj zaposle n.
Berek					6	34	6	34
Bjelovar	12	3.271	32	2.202	480	2.278	524	7.751
Čazma	1	1.006	5	416	85	472	91	1.894
Daruvar			12	1.001	141	776	153	1.777
Dežanovac			1	48	7	32	8	80
Đulovac					6	20	6	20
Garešnica	2	857	8	807	121	517	131	2.181
Grub.Polje	1	373			55	253	56	626
Hercegovac					9	63	9	63
Ivanska					9	35	9	35
Kapela					8	22	8	22
Končanica					6	52	6	52
Nova Rača					17	68	17	68
Rovišće			1	26	17	104	18	130
Sirač	3	266			10	185	13	451
Štefanje					9	24	9	24
Vel.Pisanica					7	55	7	55
Vel.Grđevac					12	44	12	44
Vel.Trojstvo					6	30	6	30
Severin					4	25	4	25
Šandrovac			1	58	3	15	4	73
Vel.Trnovitica					11	60	11	60
Zrin.Topolovac					3	18	3	18
ŽUPANIJA	19	5.773	60	4.558	1032	5.182	1.111	15.513

Izvor: Županijski upravni odjel za gospodarstvo, graditeljstvo i komunalne poslove

- Financijski rezultati poduzetnika

Financijski rezultati poslovanja u 2005.godini na razini Bjelovarsko-bilogorske županije, povoljniji su od istih u 2004.godini:

Naziv	2004.	2005.	Indeks
Broj poduzetnika	-	1.111	-
Broj zaposlenih	14.850	15.513	104,5

Ukupni prihodi	5.863.555.475	6.560.701.311	111,9
Ukupni rashodi	5.795.314.601	6.380.534.125	110,1
Dobit prije oporezivanja	204.860.561	341.577.766	166,7
Gubitak prije oporezivanja	136.619.693	161.410.581	118,1
Porez na dobit	21.087.005	36.018.957	170,8
Dobit nakon oporezivanja	184.074.547	305.580.922	166,0
Gubitak nakon oporezivanja	136.920.687	161.432.695	117,9
Konsolidirani financijski rezultat	47.153.860	144.148.227	305,7

Izvor: Županijski upravni odjel za gospodarstvo, graditeljstvo i komunalne poslove

Analiziraju li se pojedine djelatnosti, valja istaknuti podatak da je dobit veća od gubitka, ostvarena u 9 od ukupno 14 područja, a što je vidljivo iz slijedećeg pregleda:

Djelatnost	Broj poduzetnika koji su poslovali		Broj zaposl. koji iskazuju gubitak	Dobit nakon oporezivanja	Gubitak nakon oporezivanja	Razlika dobiti i gubitka
	s dobiti	s gubitkom				
A-Poljoprivreda, lov, šumarstvo	38	22	61	4.322.819	6.139.536	-1.816.717
B-Ribarstvo	5	2	36	737.364	691.077	46.287
C-Rudarstvo	2	-	-	256.029	-	256.029
D-Prerađivačka ind.	168	59	1.787	80.112.259	118.988.099	-38.875.840
E-Opskrba elek.energ.	4	3	90	1.032.610	402.696	629.914
F-Građevinarstvo	77	18	31	15.115.859	680.859	14.435.000
G-Trgovina	297	113	283	182.467.984	8.606.392	173.861.592
H-Hoteli	23	22	83	678.080	2.221.415	-1.543.335
I-Prijevoz, sklad.i veze	28	11	1.216	7.676.836	21.898.400	-14.221.564
J-Financijsko posl.	5	-	-	81.141	-	81.141
K-Poslov.nekretn.	124	28	51	11.119.368	884.911	10.234.457
M-Obrazovanje	7	1	2	191.709	11.552	180.157
N-Zdravstv.zaštita	16	5	15	1.306.115	422.412	883.703
O-Ostale društ.djel.	22	11	38	482.749	485.346	-2.597
UKUPNO	816	295	3.693	305.580.922	161.432.695	144.148.227

Izvor: Županijski upravni odjel za gospodarstvo, graditeljstvo i komunalne poslove

U razdoblju I-XII 2005.godine na razini Bjelovarsko-bilogorske županije, isplaćena je prosječna neto plaća u iznosu od 2.882 kuna ili 2,2% nominalno veća nego u istom razdoblju 2004.godine.

Kretanje broja zaposlenika, te prosječne mjesečne neto plaće po djelatnostima:

	Prosječan broj zaposlenih na bazi sati rada			Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom (u kunama)		
	I-XII 2004.	I-XII 2005.	Indeks	I-XII 2004.	I-XII 2005.	Indeks
A) Poljodjelstvo	379	386	101,8	2.570	2.687	104,6
B) Ribarstvo	92	94	102,2	3.184	3.205	100,6
C) Rudarstvo	7	7	100,0	4.826	4.568	94,6

D) Prerađivačka ind.	6.935	7.246	104,5	2.658	2.642	99,4
E) Opskrba elek.energ.	430	489	113,7	3.411	3.314	97,1
F) Građevinarstvo	1.593	1.795	112,7	3.115	3.156	101,3
G) Trgovina	2.669	2.792	104,6	3.052	3.076	100,8
H) Hoteli i restorani	160	168	105,0	2.250	2.408	107,0
I) Prijevoz, sklad. i veze	1.521	1.447	95,1	2.666	3.215	120,6
J) Financijsko poslovanje	13	12	92,3	2.204	1.776	80,6
K) Poslovanje nekretninama	743	752	101,2	2.579	2.630	102,0
M) Obrazovanje	27	29	107,4	3.214	3.875	120,6
N) Zdrav.zaš.i soc.skrb	189	198	104,8	4.699	4.592	97,7
O) Ostale društ.i soc.djel.	92	98	106,5	2.685	2.533	94,3
UKUPNO ŽUPANIJA	14.850	15.513	104,5	2.821	2.882	102,2
REPUBLIKA HRVATSKA	783.096	813.762	103,9	3.666	3.850	105,0

Izvor: Županijski upravni odjel za gospodarstvo, graditeljstvo i komunalne poslove

- Usporedba poslovanja poduzetnika Bjelovarsko-bilogorske i susjednih županija

Na temelju podataka Statističkih izvještaja poduzetnika Bjelovarsko-bilogorske, Zagrebačke, Koprivničko-križevačke, Virovitičko-podravске, Požeško-slavonske i Sisačko-moslavačke županije u slijedećim tabelama prikazana je poduzetnička snaga Županije u usporedbi sa susjednim županijama.

Broj poduzetnika i broj zaposlenih po županijama u 2004. godini

Županija	Broj poduzetnika	Udjel (u%)	Broj zaposlenih	Udjel (u%)	Indeks 04/03
Bjelovarsko-bilogorska	1.119	1,6	16.031	2,0	103,1
Zagrebačka	4.210	6,1	38.203	4,7	108,9
Sisačko-moslavačka	1.184	2,0	18.944	2,3	113,6
Koprivničko-križevačka	1.080	1,6	18.061	2,2	103,1
Virovitičko-podravska	581	0,8	8.876	1,1	101,2
Požeško-slavonska	537	0,8	9.800	1,2	100,3

Izvor: Županijski upravni odjel za gospodarstvo, graditeljstvo i komunalne poslove

Ukupan prihod, dobit i gubitak županijskih poduzetnika u 2004. godini

Iznosi: milijuni kn

Udjel: u %

Indeks: 2003=100

Županija	Ukupan prihod	Udjel	Indeks	Dobit nakon oporezivanja	Udjel	Indeks	Gubitak nakon oporezivanja	Udjel	Indeks	Konsol. fin. rez.
Bjelovarsko-bilogorska	6.390	1,3	110,5	205	0,9	154,8	150	1,1	83,6	55
Zagrebačka	26.250	5,4	110,8	867	3,8	92,6	574	4,4	147	294
Sisačko-moslavačka	6.664	1,4	110,5	137	0,6	86,3	237	1,8	37,9	-100
Koprivničko-križevačka	8.757	1,8	105,9	233	1,0	122,4	191	1,5	127,9	42
Virovitičko-podravska	3.344	0,7	101,6	85	0,4	72,5	113	0,9	84,8	-29

Požeško-slavonska	3.442	0,7	96,7	62	0,3	78,2	53	0,4	63,1	9
-------------------	-------	-----	------	----	-----	------	----	-----	------	---

Obrtništvo

Prema podacima Obrtničke komore Bjelovarsko-bilogorske županije, na dan 31. prosinca 2004. godine u Županiji je aktivno 1.859 od ukupno 105.000 obrtnika registriranih u RH (1,74%). Obrtnici su udruženi po gradskim udruženjima, kako slijedi:

1. Udruženje obrtnika Bjelovar: 1.096
 2. Udruženje obrtnika Čazma: 148
 3. Udruženje obrtnika Daruvar: 409
 4. Udruženje obrtnika Garešnica: 206
- Obrtnička komora Bjelovar: 1.859**

Po broju registriranih obrtničkih radnji Obrtnička komora Bjelovar već dulje vrijeme ima gotovo najmanje članova u odnosu na druge Županije.

Kretanje broja obrtničkih radnji u zadnjih pet godina

UO/POK	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.
Bjelovar	1.133	1.104	1.097	1.107	1.096
Čazma	169	160	158	146	148
Daruvar	396	412	423	401	409
Garešnica	204	202	200	204	206
POK Bjelovar	1.802	1.878	1.878	1.858	1.859

Izvor: Obrtnička komora Bjelovar

Struktura obrtničkih radnji po djelatnostima:

1. poljoprivreda, lov, šumarstvo:	7%
2. proizvodnja	18%
3. usluge	23%
4. građevinarstvo	7%
5. trgovina	24%
6. ugostiteljstvo	12%
7. prijevoz	9%
Ukupno:	100%

Kretanje broja zaposlenih u obrtničkim radionicama u zadnjih pet godina

2000.	2001.	2002.	2003.	2004.
4.267	4.480	4.583	4.835	4.981

Napomena: Podaci obuhvaćaju zaposlenike i vlasnike obrtničkih radnji.

Iz ranije navedenih podataka vidljiva je relativna stagnacija (po broju obrta) na području županije u odnosu na stanje porasta broja obrta u RH, uz istovremen porast zaposlenosti u približno istom broju obrtničkih radnji u posljednjih pet godina.

Najznačajniji problem koji se ističe kao uzrok ovakvog stanja je izrazito razvijena «siva ekonomija» i sporost pravosudnog sustava u sankcioniranju prekršitelja, te neodgovarajuće strukovno obrazovanje mladih, ali i postojećih obrtnika koji se suočavaju sa nizom problema u praćenju i planiranju vlastitog poslovanja.

Poduzetničke zone Bjelovarsko-bilogorske županije

Općine i gradovi s područja Bjelovarsko-bilogorske županije započele su s aktivnostima na izgradnji poduzetničkih zona koji su obuhvaćeni Planom i Programom za razdoblje 2004. godine do 2007. godine. Pojedine JLS krenule u izgradnju i drugih poduzetničkih zona, koje nisu obuhvaćene spomenutim Planom, te je tako došlo do određenih promjena koje nameću potrebu definiranja prioriteta u izgradnji poduzetničkih zona na ovom području, potrebno je izraditi novi plan razvoja poduzetničkih zona u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.

Ovaj novi plan odnosit će se na razdoblje do kraja 2010. godine.

Jedinice lokalne samouprave, to jest općine i gradovi s područja Bjelovarsko-bilogorske županije kao nositelji projekata izgradnje poduzetničkih zona na ovom području, planirali su izgradnju 32 poduzetničke zone. Od navedene 32 poduzetničke zone tri zone potpuno su izgrađene i u funkciji i to u Bjelovaru (slobodna zona Istok), Daruvaru (poduzetnička zona Zapad-1), Grubišnom Polju (zona malog i srednjeg poduzetništva) i Garešnici (poduzetnička zona Jug). U dvije poduzetničke zone u tijeku je završna faza izgradnje istih, ali u njima (ili u dijelu njih) se već odvija poduzetnička aktivnost i to : Čazma, Veliki Grđevac. Ostale poduzetničke zone nalaze se u različitoj fazi aktivnosti izgradnje, od onih kojima nedostaju samo završni radovi , do onih za koje još nisu donesene ni odluke o formiranju poduzetničke zone ili nisu u prostornim i urbanističkim planovima ili se još uvijek rješavaju imovinsko-pravni odnosi i dr.

Usvojen je Plan aktivnosti koji se odnosi na razdoblje do kraja 2010. godine, a dinamiku pojedinih aktivnosti u realizaciji Plana (izgradnja svake pojedine poduzetničke zone) određuju općine i gradovi kao nositelji svakog pojedinačnog projekta.

Optimalno je da dinamika izgradnje poduzetničkih zona na području Bjelovarsko-bilogorske županije bude u suglasju sa tržišnim potrebama (interesom poduzetnika za djelovanjem u poduzetničkoj zoni), kako ne bi došlo do situacije da se izgrade poduzetničke zone a ne postoji dovoljan interes poduzetnika za djelovanje u istima ili da postoji daleko veći interes poduzetnika od stvarne ponude djelovanja u izgrađenim poduzetničkim zonama.

Inicijalna financijska sredstva za izgradnju poduzetničkih zona dužne su osigurati općine i gradovi koji izgrađuju poduzetničke zone na svom području, a za izgradnju mogu koristiti i druge izvore financijskih sredstava (proračunska sredstva Bjelovarsko-bilogorske županije, Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, Fonda za regionalni razvoj i dr.)

U cilju kvalitetnijeg provođenja aktivnosti iz ovog Plana , te posebno kvalitetnijeg definiranja prioriteta u izgradnji poduzetničkih zona, potrebno se rukovoditi slijedećim kriterijima:

- a) strateški položaj poduzetničkih zona – potrebno je poduprijeti gradnju poduzetničkih zona na potencijalno interesantnim lokacijama (blizina cestovne, željezničke infrastrukture i plovni putova)
- b) stupanj dovršenosti poduzetničke zone (cilj je zone u izgradnji što prije završiti i staviti u funkciju poduzetništva)
- c) posebno poticati razvoj poduzetničkih zona za koje već postoji evidentiran interes potencijalnih ulagača (pisma namjere, predugovori i sl.)
- d) voditi računa o ravnomjernom razvoju zona na području županije (koristiti pogodnosti područja od posebne državne skrbi)

8.3. Najvažnije gospodarske djelatnosti

7.3.1. Poljoprivreda

Od davnina su poljoprivreda i prateća prerađivačka industrija bile temelj gospodarstva i života na području koje danas pokriva Bjelovarsko-bilogorska županija. BBŽ nalazi se svojom zemljopisnom širinom u pojasu “zrna” (“corn-belt”), poput Francuske, Lombardije, Mađarske i Ukrajine. Kvantum aktivnih sunčanih dana, zajedno s količinom oborina i reljefnim obilježjima (bila, brežuljci i doline) pružaju izrazito povoljne uvjete za razvoj širokog izbora poljoprivrednih kultura.

O prvoj prerađivačkoj djelatnosti poljoprivrednih proizvoda može se govoriti već polovicom prošlog stoljeća, dok veći zamah prehrambena industrija dobiva potkraj prošlog, te početkom ovog stoljeća. Seljaštvo se na području Županije, kao uostalom i u ostalim dijelovima države, borilo za životni opstanak, te se nastojala povećati poljoprivredna proizvodnja, jer je to bio uvjet boljšeg života, odnosno većeg standarda. U prošlom sustavu nije bila osmišljena, usvojena, niti prihvaćena nacionalna poljoprivredna politika. Socijalistički sustav programski je uništavao seljake, a stabiliziranje poljoprivredne proizvodnje slijedi tek šezdesetih i sedamdesetih godina kada su prestali progoni seljaka, a obrtni kapital za društvena (državna) dobra – PIK-ove postaje gotovo besplatan. Nakon Domovinskog rata stanje se pogoršalo, jer naslijedena, niskoakumulativna socijalistička poljoprivreda nije nadomještena novim nositeljima u komunikaciji država – seljak, odnosno teško se prihvaća spoznaja da je poljoprivreda strateško, gospodarsko, političko, socijalno, a u novije vrijeme i ekološko pitanje.

Korištenje poljoprivrednih površina

Svojom površinom od 263.919 ha Bjelovarsko-bilogorska županija sudjeluje sa 4,66 % u ukupnoj površini Republike Hrvatske. Najveći prostorni udio županije (57,9%) otpada na poljoprivredno zemljište koje se prostire na površini od 152.290 ha (5% ukupnog poljoprivrednog zemljišta Hrvatske), od čega je veoma veliki postotak 94,7% ili 144.725 ha, obradivih površina koje sudjeluju sa 7,8% u obradivim površinama Republike Hrvatske. Od toga 69,8% otpada na oranice i vrtove, a 26,2 % na livade. Kako je relativno veliki postotak županijske površine pod šumom, 36,3% ili 95.973 ha, to je razumljivo da temeljno gospodarsko obilježje Županiji daje proizvodnja hrane i drvoprerađivačka industrija.

Obiteljska kućanstva s poljoprivrednim zemljištem na području Županije broje ukupno 23.479 kućanstava i raspolazu s 98.183 ha, od kojih koriste 84.455 ha, a 13.728 ha je u kategoriji

ostalog zemljišta. Od zemljišta koje koriste kućanstva u vlasništvu imaju 71.059 ha, a koriste i državno poljoprivredno zemljište kroz zakup.

Od ukupnog broja kućanstava samo 2.359 ih raspolaže sa posjedom većim od 10 ha, a još 4.182 ima posjed veličine 5 -10 ha. Kućanstva s posjedom većim od 10 ha čine 10% kućanstava, a koriste 46% ukupno korištenog zemljišta i to 34% u vlasništvu i 74% u zakupu, dok zajedno s kućanstvima s posjedom 5 - 10 ha koriste 76% zemljišta i to 65% u vlasništvu i 93% zakupljenog zemljišta. Skupina kućanstva s posjedom do 3 ha sudjeluje u ukupnom broju poljoprivrednih kućanstva s 58%, a posjeduje u vlasništvu 21 % korištenog poljoprivrednog zemljišta. U površinama danim u zakup sudjeluje sa 84%, dok je zanemariva u zakupljivanju zemljišta.

Poslovnih subjekata s poljoprivrednim zemljištem na području Županije ima ukupno 91 od kojih samo 10 raspolaže s posjedom većim od 100 ha i 11 s posjedom 50 -100 ha. Samo subjekti s posjedom većim od 100 ha ukupno koriste 5.064 ha odnosno preko 70% ukupno korištenih površina i sudjeluju s 80% u korištenju zakupljenog zemljišta.

Usporedbom podataka o poljoprivrednim površinama po kategorijama i načinu korištenja u 2002. godini iskazanim u Statističkom Ijetopisu 2003. i podataka o korištenju poljoprivrednog zemljišta iz popisa poljoprivrede 2003. godine proizlazi stanje prikazano u slijedećoj tabeli.

Izraženo u ha

PODACI DZS-u Statistički ljetopis 2003.	POLJOPRIV. POVRŠINA	ORANICE VRTOVI	VOĆNJACI	VINO- GRADI	LIVADE	PAŠ- NJACI	UGARI I NEOBRAD.
INDEKS	100	100	100	100	100	100	100
ŽUPANIJA UKUPNO	147.801	101.484	3.944	1.746	36.793	3.834	27.726
PRAV. OSOBE I ZEM. U DRŽ. VLAS. OBITELJSKA GOSPODARSTVA	24.754 123.047	15.731 85.753		157 1.589	6.346 30.447	2.520 1.314	10.625 17.101
PODACI IZ POPISA POLJ. 2003		KORIŠTENO POLJOPRIVREDNO ZEMLJIŠTE					
INDEKS	61,9	65,5	29,9	37,1	57,1	55,1	
UKUPNO	91.449	66.465	1.180	647	21.013	2.114	
POSLOVNI SUBJEKTI OBITELJSKA GOSPODARSTVA	6.994 84.455	6.586 59.879	1 1.179	160 487	178 20.835	61 2.053	

Napomena: U podacima iz Statističkog Ijetopisa kod pravnih osoba iskazano je i ukupno zemljište u državnom vlasništvu, dok su kod poslovnih subjekata u popisu poljoprivrede iskazani samo podaci o korištenom poljoprivrednom zemljištu.

Podaci popisa poljoprivrede u odnosu na registrirano stanje u službenoj statistici pokazuju da se na području Županije koristi samo 62% poljoprivrednog zemljišta. Oranica se koristi 65,5%, livada 57%, pašnjaka 55%. Vinograda je iskazano 37% i voćnjaka 30% u odnosu na stanje u statistici, a od toga plantažnih vinograda u kućanstvima je iskazano 131 ha a voćnjaka 277 ha.

Agrarna struktura

Agrarna struktura na području Bjelovarsko-bilogorske županije se bitno ne razlikuje od one u Hrvatskoj. Prosječna veličina obiteljskih gospodarstava je 3,6 ha korištene površine što je, iako iznad prosjeka Hrvatske, mala površina. Loša je strana i veliki broj malih čestica. Jedno domaćinstvo ima u prosjeku 8 zemljišnih čestica, dok zemljišta većih gospodarstava imaju

puno više čestica (npr. ona preko 20 ha čak 12 čestica). U odnosu na državni prosjek, obiteljska poljodjelska gospodarstva u Bjelovarsko-bilogorskoj županijisu po broju članova poljodjelaca su višebrojnija, što je razumljivo s obzirom da se radi o jakom poljodjelskom području sa znatnim poljodjelskim resursima i proizvodnjom. Usitnjenost zemljišnog posjeda, veličine parcela i veličine stočarskih stada (farmi) jest otežavajući, ali ne i presudni ograničavajući čimbenik razvoja poljoprivredne proizvodnje u Županiji. Budući razvoj primarne poljoprivredne proizvodnje treba gledati prvenstveno u programima povrća, voća, industrijskog i krmnog bilja u odgovarajućim plodoredima, a manje u proizvodnji žita. Izbor kultura i plodoreda bit će određen ostvarivim prihodima odnosno profitu po ha i poslovnoj vezi s tržištem putem udruga.

Raslojavanje agrarnog sela je proces koji je logičan. Nije smetnja razvoju poljoprivredne proizvodnje, dapače. Ovako izrečen koncept buduće poljoprivredne proizvodnje počivat će na znatno manjem broju proizvođača (farmera) sa postupno sve većim površinama. Nije zanemarivo da danas 10 % obiteljskih gospodarstava ima površinu veću od 10 ha. Proces okrupljavanja (sada 8 čestica po gospodarstvu) i povećanja ukupne poljoprivredne površine (sada 3,6 ha korištene poljop. površine) odvijat će se poslovnom logikom i odnosima na tržištu, a nikako državnim intervencijama (komasacija, na primjer).

U poljodjelskoj proizvodnji najzastupljenija je proizvodnja žita, te potom voća i povrća, krmnog i industrijskog bilja

Korištenje oranica u obiteljskim gospodarstvima po kulturama prema podacima statistike u usporedbi s podacima iz popisa iskazani su u slijedećoj tabeli.

IZVOR PODATAKA	ORANICE I VRTOVI	ŽITARICE	KRUM- PIR	MAHUN. POVRĆE	ULJA- RICE	DUHAN
DZS - STATISTIČKI LJETOPIS RH 2003. UČEŠĆE	68.651 100%	52.286 76,2%	5.495 8,0%	418 0,6%	1.648 2,4%	83 0,12
INDEX	100	100	100	100	100	100
DZS - POPIS POLJO PRIVREDE 2003 UČEŠĆE	59.862 100%	51.887 86,7%	778 1,3%	136 0,23%	1.600 2,67%	59 0,1
INDEX	87,20	99,24	14,16	32,54	97,1	71,1

IZVOR PODATAKA	ŠECERNA REPA	KRMNO BILJE	AROMAT. I LJEK. B.	OSTALO POVRĆE	UKRAS. BILJE
DZS - STATISTIČKI LJETOPIS RH 2003. UČEŠĆE	189 0,28%	6.042 8,8%	80 0,12%	2.408 3,5%	1 -
INDEKS	100	100	100	100	100
DZS - POPIS POLJO- PRIVREDE 2003 UČEŠĆE	212 0,35%	3.099 5,18%	29 0,05%	491 0,82%	10 0,02
INDEX	112,17	51,3	36,25	20,39	1000

U strukturi korištenja oranica po skupinama poljoprivrednih kućanstava, kućanstva s posjedom većim od 10 ha sudjeluju s 45% u korištenju oranica, to proizvodnji žitarica s 43%, industrijskog bilja preko 90%, krmnog bilja 60%, krumpira 50% i povrća 35 - 50%. Kućanstva s posjedom do 3 ha površine u korištenju oranica sudjeluju s 14% kao i u proizvodnji žitarica, krumpira i mahunastog povrća. U proizvodnji povrća u zaštićenom prostoru sudjeluju s 46%, u povrtnjacima s 56% i proizvodnji cvijeća i ukrasnog bilja s 54%. Ova kućanstva sudjeluju s 41% u voćarskoj 136% u vinogradarskoj proizvodnji.

STOČARSTVO

Stočarska proizvodnja, kao primarna prerađivačka industrija, je nadgradnja biljnoj proizvodnji u lancu hrane. Između više vrsta ove proizvodnje, koja je zastupljena u Županiji, kao strateške i prioritetne valja izdvojiti proizvodnju kravljeg mlijeka i proizvodnju govedeg i svinjskog mesa. Pouzdana osnova su fond krava (14 % fonda Hrvatske) i fond rasplodnih svinja. Osim respektabilnog broja grala za hrvatske prilike, važno je istaći genetsku vrijednost populacija goveda (100-godišnji uzgoj čistog simentalca) i svinja (vodeće mesne pasmine). Županija je poznata i po značajnom uzgoju rasplodnog podmlatka (junica i nazimica) i prodaji na domaćem i inozemnom tržištu. Svojim genofondom goveda i svinja predstavlja, zajedno s drugim županijama sjeveroistočne Hrvatske, podlogu nacionalnim uzgojnim programima i inozemnoj suradnji (ICAR, INTER-BULL).

Usporedni podaci iz Popisa poljoprivrede i iz Statističkog godišnjaka na primjeru govedarske proizvodnje:

	GOVEDA UKUPNO	GOVEDA		KRAVE I STEL. JUNICE	OSTALO
		do 1. god.	1-2 god.		
REPUBLIKA HRVATSKA	444.000	102.000	61.000	280.000	1.000
BBŽ	59.243	14.324	7.760	36.983	159
Učešće BBŽ u RH	13,3%	14,0%	12,7%	13,2%	15,9%

Izvor podataka: Anкета DZS-u 2003. godine

	GOVEDA	GOVEDA		KRVE I STEL. JUNICE	OSTALO
	UKUPNO	do 1. god:	1-2 god.		
REPUBLIKA HRVATSKA					
UKUPNO	488.646	151.472	52.745	268.601	15.828
Indeks - popis/anketa	110,1	148,5	86,5	95,9	1.582,8
Poljopriv. kućanstva	398.037	92.646	34.952	255.569	14.870
Poslovni subjekti	90.609	58.826	17.793	13.032	958
BJELOVARSKO BILOGORSKA ŽUPANIJA					
Poljopriv. kućanstva	62.550	15.995	6.691	38.026	1.838
Poslovni subjekti	9.863	4.719	4.333	806	5
UKUPNO	72.413	20.714	11.024	38.832	1.843
Učešće u RH	14,8%	13,7%	20,9%	14,5%	11,6%

Indeks - popis/anketa	122,2	144,6	142,1	105,0	1.159,1
-----------------------	-------	-------	-------	-------	---------

Izvor podataka: Popis poljoprivrede 2003.

Prema podacima iz popisa kućanstava, kućanstva s posjedom većim od 10 ha posjeduju ukupno 48,6% goveda i 40% krava muzara, dok kućanstva s posjedom 5 - 10 ha posjeduju 32% goveda i 35% krava muzara. Više od 20 goveda na području Županije posjeduju 486 kućanstva, 16-20 goveda 400 kućanstva i 11-15 goveda 828 kućanstava, dok najveći broj kućanstava (1.198) posjeduje 2 goveda. Pregled kućanstava prema broju muznih krava na području Županije pokazuje da više od 20 krava posjeduje 24 kućanstva, 16-20 krava 60 kućanstva, 11-15 krava 209 kućanstva, dok najveći broj kućanstva (1.596) posjeduje 2 krave muzare, a 1.428 kućanstva samo jednu. Pregled goveda po kategorijama iskazan po općinama i gradovima u Županiji pokazuje da je najveći broj goveda (7.164) i muznih krava (3.167) u Bjelovaru, a zatim slijede po govedima: Nova Rača, Grubišno Polje, Veliki Grđevac i Ivanska, dok je kod muznih krava na drugom mjestu Grubišno Polje.

Svinjogojstvo u poljoprivrednim kućanstvima na području Županije broji ukupno 167.774 svinja svih kategorija i starosti i sudjeluje s 9,7% u svinjogojstvu Hrvatske uz nešto veće sudjelovanje po broju krmača i suprasnih nazimica. Najjača svinjogojska područja su Bjelovar, Rovišće, Čazma, Nova Rača i Garešnica.

U ovčarstvu na području Županije 170 kućanstava posjeduje stado s više od 50 ovaca, a tek 88 s više od 50 ovaca za rasplod i ti uzgajivači su pretežno iz skupine s posjedom većim od 10 ha, odnosno 5-10 ha.

Od ostalih kategorija uzgoj konja sudjeluje s 4,8%, kunića 6,9%, peradi 9% i pčelinjih zajednica 8,3% u uzgoju kućanstava u Hrvatskoj.

U ukupnoj proizvodnji mesa u Hrvatskoj, bjelovarsko-bilogorska županija sudjeluje sa 8,1%.

U peradarstvu bjelovarsko-bilogorske županije sve veću ulogu ima proizvodnja na velikim peradarskim farmama, koje proizvedu više od 2/3 ukupne proizvodnje jaja, a čiji se broj u zadnje dvije godine stabilizirao na 93 milijuna komada, po čemu je ova županija na drugom mjestu u Hrvatskoj.

Ljudski resursi u poljoprivredi

Udio ukupnog poljodjelskog stanovništva u sveukupnom stanovništvu Županije je 26,6%, što je zamalo tri puta više od državnog prosjeka (9,1%). Čak 62,2% domaćinstva prema zadnjem popisu stanovništva iz 1991. godine ima poljoprivredno gospodarstvo, a u Hrvatskoj samo 6,5%. 23.479 poljoprivrednih gospodarstava sa 76.104 člana čine 57,2% ukupnog stanovništva, a najveći broj članova čine djeca i mladi do 25 godina (28,05%) te stariji od 64 godine (20,1%).

Uočljiv je trend smanjenja poljoprivrednog stanovništva do kojeg dolazi uslijed ubrzane urbanizacije i emigracije ruralnog stanovništva u veće urbane aglomeracije, ili kao što je slučaj kod Bjelovarsko-bilogorske županije koja se naslanja na metropolitansko područje grada Zagreba, do izrazitih emigracija prema tom području. No, treba ipak naglasiti da je na ovom tipično poljodjelskom području srazmjerno opadanje poljodjelskog pućanstva sporije od državnog prosjeka.

Ograničavajući faktor poljoprivredne proizvodnje je i veoma niska stopa obrazovanosti, što je pokazatelj kakvoće ljudskih resursa, a time i opći pokazatelj gospodarske razine pojedinog područja. U pregledu broja članova poljoprivrednih kućanstava po spolu i starosti na području Županije, te po gradovima i općinama proizlazi da od ukupnog broja 75.476 članova 49,5% je muškog spola. Preko 50% članova kućanstava u svih dobnih skupina živi na posjedu veličina do 3 ha, dok 14% članova živi na posjedu s više do 10 ha i 20% na 5-10 ha, a od ukupnih poljoprivrednih kućanstava 21% čini dobnja skupina iznad 64 godine života.

U 23.579 poljoprivrednih kućanstava u Županiji od stalno zaposlenih članova po poljoprivrednom obrazovanju samo praktično iskustvo ima 51.754 članova, tečaj 136, trogodišnju srednju školu 168, četverogodišnju srednju školu 421 i višu školu odnosno fakultet 278 iz čega je vidljivo da svega 1,64% poljoprivrednika ima srednje i visoko poljoprivredno obrazovanje, a samo praktično iskustvo 98%. Podaci također ukazuju da je 44% s visokim i 33-36 % srednjim obrazovanjem stanovnika u skupini kućanstava s posjedom do 3 ha.

POSLOVNI SUBJEKTI U POLJOPRIVREDNOJ PROIZVODNJI

Većina velikih industrijskih kapaciteta Županije izgrađena je radi korištenja prirodnih resursa u poljoprivredi i šumarstvu. I dok je u drvnoj industriji postignuta zadovoljavajuća disperziranost kapaciteta (njeni su pogoni locirani u osam općina), to se ne može reći za prehrambenu industriju, jer čak tri od sedam većih proizvođača ima proizvodne pogone u Bjelovaru (Sirela, Koestlin, Prerada). Premda Županija ima izrazito poljoprivredno obilježje, njen prosperitet se neće moći temeljiti isključivo na toj grani privređivanja, jer postoje teorijski i empirijski dokazi o tome da se razvoj nekog područja, bez obzira na komparativne prednosti u poljoprivredi, ne može zasnivati pretežito na toj djelatnosti.

Prema popisu poljoprivrede od ukupno 91 poslovnih subjekata na području Županije s korištenjem poljoprivrednog zemljišta, 80 ih je s korištenjem oranica i vrtova. Korištenje livada iskazuje 42, pašnjaka 13, vinograda 3 i voćnjaka 1 poslovni subjekt. Proizvodnju žitarica iskazuje 74 subjekata, krmnog bilja 29, uljarica 20, povrća 13, šećerne repe 6 i krumpira 1. Od 10 poslovnih subjekata sa posjedom većim od 100 ha, 8 iskazuje proizvodnju žitarica i uljarica to 1 proizvodnju šećerne repe, krmnog bilja i povrća. Subjekti s posjedom 50 - 100 ha iskazuju: 8 proizvodnju žitarica, 5 uljarica, 4 šećerne repe i 3 krmnog bilja, dok subjekti s posjedom do 30 ha pretežno iskazuju osim žitarica proizvodnju krmnog bilja i povrća. Kod poslovnih subjekata najveća je zastupljenost goveda 39% i krava muzara 41 % na posjedima veličine 11 do 30 ha, dok je na posjedu većem od 100 ha samo 11,5% goveda i 3,6% krava. Prema veličini stada najveći broj subjekata (16) ima 31-50 grla, a više od 100 grla ima samo 10 subjekata. Od ukupno 47 poslovnih subjekata sa svinjogojskom proizvodnjom u Županiji tek 4 subjekta je s uzgojem 100-200 svinja, 3 s 200-400 i 2 s 400-1000 svinja.

Glede zaposlenosti u poslovnim subjektima poljoprivrede na području Županije od ukupno 525 zaposlenih učešće je osoba muškog spola 71 %, a po starosnoj strukturi zaposlenih najzastupljenija je dobnja skupina 35 - 54 godina s 64 %, dobnja skupina 25 - 34 godina s 23,6 %, dok dobnja skupina iznad 55 godina sudjeluje s 7,4 % i skupina do 25 godina s 5 %.

Broj stalno zaposlenih djelatnika prema poljoprivrednom obrazovanju u poslovnim subjektima na području Županije iskazuje da od ukupnog broja zaposlenih samo praktično iskustvo ima 218 ili 41,5 % zaposlenih, tečaj 11 ili 2 %, trogodišnju srednju školu 5 ili 1 %, četverogodišnju 12 ili 2,3 % i višu školu ili fakultet 31 odnosno 6 zaposlenih. Uz

stalno zaposlene poljoprivredni subjekti iskazuju zapošljavanje i sezonske radne snage i to ukupno 267 osoba od kojih je cca 50 % u subjektima s posjedom 11 - 30 ha zemljišta.

Od ostalih djelatnosti u poslovnim subjektima poljoprivrede na području Županije iskazano je da se 11 subjekata bavi preradom poljoprivrednih proizvoda, 2 obradom drva, 1 uzgojem riba, 7 ugovorenim radom s vlastitom mehanizacijom i 13 ostalim.

Definicije koje opravdavaju stavljanje **poljoprivrede i prehrambene industrije** u strateške ciljeve i prioritete Županije:

8.3.2. Prehrambena industrija

Gospodarsko određenje Bjelovarsko-bilogorske županije na proizvodnji hrane u biljnoj i stočarskoj proizvodnji temelji se na dva osnovna resursa. Prvi resurs su poljoprivredne površine s povoljnim agroklimatskim i reljefnim uvjetima za poljoprivrednu proizvodnju, a drugi resurs je višestoljetna proizvodna tradicija i način življenja domicilnog stanovništva.

Prehrambena industrija ima posebni značaj za gospodarsko određenje Županije, kako u prošlosti i sadašnjosti tako i promišljanju gospodarske pa i svekolike budućnosti ovog područja. Položaj prehrambene industrije i njezina tehnološka povezanost s poljoprivredom u zaokruženoj cjelini proizvodnje hrane čini je sirovinski ovisnom o obimu i kvaliteti poljoprivredne proizvodnje, ali je istovremeno potiče, usmjeruje i unapređuje. Prehrambena industrija i obrtničko poduzetništvo u ovom sektoru imaju opravdano velike mogućnosti razvoja. Poslovni gubici i momentalno nepovoljno stanje nekih preradbenih pogona uglavnom su posljedica neučinkovite privatizacije ("Zdenka"), loših poslovnih programa i privatnih interesa (Mesna industrija "Bilogora"), a ne nedostatka sirovina i tržišta.

Koestlin je uzor i dokaz mogućnosti uspješnog poslovanja. **Mljekare "Sirela" i "Zdenka" uz manje mljekare obrtničkog tipa i autohtonog proizvoda** dobro su rješenje i sigurnost dugoročnog razvoja. Opravdano je imati **mesno-prerađivački pogon** na području Županije.

U djelatnosti poljoprivrede registrirana je 51 tvrtka s ukupno 480 uposlenika, u ribnjačarstvu 5 s ukupno 87 uposlenika i u prehrambenoj industriji 45 s ukupno 1.695 uposlenika. Registrirane tvrtke u poljoprivredi se uglavnom bave ratarskom proizvodnjom i tovom stoke, a najznačajnije su «POLJODAR TIM» d.o.o. Daruvar, «RATARSTVO» d.d. Bjelovar i «MAJDAK PROMET» d.o.o. Daruvar. U proizvodnji konzumnih jaja najznačajnija je «GALA» d.o.o. Bjelovar, a u vinogradarstvu «BADEL1862» d.d. –VINARIJA DARUVAR. Djelatnost poljoprivrednih zadruga je prvenstveno usmjerena na opsluživanje poljoprivrednih obiteljskih gospodarstava potrebnim repromaterijalima i plasman finalnih poljoprivrednih proizvoda, a najznačajnije su PZ VELIKO TROJSTVO i PZ VELIKA PISANICA pa u toj funkciji razvijaju svoje kapacitete uz vlastitu proizvodnju.

Prevladavajuća zastupljenost žitarica i krmnih kultura u korištenju oranica nedvojbeno ukazuju na usmjerenost poljoprivrednika na stočarstvo. Temelj stočarske proizvodnje ove županije je govedarstvo koje je najzastupljenije u Hrvatskoj i rasadište rasplodnog materijala, zatim svinjogojstvo i peradarstvo, a sve više se povećava uzgoj ovaca, dok je konjogojstvo marginalizirano.

U ribnjačarstvu 3.200 ha ribnjaka čini trećinu ribnjačarskih površina Hrvatske i potencijal za uzgoj 4.000 tona slatkovodne ribe, a prvenstveno šarana. Najznačajnije tvrtke su «RIBA» d.d. Kaniška Iva, «RIBNJAČARSTVO KONČANICA» d.d. Končanica i «RIBNJAK 1961» d.o.o. Sišćani. Ribnjačarska proizvodnja utemeljila je i industrijsku preradu i konzerviranje ribe u kojoj djelatnosti je poznata tvrtka «IRIDA» d.o.o. Daruvar.

Korištenje oraničnih površina prvenstveno je podređeno stočarskoj proizvodnji, ali znatna zastupljenost žitarica utemeljila je razvoj mlinske i konditorske industrije, te industrijske stočne hrane. U djelatnosti konditorske industrije poznata je tvrtka «KOESTLIN» d.d. Bjelovar, a u preradi žitarica i proizvodnji industrijske stočne hrane značajne su tvrtke «PRERADA» d.d. Bjelovar, «FARINA» d.o.o. Gornji Draganec i «GAŠPAR» d.o.o. Bjelovar. Na proizvodnji krumpira razvila se je proizvodnja čipsa, a sve intenzivnija proizvodnja raznog povrća stvara pretpostavke za preradu i finalizaciju.

Intenzivna stočarska proizvodnja razvila je mljekarsku i mesnu industriju, pa se danas na području Županije prerađuje cca 50 % mlijeka u Hrvatskoj. U preradi mlijeka poznate su tvrtke «LURA» d.d. TVORNICA SIREVA u Bjelovaru i «ZDENKA» d.d. u Velikim Zdencima.

U okviru ugostiteljsko trgovačkog obrta MAT izrasla je klaonica i prerada mesa sa značajnim proizvodnim kapacitetima i zatvorenim proizvodnim ciklusom od vlastitoga tova stoke do finalnih proizvoda i plasmana putem veleprodaje i maloprodaje, odnosno ugostiteljstva.

Vinogradarstvo i vinarstvo je kvalitetom poznato i van Hrvatske, a postojećim preradbenim kapacitetima omogućuje proširenje proizvodnje, što uz tradiciju proizvodnje piva «DARUVARSKE PIVOVAR» d.d. Daruvar ovoj županiji daje obilježje proizvođača hrane i pića.

Povećanje plantažne voćarske proizvodnje i bolji uvjeti skladištenja u obiteljskim gospodarstvima osiguravaju već značajne tržišne viškove prvenstveno jabuke kvalitetnog sortimenta, ali i drugog voća i njihovu preradu u voćna vina i druge napitke. Prirodni uvjeti i mogućnosti voćarske proizvodnje kao i kod vinogradarstva razvojno se ne koriste dovoljno usprkos državnim poticajima.

8.3.3. Drvna industrija

Drvna industrija koju čine proizvodnja i prerada drveta te proizvodnja namještaja jedna je od najznačajnijih djelatnosti Bjelovarsko – bilogorske županije gledano s aspekta izvoznih rezultata, ukupnog broja zaposlenih i po vrijednosti neto deviznog efekta.

Uspoređujući podatke poslovanja drvne industrije s podacima prerađivačke industrije Bjelovarsko – bilogorske županije vidljivo je da je u posljednjih desetak godina udjel ostvarenog ukupnog izvoza proizvodnje i prerade drveta te proizvodnje namještaja u ukupnom izvozu prerađivačke industrije Županije konstantno iznosio 30 – 31%, u ukupnom broju zaposlenih 12%, a u ostvarenom neto deviznom priljevu 68,9%.

Najpoznatije tvrtke proizvodnje i prerade drveta Bjelovarsko – bilogorske županije su; Česma – Šperploča d.d. Bjelovar, Česma – Furnir d.d. Bjelovar i Iverica d.o.o. Bjelovar. Tvrtke Iverica d.o.o. Bjelovar i Česma – Šperploča d.d. Bjelovar jedini su proizvođači šperploče i iverice u Republici Hrvatskoj. U proizvodnji namještaja najznačajniji proizvođači su; Brestovac d.d. Garešnica, Garešnički Brestovac i DI Čazma d.o.o. iz Čazme.

U drvoprerađivačkim kapacitetima proizvodi se; šperploča, iverica, furnir, kuhinje, pločasti i stilski namještaj a proizvode se i zidne, stropne i podne obloge, građevinska stolarija, elementi podova, stalci za cvijeće, vinoteke, furnirani paneli, phono program, piljena građa i briket. Na ovom području locirani su i najveći kapaciteti u Republici Hrvatskoj za proizvodnju parketa lamel, lam i masivnog s kapacitetom 300.000 m² godišnje.

8.3.4. Industrija građevinskog materijala

Industrija građevinskog materijala Bjelovarsko – bilogorske županije obuhvaća proizvodnju opekarskih proizvoda, proizvodnju i preradu kamena, proizvodnju vapna, proizvodnju suhih žbuka, mineralnih veziva i ljepila, elemenata od armiranog betona, betonske galanterije, građevinske stolarije itd.

Industrija građevinskog materijala u gospodarstvu Županije predstavlja stabilnu granu industrijske proizvodnje sa zamjetnim izvoznim rezultatima i prepoznatljivim proizvodima.

Od registriranih 10 trgovačkih društava, 3 su srednje a 7 male tvrtke, s ukupno 626 zaposlenih djelatnika; 206,87 milijuna kuna ostvarenog ukupnog prihoda; 9,16 milijuna kuna ostvarene dobiti nakon oporezivanja i prosječnom neto plaćom u iznosu od 2.634 kune mjesečno.

Ovo je izvozna industrijska grana županijskog gospodarstva, s polučenim izvoznim rezultatom u 2003. godini u vrijednosti od 9,24 milijuna USA-dolara.

Vodeće tvrtke ove industrijske grane su «KAMEN SIRAC» d.d. Sirač, kao jedinog proizvođača dolomitnog vapna u Republici Hrvatskoj, «FINAG» d.d. Garešnica i «BILODOM» d.o.o. Dominkovica.

8.3.5. Trgovina

Trgovinska djelatnost u gospodarstvu Bjelovarsko-bilogorske županije predstavlja značajnog čimbenika i svojim učešćem u raznim segmentima poslovanja daje primjeren ton ukupnim gospodarskim rezultatima. Prema podacima o rezultatima poslovanja u 2004. godini od 1119 tvrtki koje su predale završne račune 428 je iz djelatnosti trgovine, ili 40%. U odnosu na Republiku Hrvatsku gdje je evidentirano 36.071 tvrtki iz područja trgovine to učešće iznosi 1,2%.

U 2004. godini u Bjelovarsko-bilogorskoj županije prosječan broj zaposlenih iznosio je 16.031 dok je u trgovini zaposleno 2.775 djelatnika, što je učešće od 17,3%. Velika fluktuacija radne snage glavna je značajka zapošljavanja u trgovini.

8.36. Tekstilna industrija

Dugu tradiciju poslovanja na području Županije ima i proizvodnja tekstilnih proizvoda. Većinu proizvodnog programa čini proizvodnja lake i teške ženske i muške konfekcije, kao što su ženske bluže, suknje, kostimi, kaputi, zatim muške jakne i odijela te žensko i muško rublje.

Kao i u ostalom dijelu Hrvatske, tekstilna industrija županije suočena je sa mnogobrojnim poteškoćama, koje će se, nastavkom procesa globalizacije dodatno odraziti na ionako tešku situaciju. Najveći dio proizvodnje tekstilne industrije plasira se tzv. *lohn poslovima*, odnosno radi se za poznatog kupca u inozemstvu, većinom iz Njemačke i Italije, dok se na domaćem se tržištu plasira svega 10-ak posto proizvodnje tekstilne industrije. Na pad proizvodnje u tekstilnoj industriji bitno su utjecali i neki specifični uvjeti poslovanja grane: stalna fluktuacija zaposlenih, visoka stopa bolovanja, nedovoljno korištenje kapaciteta.

Glavnina tekstilne proizvodnje u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji smještena je na području općine Garešnica. Tu se nalazi i MODEA (Garešnica) jedan od najvećih tekstilnih proizvođača u Republici Hrvatskoj. Pored Modee značajniji predstavnici tekstilne industrije su NADA Hrastovac, PENIĆ-TEKSTIL, Garešnica i VESNA Daruvar.

S obzirom na broj, a posebice na strukturu zaposlenih u tekstilnoj industriji, problemi s kojima se suočavaju tekstilne tvrtke od izuzetnog su značenja za ukupan gospodarski život županije.

8.3.7. Metalprerađivačka industrija

Metalprerađivačka industrija u koju svrstavamo proizvodnju predmeta od metala, proizvodnju strojeva i uređaja i proizvodnju prometnih sredstava ima dugu tradiciju na području Bjelovarsko-bilogorske županije i predstavljala je značajan segment gospodarstva Županije u ranijim razdobljima. Nažalost, tijekom domovinskoga rata i privatizacijskih procesa došlo je do njenog raspadanja i propadanja. U svemu tome pozitivno je što su mnogi otpušteni stručni radnici u potrazi za vlastitom egzistencijom osnovali svoje tvrtke i postali novi poduzetnici koji polako stasaju i postaju značajan faktor gospodarstva Bjelovarsko-bilogorske županije.

Većinu proizvodnje metalne industrije u Županiji čine oprema, ljevarstvo i gotovi proizvodi. U proizvodnji opreme najzastupljeniji su proizvodi za opremanje ciglana, tvornica tjestenine, voća i povrća, punionice piva i napitaka. Ljevaonice uglavnom proizvode dijelove poljoprivrednih vozila i vozila cestovnog prometa, elemente strojeva za potrebe strojogradnje te kanalizacijske cijevi i strojne alate. Od gotovih proizvoda na području Županije proizvode se specijalni šumski traktori, automobilske i traktorske prikolice, ventili, metalna galanterija.

Najznačajniji su predstavnici metalprerađivačke industrije: "DALIT-CORP" d.d. DARUVAR - tvrtka je osposobljena za podmirenja potreba tržišta visokih zahtjeva uz standarde kvalitete i tehnologije; ESCO d.o.o. - tvornica opruga i metalnih proizvoda, Bjelovar; Ljevaonica Bjelovar d.o.o. – tvrtka sa 150 djelatnika poznata po armaturnom i kanalizacijskom ljevu sa širokom paletom proizvoda; Hittner d.o.o. Bjelovar – tvrtka sa 70 djelatnika, a glavni proizvod im je EKOTRAC-šumski zglobni traktor; MPD -tvornica pumpi" d.o.o. Daruvar - tvrtka utemeljena 1960. godine i ima 90 zaposlenih, pretežno tehničke struke; te Metalprodukt d.d. Šandrovac - proizvodnja čelične vune, proizvoda od čelične vune, pocinčane i PVC spužve za domaćinstvo.

8.3.8. Transport

Unatoč relativno loše riješenoj prometnoj infrastrukturi, transportna djelatnost u županiji ima relativno veliko značenje – u 6 najvećih tvrtki iz ovog područja prema podacima Fine zaposleno je oko 1500 djelatnika. Županije je sjedište jednog od najvećih prijevoznika u putničkom prometu - poduzeća "Čazmatrans - Prijevoz" d.o.o. koje osim prijevoza putnika u cestovnom tuzemnom i međunarodnom prometu, obavlja i remont i servis svih vrsta vozila.

Poslovanje poduzeća organizirano je kroz poslovne jedinice i to: Bjelovar, Čazma, Daruvar, Dugo Selo, Đurđevac, Koprivnica, Križevci, Kutina, Našice, Novska, Metković, Sisak, Slatina, Split, Sv. I. Zelina, Virovitica, Vrbovec, Zadar, Zagreb, Županija. U domaćem putničkom prometu dnevno prometuje 300 linija sa blizu 2000 polazaka na području od Vukovara do Dubrovnika. Osim redovnim linijskim prijevozom putnika "Čazmatrans-Prijevoz d.o.o." obavlja i mnogobrojni prijevoz za potrebe ustanova, poduzeća i škola.

Osim Čazmatransa, kao najveće prijevoznike tvrtke, potrebno je istaknuti i PEVEC Transporte d.o.o., dio jednog od najvećih nacionalnih trgovačkih lanaca koji se bavi distribucijom robe široke potrošnje, te KS Transporti d.o.o. – transportni pogon vezan uz Kamen Sirač, poznat po specijaliziranim vozilima.

8.3.9. Turizam

Toplu vodu u Daruvaru koristili su prije više od dvije tisuće godina Rimljani, a nastavili su ju kroz stoljeća koristiti i drugi vladari i poznate osobe. Poznato je da domaći ljudi tradicionalno odlaze «u kupke» u Daruvar. Brojni posjetitelji – lovci poznaju bogat i raznovrstan fond divljači i tradicionalno dolaze u lovišta, tako da se smije tvrditi da je turizam na ovim prostorima dugotrajna djelatnost. Na području županije djeluje šest putničkih agencija. Niti jedna se ne bavi organiziranjem programa za dolazne goste.

Evidentirano je 694 kreveta (2004. godine) od čega 510 u hotelima (postoji pet hotela), odnosno 713 postelja 2005. godine. U hotelima se ostvari oko 23.000, odnosno 25.543/2005. godine, noćenja. Ostalih gostiju u Daruvaru bude cca. 65.000 gostiju, a u jednodnevne izlete dođe još oko 12.000 gostiju. Zbog nepostojanja agencijskih aranžmana, turističkom ponudom bave se iznajmljivači i turističke zajednice kojih je registrirano osam, a profesionalno djeluju dvije. Županiju posjeti oko 250 turističkih autobusa godišnje. Najviše u Daruvar (cca. 200), Lovrakov centar (cca. 30) i TZ oko 20 autobusnih dolazaka u neki od gradova.

Od zbivanja i priredbi na području Županije, za razvoj turizma najvažnije su:

- Međunarodni tjedan udaraljkaša. IPEW – International Percussion Ensembles Week predstavlja najveće dosege i najznačajnija imena i sastave udaraljkaške glazbe. Osim izvrsno posjećenih večernjih koncerata, glazbenici razmjenjuju znanja i iskustva uz međusobno druženje i kroz glazbene radionice za učenike. Održava se svake godine u Bjelovaru u mjesecu siječnju.
- **BOK fest – Bjelovarski odjeci Kazališta** smotra je najznačajnijih kazališnih ostvarenja profesionalnih kazališnih kuća Hrvatske. Osim desetak predstava za odrasle, gotovo jednak broj predstava bude namijenjen i djeci. Osim toga, kroz različite dramske radionice, djeca mogu upoznati popularne glumce i usvojiti dio njihova znanja, umijeća i iskustva. Uz kazališne predstave budu organizirane večeri poezije, stand up komedija, humanitarno-sportske priredbe i sl., pa grad tih dana festa živi s kazalištem i glumcima. Održava se u Bjelovaru krajem zime.
- **Bjelovarski sajam** sa nizom specijaliziranih priredbi održava se u u Bjelovaru na Sajamskom prostoru Gudovac (izuzev Vinodara koji će se održavati u Daruvaru). U kalendaru za 2006. godinu najznačajnije su slijedeće priredbe i događanja:
- **Od Kaptola do Kaptola** je utrka od zagrebačkog do čazmanskog Kaptola, najduža je

cestovna atletska utrka u Hrvatskoj 61 km i 350 m i utrka sa najdužom tradicijom. Čazma 26.03.2006.

- **Moto cross** na terenima uz Hotel održava se kao memorijalna utrka **Tihomira Trnskog** Podgariću 25.06.2006.

- **Terezijana** je višednevna kulturna, zabavna i turistička priredba predstavlja se nizom glazbenih, scenskih, likovnih i sportskih događanja u čijem izvođenju sudjeluju izvođači iz čitave Hrvatske. Priredbu posjeti preko 30.000 posjetitelja iz zemlje i iz inozemstva. Središnji događaj je scenski prikaz dolaska carice Marije Terezije u grad koji je ona dekretom i utemeljila 1756. godine. Održava se svake godine sredinom lipnja u Bjelovaru. Ove godine od 16. do 18. lipnja.

- **Lovrakovi dani kulture** je tradicionalna kulturno-prosvjetna manifestacija državnog značaja posvećena Mati Lovraku, najuspješnijem dječjem književniku. Održava se pod pokroviteljstvom Ministarstva prosvjete i športa, Ministarstva kulture i Bjelovarsko-bilogorske županije u Velikom Grđevcu 2.6.2006. Na temeljima Lovrakovih djela koncipiran je Lovrakov centar, koji sa Stazom prijatelja prirode privlači turiste u Veliki Grđevac

- **Dožinky** jedna od najvećih i najpoznatijih manifestacija hrvatskih Čeha su žetvene svečanosti - Dožinky, tradicionalna smotra svekolike kulturne, prosvjetne i gospodarske aktivnosti Čeha te njegovanja narodnih običaja i tradicije Čeha u RH. Održavaju se svake druge godine. Ove godine održavaju se krajem srpnja 2006. godine u Velikim Zdencima

- **Božićna priča u Čazmi** na okučnici obitelji Salaj u Grabovnici pokraj Čazme, koja je 2004. i 2005. godine proglašena najuređenijom okučnicom u akciji Volim Hrvatsku - Zeleni cvijet, u gradu i okolnim mjestima održavaju se brojne kulturne priredbe i događaji vezani uz božićne običaje moslavačkog kraja. Za tu priliku okučnica Salaj ukrasi se stotinama tisuća raznobojnih sijalica, a postavljaju se Božićna štalica i jaslice. Obzirom na opsežnost priprema organizatori su, osim Obitelji Salaj, grad Čazma, Centar za kulturu grada Čazma, Turistička zajednica grada Čazme i Turistička zajednica Bjelovarsko bilogorske županije. Ove godine program će biti ponuđen zajedno s **Božićnim koncertom** u Bjelovaru te posjetom Velikom Trojstvu i okolici 22. prosinca 2006. godine

- **Božićni koncert** je tradicionalni gala koncert koji je u Bjelovaru do sada održan tri puta i po ocjenama stručne kritike predstavlja najuspješniji takav koncert u Hrvatskoj. Organiziraju ga Jazz klub Bjelovar i Turistička zajednica grada Bjelovara. Zbog svoje uspješnosti od ove godine ulazi u turističku ponudu zajedno s priredbom **Božićna priča u Čazmi** i sa sadržajima u bilogorskom dijelu županije.

Temeljom „Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva” sa ciljem razvitka turizma u ruralnom prostoru (Narodne novine 70/99) državni proračun osigurao je značajna sredstva za kreditiranje ruralnog turizma.

Upravni odjel za poljoprivredu Bjelovarsko – bilogorske županije u rujnu 1999. godine izradio je „Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva u turizmu Bjelovarsko – bilogorske županije”, gdje se iz županijskog proračuna izdvaja 40 % sredstava, a 60 % iz državnog proračuna u svrhu kreditiranja turizma u ruralnom području Županije. Prema podacima iz Ministarstva poljoprivrede i šumarstva iz projekta: „Strategija ruralnog razvoja Republike Hrvatske” (Daruvar, 26. i 27. studeni .2002.), u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji je registrirano 8 turističkih seoskih gospodarstava, 2 agencije za lovni i seoski turizam, udruga „Ekokultura” i prva ekološka zadruga Bjelovar, te neke institucije koje djeluju u unapređenju turizma (Lovački savez Bjelovarsko – bilogorske županije, Županijski savez športsko – ribolovnih društava, županijska i dvije gradske turističke zajednice). Prema podacima iz gore navedenog projekta o broju turista i broju noćenja 1990. godine i 2001 godine u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji imamo slijedeće:

1990. godine 26540 turista i 66645 noćenja, a 2001. godine 8830 turista i 23287 noćenja, dok je iskorištenje smještajnih kapaciteta u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji 23.5 %.

Lovni turizam

Lovstvo Županije ima 100 godišnju tradiciju i svoju kulturu koja se ogleda u nizu lovačkih aktivnosti od njegovanja glazbene kulture (lovački rog), preko uzgoja autohtonih pasmina lovačkih pasa, održavanja raznih kinoloških manifestacija, lovno-streljačkih natjecanja, ekoloških akcija, do obilježavanje svetkovine Dana sv. Huberta, lovačkoga zaštitnika.

Na ukupnoj površini od 263.667 hektara na kojoj se prostire Bjelovarsko-bilogorska županija ustanovljeno je 20 državnih lovišta kojima gospodare pretežno pravne osobe (tvrtke) ili fizičke osobe na površini od 101.013 hektara. Ustanovljeno je 5 uzgajališta divljači na 3.308 hektara privrednih ribnjaka kojima gospodare koncesionari ribogojilišta. Na preostalih 158.131 hektar ustanovljeno je 44 zajednička lovišta kojima gospodare lovačke udruge u kojima je učlanjeno 2000 lovaca i stotinjak lovnih pripravnika.

Ključna pitanja/Zaključci – Gospodarstvo

- zaposlenost/nezaposlenost

- Čak 52% stanovništva je radno neaktivno, od čega čak 60% žena
- Smanjenje broja nezaposlenih-stopa registrirane nezaposlenosti 24,5 (31,3% u 2002.), još uvijek iznad prosjeka RH
- Nepovoljna struktura nezaposlenih – čak 76% sa najmanjim obrazovanjem, osnovna škola i srednja škola u trajanju od 3 godine, a po starosti čak 41% stariji od 40 godina
- Evidentno povećanje broja dugo nezaposlenih – dulje od godinu dana posao čeka više od 57% nezaposlenih, problemi socijalnog karaktera
- Nezaposlenih žena je tijekom 2005. godine bilo prosječno mjesečno 6.243, što je 52,4% od ukupnog broja nezaposlenih osoba tijekom 2005. godine.
- Trend zapošljavanja - lakše i brže zapošljavanja osobe koje imaju srednju školu i školu za KV i VKV radnike, te osoba koje su kratkotrajno nezaposlene -prati karakteristike gospodarstva jer je najveći broj zaposlenih upravo u prerađivačkoj industriji

- poduzetništvo, obrtništvo

- Financijski rezultati poslovanja poduzetnika u 2004.godini povoljniji su od istih u 2003.godini – prihodi povećani za 10%, rashodi za 7%, dobit za gotovo 50% - pozitivni pomaci relativno manji nego na razini Hrvatske
- Prosječna neto plaća za 2004. godinu iznosi 2.806 kuna ili 4,4% nominalno više nego za 2003.godinu, ali znatno zaostaje i na nivou je 77% od iznosa prosječne plaće u RH (3.614 kn)
- Najviše zaposlenih i najveći broj poslovnih subjekata u prerađivačkoj industriji, trgovini, građevinarstvu i prometu; najveći prihod po zaposlenom u trgovini, najveći gubitaši prerađivačka industrija i promet
- Relativna stagnacija u broju obrta na području županije, uz istovremen porast zaposlenosti – istaknut problem neadekvatnog strukovnog obrazovanja mladih
- Usklađenost sa nacionalnom strategijom razvoja malog i srednjeg poduzetništva kroz projekt razvoja poduzetničkih zona uz izražen problem nedostatne komunalne infrastrukture unutar zona - samo 43% zona ima plin, 28% struju, 31% vodu, 33% kanalizaciju i 29% zona telefonsku mrežu
- Postoje značajni, ali nedovoljno korišteni turistički resursi

- Loša tehnološka opremljenost i nedostatak nove tehnologije, sukladno suvremenim standardima

-poljoprivreda, šumarstvo

- U poljoprivredi i šumarstvu zaposleno 1532 radnika, odnosno 6,22% ukupno zaposlenih u poslovnim subjektima
- 57,9% prostora Županije, odnosno 152.290 ha otpada na poljoprivredno zemljište, od čega je veoma veliki postotak (94,7% ili 144.725 ha) obradivih površina.
- 36,3% ili 95.973 ha županijske površine je pod šumom - temeljno gospodarsko obilježje Županiji daje proizvodnja hrane i drvoprerađivačka industrija.
- Prosječna površina u vlasništvu obiteljskih domaćinstava (58% domaćinstava ima posjed manji od 3 ha), ali i poslovnih subjekata (samo 10 posjeduje više od 100 ha)
- Jako poljodjelsko područje sa znatnim poljodjelskim resursima i proizvodnjom - najzastupljenija proizvodnja žitarica, voća i povrća, krmnog i industrijskog bilja
- Izraženi značaj stočarstva - u ukupnoj proizvodnji mesa u Hrvatskoj, bjelovarsko-bilogorska županija sudjeluje sa 8,1%
- U ukupnoj proizvodnji u RH, BBŽ sudjeluje sa oko 20% u proizvodnji meda, 15% u proizvodnji jaja, mlijeka?
- Veoma niska stopa obrazovanosti poljoprivrednog stanovništva (98% samo praktično iskustvo)

9. Socijalna i društvena infrastruktura

9.1. Zdravstvo i socijalna skrb

Prema Zakonu od zdravstvenoj zaštiti, ("Narodne novine", broj 1/97) županije Republike Hrvatske postaju osnivačima: domova zdravlja, ustanova za zdravstvenu njegu u kući, poliklinika, općih bolnica, specijalnih bolnica, ljekarni, lječilišta, ustanova za hitnu medicinsku pomoć, zavoda za javno zdravstvo i transfuzijsku medicinu, a koje se nalaze na području županije. Slijedom toga Bjelovarsko-bilogorska županija sada je osnivač pet zdravstvenih ustanova:

- 1. Dom zdravlja Bjelovarsko-bilogorske županije** s ispostavama u Bjelovaru, Daruvaru, Čazmi, Garešnici i Grubišnom Polju,
- 2. Opća bolnica Bjelovar,**
- 3. Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju "Daruvarske toplice" Daruvar,**
- 4. Ljekarna Bjelovar** u okviru koje se nalaze 4 depoa (depo lijekova u gradu Bjelovaru u prostoru Doma za starije i nemoćne osobe, depo u Kapeli, u Velikoj Pisanici, te u Novoj Rači) i jedna ljekarnička jedinica u Ulici B. Papandopula i P. Preradovića 4 u Bjelovaru,
- 5. Zavod za javno zdravstvo** sa svojim ispostavama u Čazmi, Garešnici, Daruvaru i Grubišnom Polju.

Bjelovarsko-bilogorska županija broji 133.084 stanovnika, a glavna karakteristika stanovnika županije je visoka životna dob, pa starenje i izumiranje predstavlja jedan od većih problema. Ovaj segment stanovnika ujedno ima i najveću, odnosno najčešću potrebu za zdravstvenim (medicinskim) uslugama koje im pruža sustav zdravstvene zaštite.

Na primarnoj razini, zdravstvenu zaštitu pruža Zavod za javno zdravstvo i Dom zdravlja. Na sekundarnoj razini zdravstvenu zaštitu pruža Opća bolnica Bjelovar i Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju "Daruvarske toplice" Daruvar. Kvalitetnom organizacijom i teritorijalnom pokrivenošću, zdravstvene ustanove Bjelovarsko-bilogorske županije nastoje pružiti svim svojim osiguranicima adekvatnu zdravstvenu zaštitu na obje razine.

Jedna od specifičnosti rada domova zdravlja posljednjih godina je postupak privatizacije, odnosno zakupa temeljen na broju osiguranika po timu - prema standardima HZZO-a svaki tim opće medicine treba imati 1700 osiguranih osoba, stomatološki tim 2200 osiguranih osoba, tim zdravstvene zaštite predškolske djece 1000 osiguranih osoba, a tim za zdravstvenu zaštitu žena treba imati 6000 osiguranih žena. Budući da neki liječnički timovi imaju nedovoljan broj osiguranika, oni ne žele ići u zakup, nego ostaju u domu zdravlja.

Slijedom toga, osnovni problem poslovanja Doma zdravlja Bjelovarsko-bilogorske županije su nedovoljna financijska sredstva ostvarena kroz ugovorni odnos sa Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje, a od ostalih problema u poslovanju Doma zdravlja Bjelovarsko - bilogorske županije ističe se neodgovarajući prostor za rad Hitne medicinske pomoći.

Način financiranja sekundarne zdravstvene zaštite, odnosno polikliničko-konzilijarne i stacionarne zdravstvene zaštite, vrši se putem mjesečnih limita, na osnovu kriterija određeni broj stanovnika na određeni broj priznatih ležajeva (odnosno na 1.000 stanovnika 3.5 priznata kreveta). U slučaju Opće bolnice Bjelovar priznato je 337 ležajeva što nije dostatno za pokriće ukupnog broja stanovnika pa je otežano već i tekuće poslovanje, a dodatni problem predstavlja neadekvatnost prostora i nepovezanost odjela bolnice (paviljonski tip gradnje) što podrazumijeva i odgovarajuća kapitalna ulaganja. U tom smislu u tijeku je projekt izgradnje nove zgrade sa ciljem objedinjavanja kirurških grana, za što je izrađen idejni projekt, a troškove izrade projektne dokumentacije u iznosu od 3 milijuna kuna u jednakim dijelovima sufinanciranju Ministarstvo zdravstva, Županija i Grad Bjelovar. Cjelokupna investicija procjenjuje se na 110 milijuna kuna.

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Daruvarske toplice ima priznato 140 ležajeva, što je premalo obzirom na gravitirajuće područje slavonsko-baranjske i podravske regije s oko milijun žitelja.

U zdravstvenim ustanovama Županije ukupno je zaposleno 1.272 ljudi, od čega 227 doktora medicine, 61 stomatolog te 53 farmaceuta.

Sustav socijalne skrbi u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji je organiziran kroz razne oblike i pojavnosti brige za potrebite kategorije stanovnika županije. Prema Zakonu o socijalnoj skrbi, socijalna skrb je djelatnost od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku kojom se osigurava i ostvaruje pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih, nemoćnih i drugih osoba koje one same ili uz pomoć članova obitelji ne mogu zadovoljiti zbog nepovoljnih osobnih, gospodarskih, socijalnih i drugih okolnosti.

Djelatnost socijalne skrbi obavljaju centri za socijalnu skrb i druge ustanove socijalne skrbi, te upravna tijela jedinica lokalne uprave i područne (regionalne) samouprave u skladu s Zakonom o socijalnoj skrbi. Jedinica lokalne samouprave obvezna je u svom proračunu osigurati sredstva za ostvarivanje prava na pomoć za podmirenje troškova stanovanja, a jedinica područne (regionalne) samouprave za podmirenje troškova ogrjeva. Jedinica lokalne

samouprave posebno potiče dobrosusjedsku pomoć, dobrovoljni rad i druge oblike dobročinstva. Prava koja se ostvaruju u sustavu socijalne skrbi: savjetovanje, pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća, pomoć za uzdržavanje, pomoć za podmirenje troškova stanovanja, jednokratna pomoć, doplatak za pomoć i njegu, pomoć i njega u kući, osobna invalidnina, osposobljavanje za samostalan život i rad te skrb izvan vlastite obitelji i druge pomoći.

Glavnina odnosa regulirana je na nacionalnoj razini, kako zakonski, kako stručno. U tjeku je proces decentralizacije socijalne skrbi, odnosno deinstitucionalizacija. Sve više se planiranje i kordiniranje raznih oblika socijalne skrbi spušta na lokalnu razinu, dakle u Jedinice lokalne (regionalne) samouprave Županije i niže područne centre, gradove, općine, mjesne odbore. Socijalna skrb se otvara privatnoj inicijativi, odnosno poduzetništvu u segmentu koji je tržišno i gospodarski zanimljiv.

Ustanove socijalne skrbi Bjelovarsko-bilogorske županije su:

- Četiri centra za socijalnu skrb u četiri grada Županije:

Centar za socijalnu skrb Bjelovar

Centar za socijalnu skrb Daruvar (I ispostava centra Daruvar u Grubišnom Polju.)

Centar za socijalnu skrb Čazma

Centar za socijalnu skrb Garešnica

- Dom za starije i nemoćne osobe u Bjelovaru

Ustanove socijalne skrbi koje su smještene u Bjelovarsko-bilogorsku županiju a nalaze se pod upravom Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi:

- Dom za psihički bolesne odrasle osobe u Bjelovaru

- Centar za odgoj i obrazovanje djece i omladine sa smetnjama u razvoju

"Rudolf Steiner" u Daruvaru

U Županiji postoji jedan dom za starije i nemoćne osobe u privatnom vlasništvu u Bjelovaru, kapaciteta 30 korisnika, a poglavarstvo Bjelovarsko-bilogorske županije izdalo je još odobrenja kojima će se osigurati još 250 korisničkih mjesta.

Izmjenama i dopunama zakona o socijalnoj skrbi dozvoljeno je osnivanje Obiteljskih domova, što je jedan od preporučenih oblika deinstitucionalizacije i privatizacije. Na području Bjelovarsko-bilogorske županije egzistiraju i udomiteljstva, kao oblik privatnog oblika zbrinjavanja starih i nemoćnih osoba, a rasprostranjena su širom područja Županije.

9.2. Odgoj i obrazovanje

Predškolski odgoj

Ukupan broj polaznika na području naše Županije je 1.776 što je u odnosu na pedagošku 2003./2004. godinu za 47 djece više, a čekanja na upis nema.

Predškolski odgoj organiziran je u 14 dječjih vrtića s 9 podružnica na području Bjelovarsko-bilogorske županije. Podružnice imaju 3 dječja vrtića, dok ostalih 11 djelatnost provode samo u matičnim vrtićima. Jedinice lokalne samouprave osnivači su 11 dječjih vrtića, a 3 vrtića su privatna (i to sva tri u Bjelovaru).

U dječjim vrtićima zaposleno je ukupno 146,5 djelatnika

Dječji vrtići koje pohađaju djeca pripadnici nacionalnih manjina nalaze se na daruvarskom području, a polaznici su djeca pripadnici češke nacionalne manjine. To su dva dječja vrtića u Gradu Daruvaru i u Končanici. Primjereno dobi djece uz redovan odgojno obrazovni rad u češkim se vrtićima uz češki materinji jezik njeguju običaji i češka kultura što programu daje osobnost.

U dječjem vrtić Pinokio u Bjelovaru, koji je osnovan 2004. godine od strane Naučno istraživačkog obrazovnog udruženja za djecu i mladež Roma Bjelovarsko-bilogorske županije, provodi se, uz redovni predškolski, i predškolski program za djecu romske nacionalne manjine koja predstavljaju većinu polaznika - djece u dobi od 3. do 6. godine s kojom uz odgajateljicu radi i pomoćnica odgajatelja za romski jezik.

Od ukupnog broja polaznika dječjih vrtića u pedagoškoj 2004./2005. godini 38 djece s teškoćama u razvoju ili 2,14% uključeno je u redovite odgojne skupine (integracija, inkluzija). Dječji vrtići na području Bjelovarsko-bilogorske županije od 1776 polaznika imaju evidentirano 49 darovite djece, odnosno 2,76 %.

U cilju utjecaja na cjelovit razvoj djeteta i pripreme za polazak u osnovnu školu u obliku kraćeg programa provodi se program predškole kao program javnih potreba društva. Program predškole nije obavezan, ali preporuča se svoj djeci prije upisa u prvi razred osnovne škole što se odnosi na djecu koja nisu polaznici dječjih vrtića.

Osnovnoškolsko obrazovanje

Sukladno sa Zakonom o osnovnom školstvu i Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o osnovnom školstvu ("Narodne novine" br. 59/90.,26/93.,27/93.,29/94.,59/01.,114/01., i 76/05.) osnivačka prava nad pet matičnih osnovnih škola, s 11 područnih škola, ima Grad Bjelovar te Bjelovarsko-bilogorska županija nad 21 osnovnom školom, sa 69 područnih škola, te nad svim srednjim školama. Djelatnost osnovnog školstva financira se dijelom iz Državnog proračuna, te iz sredstava proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

2001. godine počeo je važan proces decentralizacije financiranja školstva, dajući lokalnoj zajednici veće nadležnosti u kreiranju razvoja školstva. Decentralizacija financiranja polučila je početne dobre rezultate. Stvorene su realne osnove za stvaranje dobrih partnerskih odnosa između škola i lokalne zajednice.

U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji radilo je 2004./2005. školske godine 26 osnovnih škola. U njihovu je sastavu djelovalo 80 područnih škola. Osim redovitih osnovnih škola u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji djeluje i Centar "Rudolf Steiner" u Daruvaru u kojem je nastavu polazilo 85 učenika s utjecajnim teškoćama u razvoju. Osnivač je ustanove Ministarstvo rada i socijalne skrbi.

Škole je polazilo 11 851 učenik, i to u predmetnoj nastavi 5 943 učenika a u razrednoj nastavi 5 908 učenika. U razrednoj je nastavi bilo 35 učenika manje nego u predmetnoj nastavi. Učenici su nastavu pohađali u ukupno 596 razrednih odjela s prosječno 20 učenika u razrednom odjelu. U razrednoj su nastavi formirana 334 razredna odjela s 18 učenika

prosječno u razrednom odjelu, dok su u predmetnoj nastavi ustrojena 262 razredna odjela s 23 učenika prosječno u razrednom odjelu.

U županiji je najveći broj škola koje pohađa između 480 i 720 učenika (38,5%). Međutim, u ukupnom broju škola do 240 učenika nalaze se matične (redovne) škole s malim brojem učenika, primjerice sa 88 učenika (Osnovna škola u Bereku), 113 učenika (Osnovna škola u Trnovitičkom Popovcu), 135 učenika (Osnovna škola u Velikoj Trnovitici).

Broj učenika na početku školske godine 2005/06. smanjen je za 146 ili za 1,3%. Međutim, tendencija je smanjivanja broja učenika osnovne škole u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji već od 1993. godine, dakle od njezina pravno-administrativnog ustrojavanja.

Usporedni pregled broja učenika po školskim godinama (1993-2005)

Školska godina	Broj učenika u razrednoj nastavi	Broj učenika u predmetnoj nastavi	Sveukupno učenika	Indeks
1993./94.	6796	6864	13660	100,0
1994./95.	6792	6831	13626	99,7
1995./96.	6603	6783	13386	98,0
1996./97.	6375	6722	13097	95,8
1997./98.	6254	6789	13043	95,5
1998./99.	6281	6770	13051	95,5
1999./00.	6146	6564	12710	93,0
2000./01.	6074	6414	12488	91,4
2001./02.	5962	6287	12249	89,7
2002./03.	5919	6198	12117	88,7
2003./04.	5988	6008	11996	87,8
2004./05.	5908	5943	11851	86,7
2005/06.	5777	5928	11705	85,6

Prema usporednim podacima broj učenika smanjio se od 1993. do 2005. godine za 1955 ili 14,4%. To upozorava na demografske probleme s kojima se županija susreće danas, ali nagovještava daljnju tendenciju smanjivanja broja učenika te je potrebno prema tim kretanjima kreirati obrazovnu politiku.

Posebnost je osnovnog školstva u županiji organiziranje odgojno-obrazovnog procesa za pripadnike češke nacionalne manjine, i to u osnovnim školama s nastavom na češkom jeziku (prema programu resornog ministarstva), a imaju dodatni program, i to: češki jezik, priroda i društvo, zemljopis, povijest, glazbena kultura, likovna kultura pod nazivom “njegovanje češkog jezika i kulture”.

U podsustavu osnovnog školstva u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji djeluju i osnovne glazbene škole čime se, uz postojeće oblike dodatnog odgojno-obrazovnog rada u redovnim osnovnim školama, stvaraju mogućnosti za razvoj posebno darovitih učenika u području glazbenog stvaralaštva.

Broj zaposlenih u osnovnom školstvu iznosi 1294, a prema podacima povećava se u protekle četiri godine osobito od školske godine 2003/04. pri čemu je jedan od razloga uvođenje ranog učenja stranog jezika u I. razred osnovne škole. Osim toga, ojačana je razvojno-pedagoška služba zahvaljujući zapošljavanju stručnih suradnika (pedagoga, psihologa, školskih knjižničara).

Od 2000. godine Bjelovarsko-bilogorska županija postigla je znatan napredak u stvaranju odgovarajućih prostornih uvjeta za rad škola. Dva su novčana izvora za kapitalnu izgradnju, investicijsko održavanje i hitne intervencije bila u tom razdoblju: Državni proračun (putem nadležnih ministarstava) i Bjelovarsko-bilogorska županije (decentralizirana i izvorna sredstva). Od 2000. do kraja 2005. godine utrošeno je ukupno 111.236.499,00 kuna.

Mjere za kvalitetni razvoj osnovnoškolskog obrazovanja mogu se podijeliti na opću i operativnu razinu, a obuhvaćaju:

- dalju decentralizaciju financiranja i upravljanja školstvom, te jačanje partnerskih odnose između škole i lokalne zajednice,
- sukladno negativnim demografskim kretanjima određivanje standarda broja učenika i razrednih odjela radi izrade mreže osnovnih škola,
- vrednovanje učeničkih postignuća objektivnim mjernim instrumentima radi uočavanja tenedencija i predlaganja inovacija u odgojno-obrazovnom procesu,
- postupno usmjeravanje organizacije rada škola prema radu u jednoj smjeni i organizaciji produženog boravka učenika.
- intenziviranje opremanja matičnih i područnih škola informatičkom opremom da bi se postigao povoljniji odnos broja učenika prema jednom računalu,
- kapitalnu izgradnju školskog prostora u matičnim školama,
- kapitalnu izgradnju prostora područnih škola (posebice onih koje danas nisu u prostorima koji su vlasništvo matične škole),
- gradnju školsko-sportskih dvorana (prema standardima izgradnje) za potrebe matičnih ali i područnih škola te gradnja i sanacija vanjskih sportskih terena,
- opremanje škola suvremenim nastavnim sredstvima i pomagalicama, pri čemu brinuti o opremljenosti školske knjižnice, kao jednog od mjesta izvora informacija i učenja,
- razviti program stručnog usavršavanja i napredovanja učitelja kao ulaganje u ljudske potencijale, koji postaju presudni za daljnji napredak osnovnog školstva u županiji; osim postojećih oblika stručnog usavršavanja, stvarati nove mogućnosti kao što centri za cjeloživotno učenje, centri izvrsnosti ili eksperimentalne škole.

Srednjoškolsko obrazovanje

Srednjoškolsko obrazovanje u županiji se provodi u 14 srednjoškolskih ustanova – 2 gimnazije i 12 strukovnih škola. Kretanje broja učenika obilježeno je kontinuiranim padom:

		1995/96.	1997/98.	1998/99.	2001/02.	2005/06.
1.	GIMNAZIJA BJELOVAR	524	570	582	608	639
2.	MEDICINSKA ŠKOLA	466	419	423	412	431
3.	TRGOVAČKA ŠKOLA	409	408	405	398	509
4.	UGOSTITELJSKA I PREHRAMBENA ŠKOLA	529	532	562	593	771
5.	EKONOMSKA I BIROTEHNIČKA ŠKOLA	526	494	479	500	518
6.	TEHNIČKA ŠKOLA BJELOVAR	362	342	351	411	356

7.	OBRTNIČKA ŠKOLA BJELOVAR	428	415	414	421	521
8.	GLAZBENA ŠKOLA “VATROSLAV LISINSKI”	76	85	75	95	77
9.	SREDNJA ŠKOLA ČAZMA	356	332	332	351	332
10.	GIMNAZIJA DARUVAR	192	200	216	273	233
11.	TEHNIČKA ŠKOLA DARUVAR	466	436	478	498	658
12.	SREDNJA ŠKOLA DARUVAR	490	504	502	499	547
13.	SREDNJA ŠKOLA “A. ŠENOE”	697	614	523	532	481
14.	SREDNJA ŠKOLA “BARTOLA KAŠIĆA”	214	211	252	241	210
	UKUPNO	5697	5562	5508	5832	5464

Izvor: Županijski upravni odjel za društvene djelatnosti

Kao i kod osnovnih škola, dosta pažnje se posvećuje poboljšanju uvjeta u srednjim školama – investicije u 2005. godini premašuju 3 milijuna kuna. Međutim, obzirom na neadekvatnost objekata, investicije se najvećim dijelom odnose na saniranje objekata i tekuće održavanje, a manjim dijelom na kvalitativne pomake u opremanju škola. Kako bi se ublažio problem nedostatka prostora u Bjelovaru, u tijeku je najveći projekt izgradnja zgrade za četiri srednje škole u Bjelovaru, vrijedna 75 milijuna kuna.

Danas je u srednjim školama zaposleno 540 djelatnika, od čeka 416 nastavnika.

Visokoškolsko obrazovanje

U Županiji je visokoškolsko obrazovanje organizirano kroz školovanje po programima i u organizaciji Ekonomskog fakulteta Rijeka i Ekonomskog fakulteta iz Zagreba. Nastava se odvija u Nastavnom centru Bjelovar. Studentima su na raspolaganju sljedeći programi:

1. Ekonomski fakultet Rijeka (sve 4 godine – 446 aktivnih studenata) – ispiti i predavanja,
2. Ekonomski fakultet Rijeka – Poslijediplomski studij menadžmenta s 17 polaznika,
3. Ekonomski fakultet Zagreb – stručni studij poslovne ekonomije (dvije godine – 80 aktivnih studenata) – ispiti i predavanja 2. i 3. godine.

Od studenata koji su upisali prvi put u Nastavnom centru Bjelovar školsku godinu 1999./00. (120), njih 39 je upisalo 3 godinu, od njih 39, četvrtu godinu ih je upisalo 31, a prvi diplomci se očekuju u drugom mjesecu 2006. godine. Od studenata koji su upisali prvi put u Nastavnom centru Bjelovar školsku godinu 2000./01. (100), njih 23 je upisalo 3. godinu, a samo ih je 14 upisalo 4.

Ekonomski fakultet Zagreb, Stručni studij - zadnje dvije školske godine 2005/06 i 2004/05 nije upisivao nove studente, pa sada ima na 2. godini 50 studenata, te na 3. godini 30 studenata. Školske godine 2004/05 došlo je do promjene programa i fakultet više ne ide u 3 školske godine nego u 2 školske godine. Oni studenti koji su željeli završiti 3 godine dobili su tu mogućnost. Prvi studenti su diplomirali još 2004/05 školske godine.

Od mjeseca rujna 2006. Ekonomski fakultet Zagreb neće više službeno egzistirati u Nastavnom centru Bjelovar.

Obujam posla u Nastavnom se centru znatno povećao. Povećao se i broj studenata koji sada kod Ekonomskog fakulteta Rijeka iznosi 446 i 17 postdiplomanata, te 80 studenata Ekonomskog fakulteta Zagreb. U tom smislu potrebno je urediti i opremiti dodatni prostor – posebice velike sale, potrebne su barem 3 dvorane sa po 100-ak mjesta. Izražene su i potrebe za odgovarajućom nastavnom opremom, poput razglasnih sistema, projektora, grafoskopa i drugog. Potrebno je opremiti i informatičku učionicu, te priručnu knjižnicu.

9.3. Kultura

Kulturne aktivnosti na području županije vrlo su bogate i raznovrsne, a provode se kroz niz kulturnih ustanova – Centri za kulturu, knjižnice i muzeji u gotovo svim većim mjestima županije, te kroz veliki broj kulturnoumjetničkih udruga od kojih neke kontinuirano djeluju još od kraja 19. i početka 20. stoljeća.

Takva aktivnost rezultirala je i velikim brojem kulturnih manifestacija od kojih izdvajamo kao najpoznatije:

- Lovrakovi dani kulture -tradicionalna kulturno-prosvjetna manifestacija državnog značaja posvećena Mati Lovraku, najuspješnijem dječjem književniku
- Dani hrvatskog pučkog teatra u Hercegovcu - jedinstveni festival u svijetu koji kroz kazališni izričaj objedinjuje iseljenu i domovinsku Hrvatsku
- Međunarodni salon karikature – Čvorak - prvi hrvatski međunarodni natječaj za karikaturu
- Susret pjevačkih zborova Bjelovarsko-bilogorske županije - prikaz dostignuća i najvrjednijih ostvarenja zbornog pjevanja naše županije
- Smotra folklora Bjelovarsko-bilogorske županije - oblik čuvanja pučkog stvaralaštva,
- Dječja smotra folklora Bjelovarsko-bilogorske županije
- Zapovjed pod lipom u Čazmi - prikaz je običaja naravi koji se već niz godina održava u selu Miklouš.
- Smotra amaterskih kazališta Bjelovarsko-bilogorske županije
- Smotra puhačih orkestara Bjelovarsko-bilogorske županije
- Likovna kolonija Centra Rudolf Steiner u Daruvaru
- Žetvene svečanosti - Dožinky u Daruvaru - najveća manifestacija hrvatskih Čeha.

- Dani češke kulture u Bjelovaru – prikaz izvornih čeških plesova i pjesama na otvorenoj pozornici i tradicionalne češke kuhinje
- Bjelovarski odjeci kazališta, BOK-fest - To je kazališni festival i drugi je po redu festival u Hrvatskoj, odmah iza Dubrovačkih ljetnih igara.
- Češka smotra dječjeg stvaralaštva, Naše proljeće
- Međunarodni tjedan udaraljkaša u Bjelovaru

Kulturna djelatnost nacionalnih manjina

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije brojni su pripadnici nekoliko nacionalnih manjina od kojih valja napomenuti Češku i Romsku manjinu.

Savez Čeha u RH je nepolitička organizacija dobrovoljno udruženih Čeških beseda, škola, kluba i pojedinaca - pripadnika češke manjine u području kulture, psvsjete, umjetnosti, znanosti i športa. Sjedište Saveza je u Daruvaru, gdje živi većina Čeha u Hrvatskoj. Aktivnost Saveza bogata je i razgranata - čine ju akcije i manifestacije kroz cijelu godinu, a usmjerena je na njegovanje češke kulture i jezika. Jedna od najvećih manifestacija hrvatskih Čeha su Žetvene svečanosti - Dožinky, tradicionalna smotra svekolike kulturne, prosvjetne i gospodarske aktivnosti Čeha te njegovanja narodnih običaja i tradicije Čeha u RH. Održavaju se svake druge godine u drugom mjestu uz sudjelovanje svih Čeških beseda u Hrvatskoj. Prve su Žetvene svečanosti održane 1925. godine u Daruvaru. Svečanosti započinju žetvenim večerom i običaja vezanih uz žetvu. Uz folklorni program održava se i prigodna etno izložba i izložba čeških slikara amatera.

Organiziranje romskih kulturno-umjetničkih društava jedno je od načina očuvanja romske kulture koja se očituje kroz muziku, pjesmu, ples, umjetničke predmete i sl. Značajno je okupljanje Roma, posebno mladih na kulturnim manifestacijama, športskim natjecanjima i dr. Značajna manifestacija Roma je prilikom obilježavanja Svjetskog dana Roma 8. travnja na kojoj sudjeluju kulturne i športske ekipe.

9.4. Sportska kultura

Na području županije organizacijom i provođenjem sportskih aktivnosti se bavi 189 sportskih udruga, 7 strukovnih saveza, 5 sportskih zajednica gradova, 2 sportske zajednice općina, Savez športskih klubova BBŽ, te Športski savez invalida, a programi se provode u 25 sportova. Organizirani sportski rad rezultirao je brojnim kvalitetnim rezultatima, posebice u pojedinačnim sportovima, dok kolektivni sportovi bilježe relativni zastoj, što se može protumačiti financijskim problemima te nedostatkom adekvatnih sportskih objekata. Osim nedostatka i nedovoljne opremljenosti sportskih objekata za organizirano bavljenje sportom i kvalitetno provođenje sportske obuke, zabrinjava i činjenica da sportskih objekata i prostora nedostaje i u osnovnim te srednjim školama.

Na županijskoj razini sportska rekreacija građana neorganizirana je i nepovezana, a svodi se na povremene sportsko-rekreacijske aktivnosti organizirane od strane oko 7% građana, što je izuzetno malo i potpuno u neskladu sa tendencijama modernog društva.

8.5. Udruge građana

Značajnu ulogu u poboljšanju kvalitete života u Županiji imaju udruge građana. Tradicija udruživanja građana izuzetno je duga i bogata, poglavito kroz aktivnosti i rad Kulturno-umjetničkih društava te dobrovoljnih vatrogasnih društava koji su već više od sto godina nositelji društvenih aktivnosti, posebice u ruralnom području.

Na području Županije registrirano je više od 900 udruga, međutim, s obzirom da ne postoji sustavno praćenje rada udruga teško je procijeniti koliko je od tih udruga zaista i aktivno. Prema podacima prikupljenim od strane lokalne uprave, a temeljeno na podacima o proračunskim potporama i pomoći koje nisu zanemarive (5-10% ukupnih proračunskih sredstava), procjenjujemo da na području županije aktivno djeluje oko tristotinjak udruga, najvećim dijelom upravo KUD-ova i DVD-a, te raznih sportskih udruga, kod kojih je i najviše izražen kontinuitet i dugogodišnja tradicija. Aktivne su i udruge proizišle iz domovinskih rata, te udruge nacionalnih manjina, posebice češke manjine. Veliki je i broj tzv. interesnih udruga i to prvenstveno udruge specifičnih poljoprivrednih proizvođača – vinogradari, voćari, pčelari i eko-proizvodnja.

Sukladno tendencijama na nacionalnoj razini, proteklih 15-tak godina i na području županije registriran je izuzetno velik broj novih udruga (udruge mladih, udruge žena), međutim zamjetan je nedostatak kontinuiteta u njihovom radu. Ovakvo stanje najvećim dijelom je posljedica nedostatka sustavnog razvoja i praćenja potrebnih vaninstitucionalnih aktivnosti koje mogu znatno pridonijeti poboljšanju kvalitete života, tako da su konačni efekti relativno velikih potpora (kako financijski, tako i u vidu osiguranja prostora od strane lokalne uprave) relativno mali i teško iskazivi. S obzirom na dugu tradiciju i spremnost građana županije da aktivno sudjeluju u stvaranju kvalitetnijeg životnog okruženja, možemo zaključiti da udruge kao vaninstitucionalni oblik djelovanja predstavljaju znatan potencijal razvoja ljudskih resursa.

Ključna pitanja/Zaključci – Socijalna i društvena infrastruktura

- Glavna karakteristika stanovnika županije je visoka životna dob (prosječna starosna dob 40 godina) što podrazumijeva povećanu potrebu za zdravstvenim (medicinskim) uslugama
- U zdravstvu izražen problem financiranja tekućeg poslovanja, a poseban problem neadekvatnost prostora
- U tijeku je proces deinstitucionalizacije socijalne skrbi, a sve je izraženija uloga lokalne uprave u razvoju istih
- Ustanove za predškolski odgoj pokrivaju potrebe stanovništva (nema čekanja na upis)
- Negativna demografska kretanja rezultiraju stalnim smanjenjem broja djece u osnovnoškolskom i srednješkoloskom obrazovanju – dostatni, ali neadekvatni školski prostori uz problem suvremenog opremanja (nedostatak sportskih prostora, informatičkih i drugih specijaliziranih učionica)
- Kulturne aktivnosti na području županije vrlo su bogate i raznovrsne, izuzetno bogata kulturna tradicija
- Nedovoljna opremljenost sportskih objekata za organizirano bavljenje sportom i kvalitetno provođenje sportske obuke - sportska rekreacija građana neorganizirana je i nepovezana
- Tradicija udruživanja građana izuzetno je duga i bogata, nedostatak sustavnog razvoja i praćenja potrebnih vaninstitucionalnih aktivnosti koje mogu znatno pridonijeti poboljšanju kvalitete života

3. VIZIJA RAZVOJA, STRATEŠKI CILJEVI, PRIORITETI I MJERE

U prethodnom poglavlju izvršena je detaljna analiza stanja osnovnih razvojnih značajki Bjelovarsko-bilogorske županije. Osnovna analiza ukazala je na brojne komparativne i konkurentne prednosti Županije, ali i nedostatke s kojima se sučeljava u svome razvoju. Ukazano je, prije svega na postojanje iznimnih prirodnih bogatstava, ljudskih potencijala, povoljan geostrateški položaj te značajan poljoprivredni i industrijski potencijal.

Usprkos tome, Županija je suočena s nizom ozbiljnih problema, kao što su visoka stopa nezaposlenosti, migracije stanovništva i to najčešće mlade (u pravilu obrazovanije) populacije iz ruralnih dijelova u urbane, ili što je još više zabrinjavajuće van prostora županije, ubrzani trend demografskog starenja, ukupno gledajući loši pokazatelji poslovanja prehrambeno-prerađivačke industrije, preveliki broj zaposlenih u komparativno gledano nepovoljnim uslužnim djelatnostima (trgovina i promet), tehnološki zaostalo gospodarstvo kao izravna posljedica tranzicijskih gospodarskih previranja itd.

Iz rečenog je razvidno da brzo konsolidiranje snaga svih nositelja razvoja u županiji u smislu postizanja razvojne sinergije, naprosto predstavlja nužnost bez koje se ne može očekivati pozitivan iskorak županije i hvatanje ritma s europskim/svjetskim gospodarskim, znanstvenim i inim tokovima. Pri tome, nužno je naglasiti, županija ne polazi od "nule"; već postojeći renomirani gospodarstvenici i poduzeća i nove brzorastuće poduzetničke inicijative, garancija su da brzo hvatanje priključka na međunarodne tokove nije neostvarivo.

U tom smislu, Županija prije svega mora dodatno stimulirati gospodarstvo povećanim angažmanom sposobnih poduzetnika, jačanjem njihove sprege sa znanstvenim/edukativnim institucijama, uz jaku institucionalnu podršku. **Krajnji cilj svakako mora biti cjeloviti razvoj regije utemeljene na znanju i sposobnostima.**

S obzirom na iznimne prirodne resurse i njihovo značenje za opći gospodarski razvoj, pitanje ekološke zaštite i općenito podsticanja koncepta "održivog razvoja", visoko je rangirano među razvojnim prioritetima Županije.

U postizanju navedenih prioriteta, županija je odlučna iskoristiti najbolju praksu lokalnog razvoja i korištenje sufinanciranja od strane EU. S tim ciljem, strategija ROPa temelji se na načelima EU koja se odnose na "Partnerstvo temeljeno na razvoju", "Informatičko društvo", "Jednake mogućnosti" i "Okoliš". Jedinica za provedbu programa ROPa imat će zadatak da osigura provođenje ovih načela u cjelokupnom procesu ROPa. Način na koji će strategija ROPa poštivati ova načela opisan je u nastavku.

Strategija ROP-a osmišljena je tako da inicira proces rješavanja ključnih razvojnih nedostataka u razdoblju od 2006.-2011. g. te da se stvore uvjeti potrebni za dugoročni razvoj. Ona je nastala, prije svega kao rezultat konzultacija interesnih skupina, ali istovremeno proizlazi iz nacionalnih razvojnih prioriteta, te odražava i različita načela na kojima se temelji

sufinanciranje u okviru programa EU. Time se promiče jasni strateški pravac i integrirani pristup razvoju strategije.

3.1. Swot analiza

U cilju organizacije informacija prikupljenih temeljem dostupnih podataka, konzultacija i razgovora, izrađivač se koristio posebnom metodom, tzv. SWOT analizom. SWOT analiza predstavlja osnovu za viziju i strategiju ROP-a, a proizvod je konzultacija s predstavnicima županijskih interesnih skupina. Nadograđuje se na ključna pitanja identificirana u osnovnoj

SWOT analiza predstavlja, dakle, kvalitativnu metodu kojoj je cilj da, temeljem podataka prikupljenih u socio-ekonomskoj analizi stanja Županije (odnosno funkcionalne ili teritorijalne jedinice koja se razmatra), kao i zapažanja/ocjena sudionika razvojnog procesa, u ovom slučaju Partnerske skupine koja sudjeluje u izradi ROPa, identificira osnovne unutarnje razvojne snage i slabosti Bjelovarsko-bilogorske županije, odnosno vanjske prilike i prijetnje koje dolaze iz njenog okruženja.

Pri tome je važno istaknuti da su snage i slabosti imanentne samoj Županiji, odnosno proizlaze iz njenih vlastitih razvojnih nastojanja i odabira, dok prilike i prijetnje predstavljaju one elemente koji su Županiji nametnuti izvana, odnosno iz njenog bližeg i/ili daljeg okruženja te ista na njih nije u mogućnosti djelovati, već ih prihvaća kao datost.

Partnerska skupina koja sudjeluje u izradi ROPa identificirala je cijeli niz elemenata (u skupini snaga, slabosti, prilika i prijetnji) i to u četiri područja;

- prostor, prirodni resursi i infrastruktura,
- ljudski resursi i društvene djelatnosti,
- gospodarstvo/ekonomski resursi

<i>Jakosti/Snage</i>	<i>Slabosti</i>
<p>Prostor, prirodni resursi i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Poveznica Sjeveroistočnih i Istočnih područja Hrvatske sa gospodarski najrazvijenijim dijelom – Zagrebom i Zagrebačkom županijom</i> • <i>Bogatstvo obradivog tla i šuma, te površinskih voda</i> • <i>Kvalitetni resursi za biljnu i šumarsku proizvodnju</i> • <i>Značajnija ležišta nafte i plina, građevnog kamena, opekarske gline i kvarcnog pijeska</i> • <i>Očuvani okoliš- potencijal za razvitak ekološke proizvodnje hrane</i> • <i>Uravnoteženi odnos površine, kvalitete i zdravstvenog stanja šuma i šumskog zemljišta</i> <p>Ljudski resursi i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Raznolikost i bogatstvo tradicijske kulturno – povijesne baštine</i> • <i>Tradicija udruživanja građana izuzetno je duga i bogata</i> • <i>Povoljna dobna struktura radnog potencijala (zastupljenost mladih u nezaposlenim)</i> <p>Gospodarstvo/ekonomski resursi</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tradicija u prerađivačkoj industriji</i> • <i>Tradicija u proizvodnji hrane – stočarstvo, mljekarstvo, ribarstvo, vinarstvo, pčelarstvo</i> • <i>Tradicija zdravstveno-lječilišnog i lovnog i ribolovnog turizma</i> • <i>Tradicija obrtništva</i> • <i>Razvijena mreža financijskih institucija</i> 	<p>Prostor, prirodni resursi i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Smještaj izvan prometnih pravaca</i> • <i>Ovisnost o opskrbi vodom iz vodocrpilišta drugih županija, slaba pokrivenost vodoopskrbom i odvodnjom</i> • <i>Slaba izgrađenost vodnogospodarskih objekata</i> • <i>Organiziranim i kontroliranim odvozom otpada pokriveno tek 52% domaćinstava, znatne količine neprijavljenog opasnog otpada se zbrinjavaju na nepropisan i za okoliš štetan način</i> <p>Ljudski resursi i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Neadekvatna ponuda radne snage po obrazovnoj strukturi i duljini trajanja nezaposlenosti</i> • <i>Nepovoljna demografska kretanja – stalno smanjenje broja stanovnika i «starenje» stanovništva</i> • <i>Neodgovarajući i nedovoljno opremljeni objekti zdravstvene zaštite</i> • <i>Nedovoljna razvijenost i opremljenost javnih ustanova (vrtića, škola, knjižnica ...)</i> • <i>Nedovoljna prisutnost visoko-školskih institucija</i> • <i>Velik udio radno sposobnog, a neaktivnog stanovništva</i> • <i>Nedovoljno razvijena svijest o mogućim prilikama</i> <p>Gospodarstvo/ekonomski resursi</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Sporost u usvajanju suvremenih tehnologija</i> • <i>Loša tehnološka opremljenost gospodarskih subjekata</i> • <i>Prosječna neto plaća znatno zaostaje (77%) od iznosa prosječne plaće u RH</i> • <i>Nedovoljno praćenje efekata postojećih poticajnih inicijativa</i> • <i>Nedostatak potpornih institucija za realizaciju financijskih mogućnosti</i> • <i>Nekorištenje mogućih, ne klasičnih, izvora financiranja</i> • <i>Nedovoljno transparentno i neadekvatno raspolaganje javnim resursima</i> • <i>Neriješeni imovinsko-pravni odnosi</i> • <i>Nedostatak poduzetničke inicijative</i>

<i>Prilike</i>	<i>Prijetnje</i>
<p>Prostor, prirodni resursi i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Infrastrukturni projekti uvršteni u državne prioritete (brza cesta, magistralni vodovod, projekt izgradnje bolnice)</i> • <i>Rast domaće i inozemne potražnje za tradicionalnim proizvodima</i> • <i>Turistička pozicioniranost Hrvatske kao top destinacije</i> <p>Ljudski resursi i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Razvoj informacijskog društva/IT mreža</i> • <i>Partnerstvo na lokalnoj, državnoj i internacionalnoj razini</i> • <i>Povećanje aktivnosti i suradnje sa drugim Županijama u RH, te međunarodne suradnje</i> <p>Gospodarstvo/ekonomski resursi</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Politička i društvena klima koja podržava razvoj i ulaganje u proizvodnju</i> • <i>Promocija županije i sustavni rad na prepoznatljivosti proizvoda sa ovog područja (brandiranje)</i> • <i>Razvoj raznih oblika kontinentalnog turizma – lovnog, lječilišnog, rekreativnog i ruralnog</i> • <i>Javno-privatno i lokalno partnerstvo</i> 	<p>Prostor, prirodni resursi i infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ovisnost u vodoopskrbi o drugim županijama</i> <p>Ljudski resursi i društvene djelatnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Odljev visokokvalitetne radne snage, posebice mladih radi kvalitetnijih uvjeta u drugim sredinama</i> • <i>Deruralizacija/depopulacija</i> <p>Gospodarstvo/ekonomski resursi</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Neefikasna (spora, složena i nerazumljiva) suradnja sa središnjom državom u dijelu usvajanja novih informacija i programa</i> • <i>Visoki troškovi i složena procedura ishoda dokumentacije za obavljanje i razvoj poduzetničke djelatnosti</i> • <i>Globalna konkurencija, masovna proizvodnja hrane i ostalih proizvoda</i> • <i>Opasnost od uvoza jeftine zastarjele tehnologije</i>

SWOT analizu moguće je podijeliti na «pozitivne» attribute (prednosti) Županije, i «negativne» attribute (nedostatke), to jest postojeće slabosti Županije i razvojne prijetnje s kojima će se Županija morati suočavati u bliskoj budućnosti.

3.2. Vizija razvoja i strateški ciljevi

Nakon provedene socio-ekonomske analize i definiranja osnovnih elemenata SWOT analize, dobiveni su osnovni inputi temeljem kojih se krenulo u drugu fazu strateškog promišljanja razvoja Županije, a to je definiranje **razvojne vizije te ciljeva, prioriteta i mjera** kojima se "trasira" razvojni put Bjelovarsko-bilogorske županije u predviđenom razdoblju.

Definicija pojma VIZIJA za potrebe izrade ROP-a je ostvariva želja koja definira ciljani izgled i karakteristike županije na koncu razdoblja obuhvaćenog ROP-om.

Vizija razvoja Bjelovarsko bilogorske županije predložena je i usuglašena unutar Regionalnog partnerskog odbora i Glavnog županijskog tima i data je u obliku slogana koji glasi

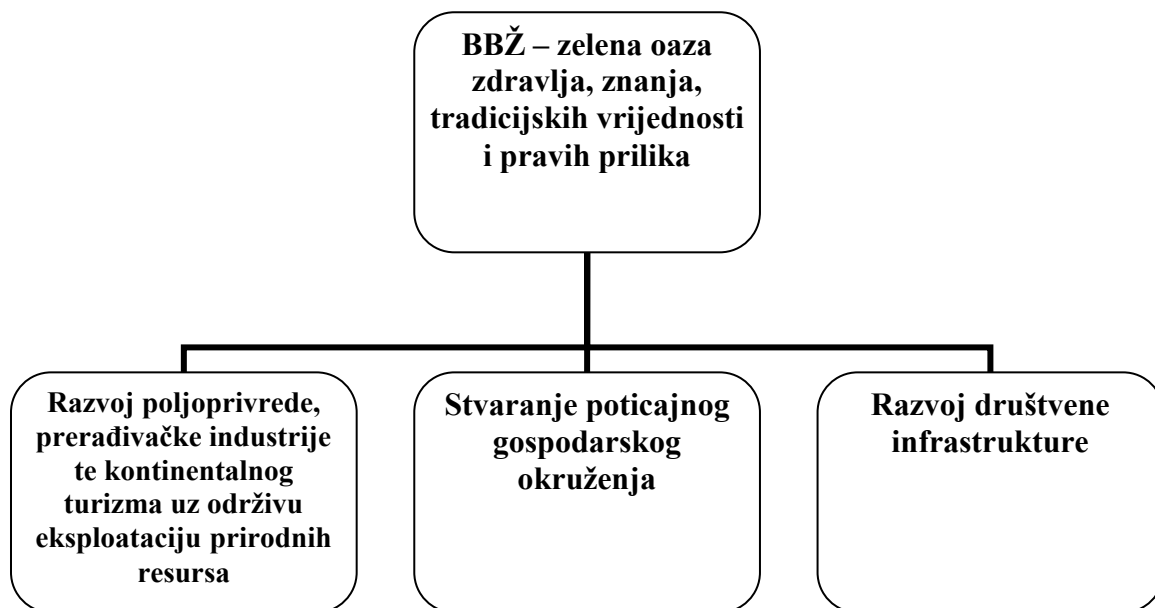
„BBŽ – zelena oaza zdravlja, znanja, tradicijskih vrijednosti i pravih prilika“

Elementi slogana jasno ukazuju na područja prioritetnog interesa stanovnika županije - zelena oaza asocira dijelom na položaj županije unutar središnjeg kopnenog dijela RH, ali većim dijelom proizlazi iz jasne orijentacije županije na poljoprivrednu proizvodnju temeljenu na očuvanju značajnih prirodnih resursa – obradivog tla, šuma i voda. Ta karakteristika, kao i postojanje izuzetno duge i bogate kulturne i povijesne tradicije, ali i očuvanje tradicijskih znanja i vještina predstavljaju potencijal na kojima se temelje razvojne aktivnosti. Elementi slogana „zdravlje“, „znanje“ i „prave prilike“ ocrtavaju osnovne smjernice razvojnih aktivnosti, a to su:

- poticanje gospodarskih aktivnosti koje će doprinijeti prepoznatljivosti županije kroz sve pojavne oblike vezane uz zdravlje – kvalitetni prehrambeni proizvodi, zaštićen okoliš, zdravstveni turizam, kvalitetno životno okruženja
- usvajanje novih znanja i vještina prilagođenih učinkovitim iskorištavanju postojećih resursa, te modernizacija i usvajanje novih tehnologija
- stvaranje okruženja koje će poticajno djelovati na razvoj poduzetničke inicijative na području županije kako za stanovnike županije tako i na planu privlačenja vanjskih ulagača.

Vizija ROP-a, kako je ranije identificirana, bit će ostvarena kroz tri strateška cilja.

Ovi ciljevi zapravo formiraju stupove na koje se oslanja strateški proces ROP-a i razvijeni su kako bi se osigurao strateški fokus i disciplina.

Strateški cilj 1:

Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa

Bogatstvo obradivog tla i šuma te površinskih voda, pogodna obilježja klime i reljefa za razvoj širokog izbora poljoprivrednih kultura, razvijena stočarska proizvodnja kao nadgradnja biljnoj proizvodnji uz genetsku vrijednost govedske populacije, tradicija zdravstveno-lječilišnog i lovnog i ribolovnog turizma, te očuvani okoliš izrazita su obilježja i komparativna prednost ove županije i kao takvi predstavljaju kvalitetan potencijal za daljnji razvoj županije. Upravo stoga poljoprivreda i na nju naslonjena prerađivačka industrija, te razni oblici kontinentalnog turizma prepoznati su kao glavne gospodarske djelatnosti i generator razvoja. Ujedno je bitno istaći da je ovakvo definiranje strateškog cilja prvenstveno usmjereno na razvoj ruralnih područja kako bi se spriječio uočeni negativni trend deruralizacije, a što je sukladno i nacionalnim smjernicama, ali i prioritetima pretprijetne pomoći EU, te horizontalnim smjernicama EU posebice smjernicama održivog razvoja i zaštite okoliša.

Strateški cilj 2:

Stvaranje poticajnog gospodarskog okruženja

Ovaj cilj proizlazi iz prepoznate potrebe da se strateškim strukturnim intervencijama i odgovarajućim osiguranjem fizičke i ekonomske infrastrukture podupre pristup korištenju postojećih potencijala Županije, da se županija otvori novim poduzetnicima, ali i da se postojećim poduzetnicima omogući da se kvalitetno pripreme za pojačanu konkurenciju koja proizlazi iz integriranog europskog tržišta. Povoljan položaj županije (poveznica sjeveroistočnih i istočnih krajeva zemlje sa gospodarski najrazvijenijim područjem) uz uvrštenje prometnih infrastrukturnih projekata u državne prioritete čime će se omogućiti vrlo

brzi prijevoz ljudi i roba, te sloboda kretanja kapitala vezana uz proces europske integracije uz političku i društvenu klimu koja podržava proizvodna ulaganja predstavljaju priliku za značajniji utjecaj na podizanje ukupne kvalitete života u županiji. Ovaj strateški cilj velikim dijelom podrazumijeva i poboljšanje kvalitete ljudskih resursa te mogućnost kvalitetnog iskorištavanja povoljne dobne strukture nezaposlenih (pretežito mladi), pa je velika pažnja posvećena upravo potrebi usklađenja edukativnih procesa sa potrebama gospodarstva, te usvajanju novih znanja i vještina.

Strateški cilj 3:

Razvoj društvene infrastrukture

Kako nema održivog razvoja bez uravnoteženog razvoja svih segmenata života, društvena infrastruktura od velikog je značaja za podizanje kvalitete života na područja županije. Pritom raznolikost i bogatstvo tradicijske kulturno-povjesne baštine i udruživanja građana predstavlja znatnu snagu koja sinergijski može ostvariti značajan utjecaj na ukupni razvoj županije. Ujedno, potrebno je voditi računa i o prisutnom procesu decentralizacije i „privatizacije“ u sferi javnih usluga, koji znači svojevrsnu tranziciju i kao takav, bez kvalitetnog poticanja privatne inicijative i povezivanja civilnog, javnog i gospodarskog sektora, može uzrokovati znatne probleme.

3.2. Strateški okvir ROP-a

Temeljem definirane vizije (dugoročnog cilja) izrađen je strateški okvir ROP-a Bjelovarsko bilogorske županije. Najjednostavnije rečeno, okvir ROP-a sastoji se od strategije i projekata koji bi mogli biti provedeni u slijedećih 5-7 godina. Detaljnije, okvir ROP-a sastoji se od slijedećih poglavlja:

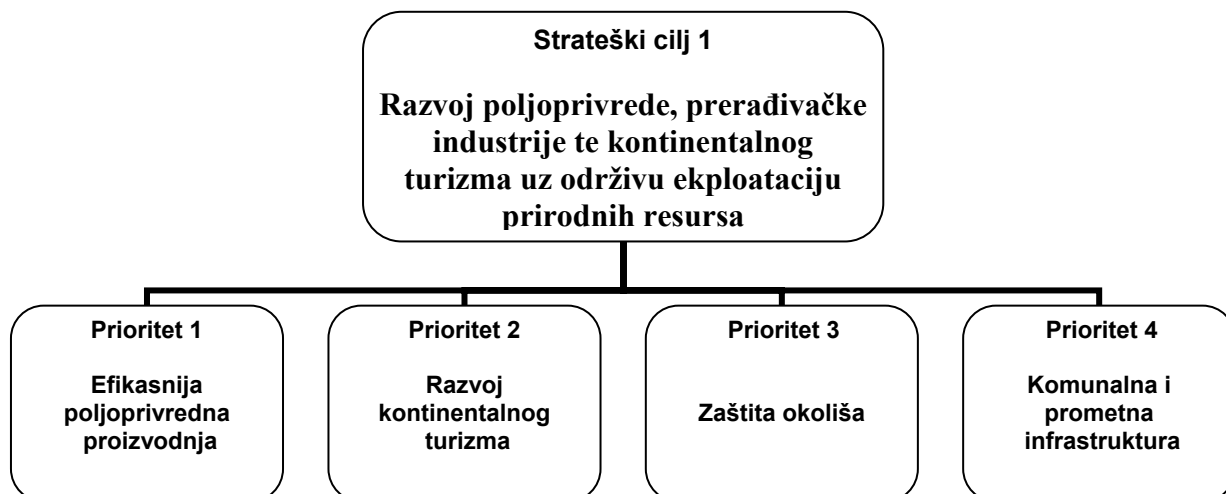
1. Strategija – strateški ciljevi, prioriteti i mjere: Prioriteti u skladu sa strategijom predstavljaju žarišta aktivnosti koje bi trebalo provoditi ostvarenjem mjera.
2. Kriteriji za odabir projekata: Ovi kriteriji predstavljaju transparentan sustav koji su izradili i koji će koristiti Regionalni partnerski odbor za odabir projekata i davanje prioriteta (prvenstva) projektima, te će na taj način stvoriti slijed projekata.
3. Baza prikupljenih projektnih prijedloga: pregled zaprimljenih projektnih prijedloga usklađenih sa strateškim okvirom ROP-a.

Osim navedenoga ROP će se baviti i važnim razvojnim temama Europske Unije (tzv. horizontalne EU teme ili principi) koje Europska Unija podržava i koji bi trebali biti uključeni u svim segmentima ROP-a. Ključne razvojne teme uključuju promociju informacijskih tehnologija, održivo upravljanje okolišem i briga za osiguranjem jednakosti spolova, ljudskih prava i učinkovite demokracije.

3.2.1. Razvojni prioriteti i mjere

Temeljem definirane vizije i strateških ciljeva, regionalni partnerski odbor razradilo je ciljeve na ključne razvojne prioritete/prioritetna područja intervencije za ostvarenje cilja, te mjere za ostvarenje pojedinog prioriteta, pri čemu brojčane oznake prioriteta i mjera ne označavaju njihovu važnost ili redosljed. U nastavku slijedi popis i opis predloženih prioriteta i mjera.

Prioritetna područja intervencije po definiranim strateškim ciljevima

Prioritet 1. Efikasnija poljoprivredna proizvodnja

Prioritetni ciljevi: restrukturirati tradicijsku poljoprivrednu proizvodnju u suvremenu, specijalističku proizvodnju poljoprivrednih proizvoda s većom dodanom vrijednošću, osigurati veći dohodak stanovništva u ruralnim područjima i smanjiti iseljavanje i napuštanje ruralnih naselja, identificirati i pristupiti novim tržištima i podržati partnerstvo između proizvođača, prerađivača i trgovine na malo

Razlog za intervenciju: nejednaki razvoj na području Županije (velike razlike selo-grad) Budućnost županijskog poljoprivrednog sektora je u novim proizvodnjama s dodanom vrijednošću. Županija treba identificirati nove proizvode, nove proizvodnemetode/tehnologije koje nisu štetne za okoliš i koja omogućavaju izlaz na nova tržišta.

Korisnici

- Poljoprivredne zadruge
- Ruralna industrija
- Mala i srednja poduzeća
- Gospodarska i Obrtnička komora
- Općine

Provedbena tijela

- Partnerstvo između općina, poljoprivrednih zadruga, Gospodarske i Obrtničke komore, specijalizirane udruge poljoprivrednih proizvođača

Prioritet 2. Razvoj kontinentalnog turizma

Prioritetni ciljevi: povećati doprinos turističkog sektora u gospodarstvu i zapošljavanju, povećati tržište za poljoprivrednu proizvodnju, razviti prepoznatljive županijske proizvode i tako dati poticaj razvoju obrtništva i malog i srednjeg poduzetništva, razviti i adekvatno promovirati nove te poboljšati postojeće turističke proizvode Županije, te podsticati međuregionalnu i prekograničnu suradnju u kreiranju novih, zajedničkih turističkih proizvoda, uvoditi međunarodno priznate eko-labele i certifikate ekološke kvalitete na razini pojedinačnih objekata i lokacija, kao i cijelih destinacija radi podsticanja očuvanja okoliša, povećati zaposlenost (i samozaposlenost).

Razlog za intervenciju

Županija posjeduje jedinstvene kulturne, povijesne i prirodne vrijednosti koje u kombinaciji čine jedinstvenu turističku destinaciju. Osim toga, županija ima dugu tradiciju u obučavanju

turističkih i ugostiteljskih djelatnika, većina kojih se sezonski zapošljava u prioblanim područjima, pri čemu jedan dio tog obučenog kadra i trajno iseljava sa područja županije. Prioritetom će se pripomoći razvoju prepoznatljivih turističkih proizvoda, što će rezultirati povećanjem broja posjeta domaćih i stranih turista županiji.

Korisnici

- Općine
- Gospodarska komora
- Obrtnička komora
- Zadruga

Provedbena tijela

- Partnerstvo između općina, Gospodarske i Obrtničke komore, zadruga, obrazovnih ustanova

Prioritet 3. Zaštita okoliša

Prioritetni ciljevi: Izgradnja sustava monitoringa okoliša, rješavanje pitanja gospodarenja otpadom, integracija zaštite okoliša i gospodarskog razvoja, promicanje svijesti i edukacija o nužnosti očuvanja okoliša, razrada sustava potpore održivog korištenja prirodnih resursa i okoliša u cjelini, promovirati reciklažu otpada, podrška opskrbi i gospodarenju vodom

Razlog za intervenciju

Županijski prirodni resursi bitan su čimbenik konkurentnosti i kvalitete života. Ovi prirodni resursi ne smiju se uzeti zdravo za gotovo već županija mora preuzeti proaktivniji pristup kako bi osigurala održivi razvoj prirodnih resursa i zaštitu okoliša.

Korisnici

- Stanovništvo i gospodarstvo Županije
- JLS i

Provedbena tijela

S obzirom na složenost provedbenih zadataka i prirodu prioriteta, nužna je koordinacija nadležnih ministarstava, Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost te partnerstva institucija i tvrtki na razini Županije i JLS, ali i samog stanovništva, uz stručnu pomoć znanstvenih, stručnih i obrazovnih institucija te udruga.

Prioritet 4. Komunalna i prometna infrastruktura

Prioritetni ciljevi: osigurati kvalitetne uvjete života na cijelom području županije uz brigu za očuvanje okoliša, integracija županijskog prostora i povezivanje sa širom regijom, poboljšanje kvalitete života stanovništva i mobilnosti radne snage, stvaranje preduvjeta razvoja gospodarstva, razvoj sustava efikasnog upravljanja i gospodarenja sustavima vodoopskrbe i odvodnje, kao i vodozaštitnim zonama,

Razlog za intervenciju

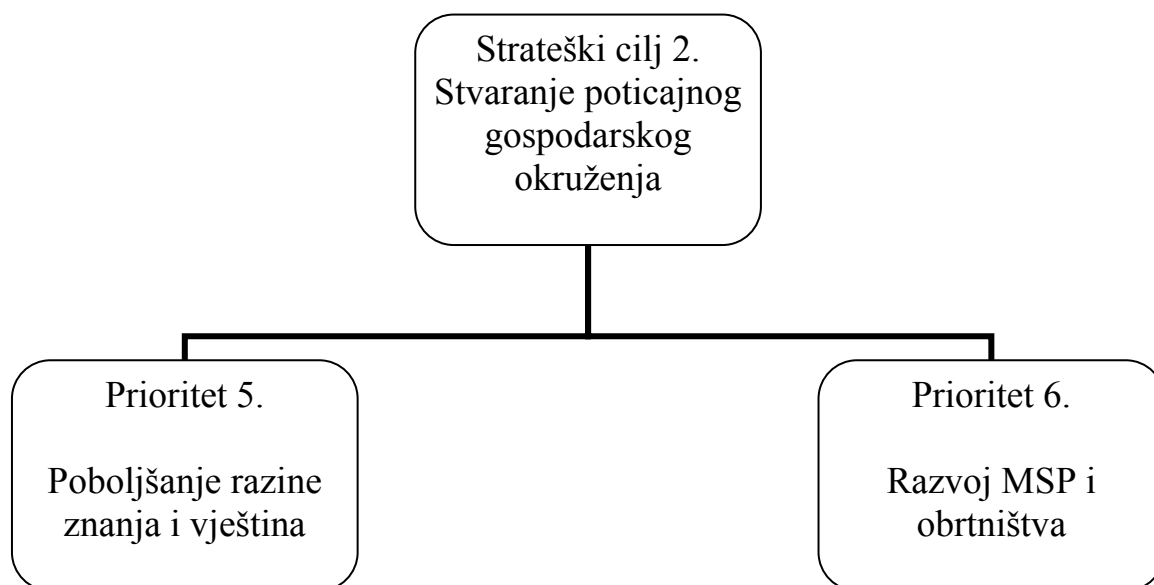
Dovršenje postojećih i izgradnja novih sustava vodoopskrbe i odvodnje koji će obuhvatiti ukupno stanovništvo Županije. Ostvarenjem ovog prioriteta stvaraju se pretpostavke više kvalitete života stanovništva Županije, ali i okolišu prihvatljivog razvoja gospodarstva. Analiza stanja i SWOT analiza ukazale su na brojne nedostatke postojećih, te potrebu za izgradnjom novih prometnih sustava. Željeznička mreža je zastarjela i nedostatna, s bitnim nedostacima u pogledu sigurnosti. Osim toga, ni u najmanjoj mjeri ne podržava mogućnost razvitka gospodarstva, kao ni povećanje kvalitete života uregiji.

Korisnici

- Gospodarstvo i stanovništvo Županije i šire regije
- JLS
- Javna poduzeća

Provedbena tijela

Ostvarenje ovog prioriteta, s obzirom na broj i složenost infrastrukturnih zahvata, kao i iznimno velik potrebiti utrošak ljudskih, materijalnih i vremenskog resursa, nužno zahtijeva osnivanje i rad koordinacijskog tijela tj. partnerstva svih nadležnih institucija (Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka; relevantna javna poduzeća; Županija; JLS) kao i gospodarstva te mogućih privatnih investitora, te znanstvenih i stručnih institucija.

Prioritet 5. Poboljšanje razine znanja i vještina

Prioritetni ciljevi: uskladiti ponudu radne snage sa potražnjom gospodarstva, osnažiti upravljačke strukture, podići konkurentnost radne snage u Županiji kroz obrazovanje i trajnu izobrazbu na temelju stvarnih potreba poslovne zajednice kako bi se ostvarili preduvjeti za podizanje opće konkurentnosti gospodarstva, razvijati nove metode, programe i te hlike prijenosa znanja uz ovladavanje informatičkim vještinama i tehnologijama, promicanje svijesti o značaju znanja i obrazovanja, modernizacija i izgradnja vrtića, škola i ostalih odgojno-obrazovnih ustanova, poticanje cjeloživotnog učenja, omogućavanje jednakih mogućnosti i socijalne uključenosti, promicanje informatičke pismenosti i upotrebe računala na najširem planu.

Razlog za intervenciju

SWOT analiza u području ljudskih resursa Županije je pokazala da su najveće slabosti neadekvatna povezanost obrazovanja s gospodarstvom (strukturna neusklađenost), nezadovoljavajuća stručna i obrazovna struktura radne snage s obzirom na razvojne potrebe i nizak stupanj profesionalne mobilnosti, nerazvijeno cjeloživotno obrazovanje u svim djelatnostima te visoka i dugotrajna nezaposlenost. Iako je u hrvatskim odnosima formalna obrazovanost stanovništva nadprosječna, analiza je pokazala da su nužni značajni naponi usmjereni ka povećanju sudjelovanja stanovništva u visokoškolskoj naobrazbi, te u svim vidovima cjeloživotnog obrazovanja nakon završetka formalnog školskog obrazovanja.

Izazovi fleksibilnijeg i brže rastućeg gospodarstva obvezuju i ljudske resurse na veću prilagodljivost i sve brže usvajanje novih znanja. To pred obrazovni sustav stavlja potrebu prilagođavanja metoda i sadržaja obrazovnih procesa na način da umjesto završnog obrazovanja za jednostavno zanimanje pripreme ljudske resurse za kontinuiranu zapošljivost u uvjetima brzih promjena u gospodarstvu i društvu. Obveza podizanja kvalitete ljudskih resursa ne leži samo na obrazovnom sustavu, već cjelokupno stanovništvo mora biti svjesno svoje obveze aktivnog djelovanja i spremno na novi pristup znanju i obrazovanju.

Korisnici

- Radna snaga
- Menadžeri
- Poduzetnici
- Nezaposleni (posebno žene, osobe smanjenih sposobnosti, mladi, osobe dugotrajno nezaposlene)

Provedbena tijela

Partnerstva između općina/gradova, škola, institucija za izobrazbu, gospodarskih i obrtničkih škola, zavoda za zapošljavanje.

Prioritet 6. Razvoj MSP i obrtništva

Prioritetni ciljevi: podržati mala i srednja poduzeća i obrte u ostvarivanju njihovih gospodarskih potencijala i potencijala za povećanje zaposlenosti, osigurati kvalitetnije i poticajne uvjete rada, poboljšati konkurentnost i raznolikost gospodarstva, proširiti ulogu malih i srednjih poduzeća i obrta u gospodarstvu, stvoriti nove prilike za zapošljavanje, podržati udruge koje predstavljaju mala i srednja poduzeća i obrte, podržati partnerstva između malih i velikih poslovnih subjekata, priprema prostora, odnosno lokacija za potencijalne investitore, smanjivanje administrativno-birokratskih prepreka, priprema cjelovitog sustava regionalnih poticaja novim investitorima i koordinacija s nadležnim institucijama na nacionalnoj razini, promocija razvojnih mogućnosti Županije oblikovanje lokalnih (JLS) sustava poticaja novim ulaganjima

Razlog za intervenciju

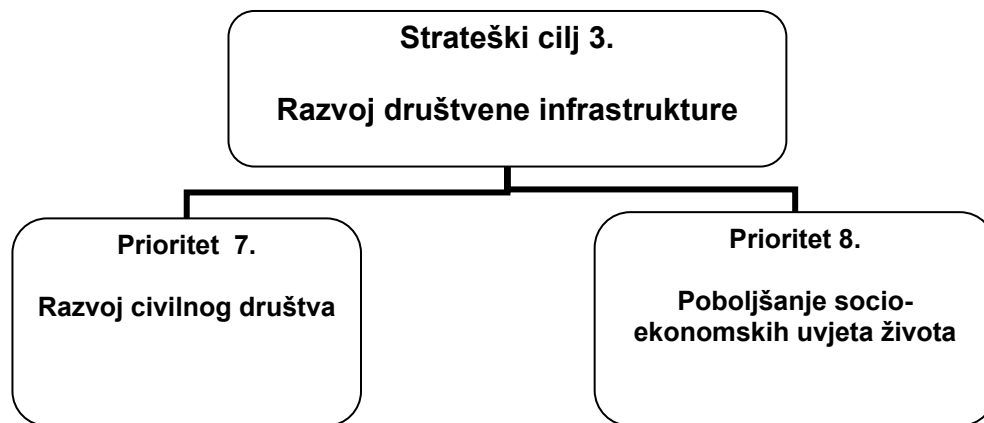
Mala i srednja poduzeća i obrti imat će važnu ulogu u budućoj konkurentnosti gospodarstva. Značajno je što mala i srednja poduzeća mogu imati glavni utjecaj na stvaranje novih mogućnosti za zapošljavanje. Sektor treba specifičnu potporu u smislu jačanja poslovnih vještina, institucionalne organizacije i osiguravanja poslovnih lokacija.

Korisnici

- Gospodarska komora
- Obrtnička komora
- Mala i srednja poduzeća
- Općine
- Zadruga
- Sindikati

Provedbena tijela

- Partnerstva između općina, Gospodarske i Obrtničke komore, malih i srednjih poduzeća, zadruga, sindikata

Prioritet 7. Razvoj civilnog društva

Prioritetni ciljevi: edukacija svih sudionika razvoja u svezi rada civilnog sektora, podupiranje rada civilnog sektora kroz ciljne, sektorske programe, edukacija mladih, žena i osoba sa posebnim potrebama u cilju uključivanja u sve segmente života, promicanje veza između civilnih skupina i županijske, odnosno gradske/općinske uprave, podsticanje uključivanja civilnog sektora u proces donošenja odluka u županijama/gradovima/općinama, promicanje tzv. "odgovornog poslovanja", odnosno partnerstva poslovnog sektora i udruga. promicati razvoj i rad civilnih udruga kroz ciljne sektorske programe, promicanje dinamičnog i participativnog civilnog društva temeljenog na partnerskim odnosima radi razvoja tzv. "socijalnog kapitala", odnosno jačanja osjećaja zajedništva i identiteta.

Razlog za intervenciju

Na području županije brojčano djeluje veliki broj udruga, ali je većina needucirana za rad u civilnom sektoru, a njihov rad se sustavno ne prati pa u velikom broju slučajeva ne postoji kontinuitet. U financiranju se oslanjaju najčešće na jedinice lokalne samouprave, koje nemaju adekvatne programe za rad sa udrugama. Financiranje, te davanje prostora za rad je netransparentno, jer ne postoje jasno izraženi kriteriji u jedinicama lokalne samouprave. Dio udruga, poglavito u velikim gradovima, je iznimno educiran i kapacitiran, te predstavlja važan temelj za daljnji kvalitetan razvoj civilnog društva u ovoj regiji. Ovim prioritetom trebalo bi podržati cjelovite županijske aktivnosti radi maksimalnog korištenja javnog resursa.

Korisnici

□ Civilne udruge (klubovi i udruge u športu, kulturi, socijali, klubovi i udruge mladih ...)

Provedbena tijela

Partnerstva između općina/gradova, civilnih/kulturnih/športskih klubova te klubova i udruga mladih,

Prioritet 8. Poboljšanje socio- ekonomskih uvjeta života

Prioritetni ciljevi: osiguravanje ravnomjerne kvalitete i dostupnosti zdravstvenih usluga za sve stanovnike Županije, podizanje kvalitete zdravstvenih ustanova, podizanje razine socijalne skrbi, poticanje izvaninstitucionalnih oblika socijalne skrbi, poboljšanje uvjeta života i integriranja invalida, umirovljenika i ugroženih skupina stanovništva, očuvanje i prezentacija kulturne baštine te vrednovanje u suradnji s ostalim regijama, stvaranje institucionalnih i programskih partnerstva za unapređenje i koordinaciju kulturnih aktivnosti i infrastrukture.

Razlog za intervenciju

Budući su SWOT analizom uočeni nedostaci i manjkavosti u svim segmentima društvene nadgradnje (kako u fizičkom, tako i u funkcionalnom smislu), stanovnicima Županije potrebno je osigurati višu kvalitetu života na svim područjima - zdravstvenom, socijalnom, kulturnom i športskom. Treba potaknuti usvajanje vrijednosti i načina života koji omogućava ostvarenje koncepta preventivnog očuvanja i unapređenja zdravlja. Pri tome je posebnu skrb potrebno usmjeriti na ugrožene ciljne skupine. Socijalna kohezija jedan je od bitnih preduvjeta održivog ekonomskog razvoja Županije. Ukoliko je razvoj Županije neuravnotežen, on uzrokuje i veće socijalne troškove u vidu nezaposlenosti, kriminala i migracija što povratno negativno utječe na konkurentnost Županije. Unapređenjem socijalnog konsenzusa, a vezano uz očekivanja određenih društvenih grupa i odnose među socijalnim partnerima, dolazi i do povećanja socijalne kohezije.

Korisnici

- Svi slojevi i dobne skupine stanovništva (od predškolske skupine do umirovljenika, s posebnim naglaskom na ugrožene socijalne skupine)
- Kulturne i športske institucije
- Obrazovne institucije
- Zdravstvene institucije te institucije socijalne skrbi (ustanove te udruge)

Provedbena tijela

Partnerstva između općina/gradova, zavoda za školstvo, zdravstvenih institucija, institucija socijalne skrbi, kulturnih, obrazovnih i športskih institucija

3.2.2. Opis mjera

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 1	Efikasnija poljoprivredna proizvodnja			
4. Mjera 1	Edukacija poljoprivrednih proizvođača			
5. Opis mjere	Podizanjem razine znanja poljoprivrednika u županiji, povećat će se kvaliteta i kvantiteta poljoprivredne proizvodnje u županiji sa naglaskom na primjenu novih tehnologija i znanja o očuvanju okoliša. Cilj je povećati udio ekološke i organski proizvedene hrane i prehrambenih kultura koje nose veći profit proizvođačima.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Organiziranje poljoprivrednika zainteresiranih za edukaciju • Istraživanje tržišta/ potreba • Izrada natječajne dokumentacije za izvođača edukacije • Osiguranje uvjeta -nalaženje i opremanje prostora i materijala za izvođenje edukacije • Izvođenje edukacijskih programa • Institucionalizacija programa edukacije poljoprivrednika • Praćenje rezultata i mjerenje 			
7. Vrsta potpore	Nabava opreme i tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Jedinice lokalne samouprave • Poljoprivredne zadruge 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Poljoprivredna domaćinstva (OPG) • Poljoprivredne zadruge 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Povećanjem razine znanja o efikasnijoj poljoprivrednoj proizvodnji utemeljenoj na očuvanju okoliša i kvalitetnijim korištenjem postojećih prirodnih resursa, doprinosi se očuvanju okoliša u cjelini			
Informacijsko društvo	Edukacija će se odvijati prema suvremenim standardima, a osnovna informatička znanja poljoprivrednika doprinjet će boljem pristupu informacijama i efikasnijem poslovanju poljoprivrednih gospodarstava			
Jednake mogućnosti	Provedba edukacije će uzeti u obzir i invalide, poticanje intenzivnijeg angažmana i vidljivosti aktivnosti žena koje već rade na OPG-ima, te se u procesu neće uzimati u obzir bilo kakav oblik diskriminacije			
Partnerstvo	U stvaranje sustava edukacije poljoprivrednika uključit će se JLS, sve postojeće institucije koje se bave edukacijom na području županije (i šire), te zainteresirane tvrtke i pojedinci			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 1	Efikasnija poljoprivredna proizvodnja			
4. Mjera 2	Izgradnja novih i modernizacija postojećih proizvodnih kapaciteta			
5. Opis mjere	Nedostatak specifičnih proizvoda i te stanje u korištenju novih tehnologija posljedica je manjka znanja, obrazovanih kadrova, opreme i financija što rezultira nedovoljnoj iskorištenim kapacitetima poljoprivredne proizvodnje i komercijalizaciji finalnih proizvoda. Cilj ove mjere je iskoristiti postojeće komparativne prednosti županije i modernizacijom opreme i objekata unaprijediti kvalitetu i kvantitetu proizvodnih kapaciteta			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada projektne dokumentacije • Raspisivanje natječaja i izbor izvođača • Izgradnja i modernizacija pogona za proizvodnju i preradu poljoprivrednih proizvoda • Nabava modernizirane opreme • Rekonstrukcija postojećih gospodarskih objekata • Prilagodba infrastrukture i prostora za uzgoj i preradu • Edukacija radne snage o novim tehnologijama • Promoviranje ekološke proizvodnje 			
7. Vrsta potpore	Izvođenje radova, nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Poljoprivredna gospodarstva, prerađivači poljoprivrednih proizvoda, tvrtke, jedinice lokalne samouprave 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Poljoprivredna gospodarstva, proizvodne i prerađivačke tvrtke, poljoprivredne zadruge 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Pri odabiru adekvatne tehnologije vodit će se računa o očuvanju okoliša			
Informacijsko društvo	Modernizacija proizvodnje i prerade uključuje i edukaciju postojeće radne snage u nove procese, a promocija objekata putem web stranica doprinjet će podizanju informatičke svijesti sudionika.			
Jednake mogućnosti	Pri odabiru projekata neće se uzimati u obzir oblik bilo kakve diskriminacije			
Partnerstvo	Poboljšanje tehnoloških procesa neće biti moguće bez uključivanja svih sudionika u proces, edukacijske institucije (privatne i javne) će se uključiti u izobrazbu radne snage, a dio projekata nose i JLS.			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj 1:	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 1	Efikasnija poljoprivredna proizvodnja			
4. Mjera 3	Povezivanje primarne proizvodnje i prerade			
5. Opis mjere	Cilj ove mjere je unaprijediti suradnju između poljoprivrednih proizvođača i prerađivača poljoprivrednih proizvoda, radi efikasnijeg procesa i nastupa na tržištu			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Osnivanje institucija za povezivanje primarnog i sekundarnog sektora (udruga, zadruga) • Umrežavanje institucija za povezivanje primarnog i sekundarnog sektora (udruga, zadruga) • Izgradnja i modernizacija otkupnih stanica • Efikasnija prezentacija na domaćem i stranom tržištu 			
7. Vrsta potpore	Radovi, oprema, tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Poljoprivredna gospodarstva, prerađivači poljoprivrednih proizvoda, tvrtke, jedinice lokalne samouprave 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Poljoprivredna gospodarstva, proizvodne i prerađivačke tvrtke, poljoprivredne zadruge 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Nema bitnog utjecaja na okoliš			
Informacijsko društvo	Internet umrežavanje je jedan od osnovnih alata za podizanje razine suradnje između sudionika procesa			
Jednake mogućnosti	Pri odabiru projekata i implementaciji naće se uzimati u obzir oblik bilo kakve diskriminacije			
Partnerstvo	Sama mjera pretpostavlja suradnju svih zainteresiranih sudionika			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj 1:	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 2	Razvoj kontinentalnog turizma			
4. Mjera 4	Razvoj zdravstveno-lječilišnog te topličkog turizma			
5. Opis mjere	Tradicija u zdravstveno- lječilišnom turizmu (primarno Daruvarske toplice) te postojanje geotermalnih izvora u županiji stvara dobre temelje za dalji razvoj i modernizaciju ove vrste turističke djelatnosti. Nepostojanje financijskih sredstava i educiranih kadrova limitira aktivnosti u cilju poboljšanja kvalitete i proširenja usluga i sadržaja.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada studija o postojećim termalnim izvorima i njihovim korištenjem u lječilišne svrhe • Izrada i priprema projektne dokumentacije • Sanacija i modernizacija postojećih kapaciteta u Daruvarskim toplicama • Izgradnja novih turistički atraktivnih sadržaja (Aqua centar) • Izgradnja wellness centra • Zaštita kulturne baštine u sklopu lječilišnog kompleksa • Edukacija kadrova u turizmu • Umrežavanje turističkih zajednica • Kreiranje novih turističkih proizvoda • Praćenje rezultata 			
7. Vrsta potpore	Izvođenje radova, nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • JLS, turističke zajednice, poduzetnici i tvrtke turističkih djelatnosti 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Tvrtke i pojedinci povezani sa turističkim djelatnostima 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Promoviranjem turističkih sadržaja i izvođenju radova obvezno će se voditi računa o očuvanju prirodnih resursa, a kod			
Informacijsko društvo	Edukacija djelatnika TZ uključuje i podizanje razine informatičke pismenosti uz poboljšanje korištenja promocije i poslovanja putem interneta			
Jednake mogućnosti	Pri odabiru projekata i implementaciji naće se uzimati u obzir oblik bilo kakve diskriminacije			
Partnerstvo	Provedba projekata uključuje sve institucionalne razine javnog, privatnog i civilnog sektora, te stvara okvir za kvalitetnije rezultate u budućnosti			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj 1:	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 2	Razvoj kontinentalnog turizma			
4. Mjera 5	Razvoj sportsko- rekreacijskog i kulturnog turizma			
5. Opis mjere	Tradicija u dobrim rezultatima u športu i raznovrsnost kulturnih aktivnosti građana kroz dugi niz godina stvaraju dobre temelje za efikasnije korištenje resursa županije te aktivnije sudjelovanje građana te proširenje djelovanja aktivnosti van granica županije i prekograničnu suradnju			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja novih i sanacija postojećih sportsko- rekreacijskih centara (dvorana) • Povezivanje JLS i sportskih udruga • Očuvanje i kvalitetnija marketinška eksploatacija starih zanata Bilogore • Izgradnja i rekonstrukcija vinskih cesti • Poticanje aktivnosti mladih u sportskim i kulturnim aktivnostima županije 			
7. Vrsta potpore	Izvođenje radova, nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • JLS, turističke zajednice, udruge građana 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Pojedinci i organizacije povezane sa sportskim i kulturnim djelatnostima 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Razvoj novih sadržaja u području sportsko- rekreacijskog i kulturnog turizma podrazumijeva poseban naglasak na očuvanje okoliša i prirodnih resursa			
Informacijsko društvo	Kroz ovu mjeru će se promovirati korištenje dostupnih informacijskih tehnologija, naročito u području promidžbe turističkih proizvoda			
Jednake mogućnosti	Pri odabiru projekata i implementaciji neće se uzimati u obzir oblik bilo kakve diskriminacije, mjera je posebno značajna za razvoj ruralnih područja županije			
Partnerstvo	Provedba projekata uključuje sve institucionalne razine javnog, privatnog i civilnog sektora, te stvara okvir za kvalitetnije rezultate u budućnosti			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj 1:	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 2	Razvoj kontinentalnog turizma			
4. Mjera 6	Razvoj prepoznatljivih proizvoda i usluga županije			
5. Opis mjere	Ova mjera će omogućiti bolju prepoznatljivost županije prema vani, prije svega brendiranje tradicionalnih poljoprivrednih proizvoda (mliječnih i mesnih), njihovu promociju kroz turističke aktivnosti i ponude, te razviti strategiju promocije županije u Hrvatskoj i šire			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Marketinška i IT edukacija turističkih djelatnika • Istraživanje tržišta • Razvoj specifičnih proizvoda županije • Povezivanje javnog i privatnog proizvodnog sektora (JLS) sa turističkim agencijama i zajednicama • Promocija specifičnih proizvoda županije u zemlji i inozemstvu • Promocija turističkih usluga županije u zemlji i inozemstvu 			
7. Vrsta potpore	Nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • JLS, turističke zajednice, udruge građana, marketinške agencije, konzultantske kuće, poljoprivredna gospodarstva 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • JLS, županija 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Kroz promociju županije i specifičnih proizvoda i usluga županije, potrebno je naglasiti očuvanost okoliša i prirodnih resursa			
Informacijsko društvo	Kroz ovu mjeru će se promovirati korištenje dostupnih informacijskih tehnologija, educirati sudionici procesa za što kvalitetniju prezentaciju županije prema vani			
Jednake mogućnosti	Pri odabiru projekata i implementaciji naće se uzimati u obzir oblik bilo kakve diskriminacije, mjera je posebno značajna za razvoj ruralnih područja županije i uključivanje osjetljivih skupina društvene zajednice			
Partnerstvo	Razvoj održivog partnerstva između svih sudionika je imperativ radi uspjeha provedbe ove mjere			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj 1:	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 3	Zaštita okoliša			
4. Mjera 7	Razvoj sustava za praćenje okoliša			
5. Opis mjere	Očuvan prirodni okoliš je jedna od najvažnijih komparativnih prednosti županije. Cilj mjere je institucionalizirati i strukturirati sustav koji će omogućiti dalje očuvanje bogatstva prirodnih resursa, definirati oblike zaštite i koordinirati aktivnosti u sprečavanju devastacije prostora od štetnih vanjskih utjecaja i otpadnih materijala, te poboljšati postojeću strukturu gospodarenja otpadom. U ovu mjeru također ulaze aktivnosti monitoringa stanja okoliša.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Osnivanje županijske institucije/ ustanove za praćenje stanja u okolišu • Koordinacija sa državnim ustanovama koje vrše mjerenja stanja okoliša na terenu • Modernizacija sustava praćenja stanja u okolišu • Educiranje građana o značaju očuvanja okoliša • Izgradnja pogona za sanaciju otpada • Izgradnja pogona za sanaciju opasnog otpada • Sanacija postojećih (ne)legalnih deponija • Obrada i reciklaža otpadnog materijala • Poboljšanje koordinacije aktivnosti između DVD-a • Nabava i modernizacija opreme DVD-ima 			
7. Vrsta potpore	Izvođenje radova, nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • JLS, komunalna poduzeća, tvrtke, udruge građana 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Vlasnici zemljišta na kojima se vrši sanacija, stanovnici koji žive u blizini deponija, DVD 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Realizacija aktivnosti ove mjere će direktno rezultirati boljim stanjem okoliša u cjelini			
Informacijsko društvo	Korištenje IT tehnologija u praćenju i izgradnji sustava omogućit će kvalitetniju provedbu ove mjere.			
Jednake mogućnosti	Mjera je neutralna u odnosu na jednake mogućnosti			
Partnerstvo	Partnerstvo svih sudionika je nužno za kvalitetnu provedbu ove mjere			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 3	Zaštita okoliša			
4. Mjera 8	Gospodarenje šumama i površinskim vodama			
5. Opis mjere	Bogatstvo površinskim vodama i šumama županije treba održati i podignuti razinu gospodarenja ovim resursima. Cilj mjere je osigurati sustav praćenja stanja u ovim područjima eksploatacije i bolju koordinaciju svih nadležnih tijela			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada strategije eksploatacije šumskih površina • Uspostava koordinacijskog tijela za praćenje stanja šumskih površina (JLS, poduzetnici, udruge za zaštitu okoliša) • Uspostava koordinacijskog tijela za praćenje stanja vodenih površina (JLS, poduzetnici, udruge za zaštitu okoliša) • Potpora DVD-ima u aktivnostima zaštite okoliša • Edukacija korisnika i senzibilizacija stanovnika županije • Promocija «bogatstva županije» • Razmjena iskustava i širenje aktivnosti i suradnje sa županijama i širim regijama 			
7. Vrsta potpore	Nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • JLS, Hrvatske šume, MSP, udruge građana 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Pojedinci i organizacije povezane sa eksploatacijom vodenih površina i šuma 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Realizacija aktivnosti ove mjere će direktno rezultirati boljim stanjem okoliša u cjelini			
Informacijsko društvo	Korištenje IT tehnologija u praćenju i izgradnji sustava omogućit će kvalitetniju provedbu ove mjere.			
Jednake mogućnosti	Mjera je neutralna u odnosu na jednake mogućnosti			
Partnerstvo	Partnerstvo svih sudionika je nužno za kvalitetnu provedbu ove mjere			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 3	Zaštita okoliša			
4. Mjera 9	Istraživanje mogućnosti korištenja alternativnih izvora energije			
5. Opis mjere	Cilj mjere je poboljšati strukturu energetske opskrbe županije i dostići EU standarde u razdoblju pristupanja EU, koristeći resurse i potencijale županije			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza potreba i mogućnosti korištenja alternativnih/ obnovljivih izvora energije (primarno biomase) • Izrada strategije o korištenju alternativnih izvora energije • Uključivanje zainteresiranih subjekata u proces edukacije • Izgradnja pogona za eksploataciju energije 			
7. Vrsta potpore	Izvođenje radova, nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • JLS, poljoprivrednici, znanstveno – istraživačke institucije u regiji, poduzetnici, komunalna poduzeća, HEP, udruge građana 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Pojedinci i institucije na području županije zainteresirani za razvoj sustava 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Metodologija, tehnologija i izgradnja pogona treba se odvijati u skladu sa EU direktivama o zaštiti okoliša i primjeni novih resursa u opskrbi energijom			
Informacijsko društvo	Mjera je neutralna u odnosu na IT društvo			
Jednake mogućnosti	Ukoliko se istraživanja rezultiraju velikim potencijalom korištenja biomase, ova mjera će doprinijeti boljom energetsom opskrbom ruralnih područja			
Partnerstvo	Partnerstvo uključuje sve razine javne uprave- od nadležnih državnih institucija do jedinica lokalne samouprave i pojedinaca			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj 1:	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 4	Komunalna i prometna infrastruktura			
4. Mjera 10	Proširenje vodoopskrbne mreže i sustava odvodnje			
5. Opis mjere	Ova mjera će osigurati priključenje lokalnog stanovništva na magistralni vodovod. Projekt je identificiran od Vlade RH kao jedan od prioriteta za sufinanciranje s ciljem poboljšanja uvjeta života primarno u ruralnim područjima. Sustav odvodnje je također na nezadovoljavajućoj razini, te se ovom mjerom planira sustavno riješiti respektirajući i brigu o zaštiti okoliša			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada projektne dokumentacije • Objava natječaja • Odabir najpovoljnijeg ponuđača • Implementacija projekta • Monitoring sustava odvodnje 			
7. Vrsta potpore	Izvođenje radova, nabava opreme			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • JLS, komunalna poduzeća 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Cjelokupno stanovništvo županije 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Pri provedbi radova mora se uzeti u obzir stanje okoliša i prirodnih resursa i očuvanju prirodnih bogatstava te sprečavanju onečišćenja prostora			
Informacijsko društvo	Neutralan utjecaj u odnosu na širu zajednicu, ali korištenje tehnologije bi trebalo uključiti IT sustav u upravljanje opskrbom i praćenje procesa			
Jednake mogućnosti	Mjera je uglavnom orjentirana na ruralna područja županije, pa kao takva ima pozitivan utjecaj na ovu temu			
Partnerstvo	Projekti zahtijevaju široki krug sudionika- od nacionalne razine (ministarstva i fondovi) do zainteresiranih pojedinaca			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 4	Komunalna i prometna infrastruktura			
4. Mjera 11	Povezivanje Županije brzim cestama i modernizacija i obnova prometnica			
5. Opis mjere	Ova mjera će osigurati priključenje lokalnog stanovništva na važnije državne prometnice. Projekt je identificiran od Vlade RH kao jedan od prioriteta za sufinanciranje. Cilj je bolje povezivanje stanovnika županije sa ostatkom Hrvatske i šire te stvoriti bolje infrastrukturne preduvjete za poduzetnike i investitore. Lokalne ceste su dobro umrežene, ali su u prilično lošem stanju, te je neophodna njihova rekonstrukcija i obnova.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada projektne dokumentacije • Objava natječaja • Odabir najpovoljnijeg ponuđača • Implementacija projekta- izvođenje radova 			
7. Vrsta potpore	Izvođenje radova, nabava opreme			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • JLS, komunalna poduzeća, Hrvatske ceste, županijski ured za ceste. 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Cjelokupno stanovništvo županije 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Pri izvođenju radova velikih projekata, potrebno je voditi računa o očuvanju prirodnih resursa i očuvanju okoliša na području kojim prolaze glavne prometnice, a učestalijim korištenjem javnog prijevoza na lokalnoj razini smanjit će se zagađenje zraka			
Informacijsko društvo	Neutralan utjecaj, u praćenju sustava će se koristiti prednosti IT tehnologije			
Jednake mogućnosti	Obnovom lokalnih prometnica treba voditi računa o osobama sa ograničenim mogućnostima kretanja, dok će razvoj brze ceste omogućiti stanovništvu ruralnih područja bolju povezanost sa većim gradskim središtima i svim sadržajima koje nude.			
Partnerstvo	Projekti zahtijevaju široki krug sudionika- od nacionalne razine (ministarstva i fondovi) do zainteresiranih pojedinaca			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 1	Razvoj poljoprivrede, prerađivačke industrije te kontinentalnog turizma uz održivu eksploataciju prirodnih resursa			
3. Prioritet: 4	Komunalna i prometna infrastruktura			
4. Mjera 12	Razvoj javnog prijevoza			
5. Opis mjere	Cilj ove mjere je poboljšanje mobilnosti radne snage i smanjenje migracija stanovništva iz sela u grad te smanjenje onečišćenja zraka.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada idejnog rješenja pilot projekta javnog prijevoza • Objava natječaja • Odabir najpovoljnijeg ponuđača • Implementacija projekta • Promoviranje koristi korištenjem javnog prijevoza 			
7. Vrsta potpore	Nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • JLS, komunalna poduzeća, HC, ŽC 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Zaposleni stanovnici županije, MSP, učenici, djelatnici prometnih poduzeća 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Pozitivan utjecaj na okoliš- češćim korištenjem javnog prijevoza (osobito ako se koristi biodizel) smanjit će se emisija štetnih plinova			
Informacijsko društvo	Neutralno u odnosu na ovu mjeru, osim u slučaju praćenja sustava			
Jednake mogućnosti	Mjera se osobito odnosi na prigradska i ruralna područja županije, pri odabiru prijevoznih sredstava treba voditi računa o potrebama invalida, starijih osoba i djece.			
Partnerstvo	Projekti zahtijevaju široki krug sudionika- od nacionalne razine (ministarstva i fondovi) do zainteresiranih pojedinaca			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 2	Stvaranje poticajnog gospodarskog okruženja			
3. Prioritet: 5	Poboljšanje razine znanja i vještina			
4. Mjera 13	Osvremenjivanje uvjeta obrazovanja			
5. Opis mjere	Cilj ove mjere je osuvremeniti uvjete obrazovanja na svim razinama- od obnove objekata do modernizacije izvođenja nastave radi stvaranja uvjeta za konkurentniju radnu snagu i podizanja opće razine obrazovanja i zdravlja stanovnika županije			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacija i izgradnja vrtića, škola, kulturnih ustanova i športskih objekata • Povećanje kapaciteta obrazovnih institucija • Modernizacija opreme u školama i vrtićima • Izrada potrebne projektne dokumentacije i objava natječaja za obnovu oštećenih objekata • Izvođenje radova obnove • Nabava opreme obrazovnim i športskim institucijama 			
7. Vrsta potpore	Izvođenje radova, nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	JLS, MSP, udruge			
9. Krajnji korisnici	Učenici i djelatnici obrazovnih institucija			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Pri izvođenju radova treba voditi računa o očuvanju prirodnih resursa u okolici zgrada te uređenju okoliša, što će imati utjecaj na razvoj svijesti o očuvanju stanja okoliša kod učenika			
Informacijsko društvo	Modernizacija izvođenja nastave je direktno povezana sa IT edukacijom, opremanjem učionica suvremenim didaktičkim sredstvima (PC-ima) i podizanju razine informatičkog obrazovanja.			
Jednake mogućnosti	Pri odabiru projekata neće se uzimati u obzir bilo kakav oblik diskriminacije, štoviše, pristup svim građanima obrazovanju je zakonski reguliran i kao takav ima pozitivan utjecaj na ovu mjeru.			
Partnerstvo	Suradnja JLS, poduzetnika i subjekata iz sektora obrazovanja je obvezna za uspješnu provedbu mjere			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj 2:	Stvaranje poticajnog gospodarskog okruženja			
3. Prioritet: 5	Poboljšanje razine znanja i vještina			
4. Mjera 14	Osnivanje novih edukacijskih programa			
5. Opis mjere	Cilj ove mjere je kreiranje novih programa za edukaciju postojećih učeničkih struktura na tragu preporuka EK o ekonomiji temeljenom na znanju. Stoga je potrebno od predškolskog odgoja uvesti osposobljavanje djece za rad na računalima, učenje stranih jezika, širiti osnovna znanja o EU i promicati kulturne specifičnosti svih stanovnika, te poticati međudržavne razmjene učenika i studenata s ciljem stjecanja novih znanja i iskustava.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Poboljšanje informatičkih znanja na svim razinama institucija obrazovanja • Uvođenje dodatnih programa u osnovne i srednje škole • Uvođenje i praćenje kontinuiranje edukacije nastavnika • Uvođenje i praćenje programa razmjene učenika i nastavnika • Stipendiranje učenika i nastavnika 			
7. Vrsta potpore	Nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	JLS, edukacijske i obrazovne institucije, udruge građana			
9. Krajnji korisnici	Učenici i nastavnici cijele županije			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Mjera poboljšava direktno i indirektno nova znanja o očuvanju okoliša			
Informacijsko društvo	Provođenje nastave je nezamislivo bez korištenja suvremenih informatičkih znanja te ima pozitivan utjecaj.			
Jednake mogućnosti	Obzirom na jednak pristup obrazovanju svim građanima, mjera ima pozitivan utjecaj na poticanje ravnopravnosti			
Partnerstvo	Provedba aktivnosti mjere je neostvariva bez suradnje svih sudionika procesa			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 2	Stvaranje poticajnog gospodarskog okruženja			
3. Prioritet: 5	Poboljšanje razine znanja i vještina			
4. Mjera 15	Usklađivanje potreba gospodarstva i obrazovanja			
5. Opis mjere	Cilj mjere je smanjivanje jaza u ponudi i potražnji radne snage na razini županije i šire te osnivanje ciljanih programa edukacije učenika i prekvalifikacije teško zaposljivih skupina stanovništva			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Istraživanje potreba gospodarstva za radnom snagom • Profesionalno usmjeravanje učenika • Poticanje suradnje gospodarstvenika i obrazovnih institucija • Kreiranje programa specifičnih znanja i vještina (s ciljem prekvalifikacije radne snage) • Provedba programa specifičnih znanja i vještina • Poticanje programa cjeloživotnog učenja • Osnivanje veleučilišta prema potrebama gospodarstva • Promoviranje programa na razini županije (HZZ, JLS) 			
7. Vrsta potpore	nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • JLS, poduzetnici, HZZ, edukacijske i obrazovne institucije, pučko učilište 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Stanovništvo i poduzeća županije 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Kroz osuvremenjavanje izvođenja programa i zajedničkih aktivnosti gospodarstvenika, edukatora i polaznika, šire se znanja i vještine o očuvanju okoliša kroz korištenje novih tehnologija koje moraju biti u skladu s EU zakonodavstvom			
Informacijsko društvo	Mjera ima vrlo pozitivan utjecaj na IT društvo, obzirom da provedba programa mora biti na najvišim trenutnim standardima da bi zadovoljila potrebe suvremenog gospodarstva			
Jednake mogućnosti	Mjera ima pozitivan utjecaj na ravnopravnost, posebno ukoliko se uključe osjetljive skupine društva			
Partnerstvo	Povezanost javnog i privatnog sektora, te pojedinaca i udruga koje se mogu uključiti u izvođenje programa pozitivno utječe na razvoj dugoročnog partnerstva na razini županije a i šire			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 2	Stvaranje poticajnog gospodarskog okruženja			
3. Prioritet: 6	Razvoj MSP i obrtništva			
4. Mjera 16	Razvoj poduzetničkih zona			
5. Opis mjere	Cilj mjere je povećanje sustavnih poduzetničkih aktivnosti u županiji i stimuliranje efikasnijeg djelovanja malih i srednjih poduzetnika i obrtnika kao nositelja gospodarskog razvoja			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza stanja i mogućnosti osnivanja i širenja postojećih poduzetničkih zona • Izbor lokacija za izgradnju zona • Priprema infrastrukture (uređenje i komunalna infrastruktura) • Priprema projektne dokumentacije • Provedba natječaja za izvođača • Odabir ulagača/ poduzetnika • Promoviranje poduzetničkih zona • Osnivanje jamstvenog fonda 			
7. Vrsta potpore	Izvođenje radova, nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Poduzetnici, JLS, županija, HOK, HGK, zadruge, sindikati 			
9. Krajnji korisnici	<ul style="list-style-type: none"> • Stanovništvo i nova poduzeća županije 			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Pri izgradnji i opremanju zona moraju se poštivati europski standardi okoliša			
Informacijsko društvo	Ukoliko se pri odabiru ulagača budu preferirale tvrtke iz područja IT tehnologija, mjera će imati pozitivan utjecaj na razvoj IT društva			
Jednake mogućnosti	Mjera može imati pozitivan utjecaj osobito ukoliko se budu koristili državni poticaji pri zapošljavanju (žene, invalidi, branitelji, mladi...)			
Partnerstvo	Efikasno lokalno partnerstvo u suradnji sa nacionalnim institucijama neophodno je za provedbu ove mjere			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 2	Stvaranje poticajnog gospodarskog okruženja			
3. Prioritet: 6	Razvoj MSP i obrtništva			
4. Mjera 17	Promoviranje ulagačkih mogućnosti			
5. Opis mjere	Promoviranjem Zakona o poticanju u ulaganja na lokalnog i regionalnoj razini te Zakona o direktnim stranim ulaganjima, cilj je privući što veći broj investitora koji će donijeti svjež kapital, otvoriti nova radna mjesta, donijeti nova znanja i tehnologije te pristup novim tržištima. Kroz ovaj vid promocije, svakako je potrebno voditi računa o promoviranju komparativnih prednosti županije (prirodni resursi, raspoloživa radna snaga) te mogućnosti suradnje sa lokalnim poduzetnicima- kooperantima čime bi se multiplicirao efekt ulaganja.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Priprema sustavnog poticaja ulaganja za nove investitore na županijskoj i lokalnoj razini • Uspostava institucije (agencije) za poticanje ulaganja • Kreiranje strategije promocije županije i JLS za investitore • Promoviranje Zakona o poticanju ulaganja 			
7. Vrsta potpore	tehnička pomoć			
8. Korisnici	JLS, županija, Razvojna agencija, HGK, HOK, sindikati			
9. Krajnji korisnici	Postojeći i novi poduzetnici- investitori			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Mjera je neutralna u odnosu na zaštitu okoliša			
Informacijsko društvo	Promoviranjem ulaganja u regiji koristit će se alati informacijske tehnologije			
Jednake mogućnosti	Mjera će promovirati jednake mogućnosti ulaganja za sve			
Partnerstvo	Promocija ulaganja odvijat će se kroz aktivnosti svih sudionika na razini svih sektora u županiji, a partnerstvo sa nacionalnim tijelima je neophodno za provedbu mjere			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj: 3	Razvoj društvene infrastrukture			
3. Prioritet: 7	Razvoj civilnog društva			
4. Mjera 18	Jačanje partnerstva javnog i poslovnog sektora i civilnih inicijativa			
5. Opis mjere	Cilj mjere je uspostaviti bolju suradnju između institucija civilnog društva sa javnim i privatnim sektorom, koje je već aktivno na području županije, ali zbog nedostatka bolje razine suradnje sinergijski efekti su dosta slabi na većini područja djelovanja.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada programa suradnje sudionika • Kontinuirana edukacija svih sudionika procesa • Koordinacija sudionika (kroz radionice, okrugle stolove, razne vrste manifestacija) • Poticanje i aktiviranje marginalnih skupina društva u aktivnije sudjelovanje u javnom životu 			
7. Vrsta potpore	Tehnička pomoć			
8. Korisnici	Djelatnici JLS, poduzetnici, udruge građana, udruge civilnog društva			
9. Krajnji korisnici	Stanovništvo županije			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Udruge civilnog društva su pokretači velikog broja inicijativa, a one koje se brinu o okolišu su među najaktivnijim. Očekuje se njihova aktivna participacija u provedbi mjere.			
Informacijsko društvo	Promoviranje IT znanja je i dosada bilo kroz aktivnosti udruga, njihov doprinos u nadgradnji znanja očekuje se i u provedbi ove mjere			
Jednake mogućnosti	Jačanjem udruga stvaraju se preduvjeti jednakih mogućnosti za sve, osobito osjetljive skupine društva			
Partnerstvo	Formiranje regionalnog partnerstva kroz izradu ROP-a stvorilo je temelj za dalju nadgradnju i bolju koordinaciju svih sudionika kroz provedbu projekata te kao takvo ima iznimno pozitivan utjecaj na razvoj županije u cjelini			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj 3:	Razvoj društvene infrastrukture			
3. Prioritet: 7	Razvoj civilnog društva			
4. Mjera 19	Poticanje aktivnije uloge mladih			
5. Opis mjere	Cilj mjere je aktivirati mlađe stanovništvo županije na svim razinama djelovanja, radi sprečavanja trajnijeg preseljenja u druge gradove/ županije/ države, te stvoriti uvjete za održivi «socijalni i intelektualni kapital» županije. Ova mjera će se ostvariti i kroz druge ciljeve, prioritete i mjere, ali je zbog demografske slike županije i nedovoljno prepoznatih aktivnosti mladih na području županije istaknuta kao zasebna .			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada programa poticanja aktivnosti mladih stanovnika županije (od predškolskog doba do (ne)zaposlenih mladih stanovnika • Poticanje i (su)financiranje osnivanja raznih oblika udruživanja mlađih stanovnika županije • Promoviranje nacionalnih programa za mlade na razini županije i JLS • Komercijalizacija sadržaja za aktivnosti mladih u slobodno vrijeme • Uključivanje i veće aktiviranje mladih u sve razine odlučivanja (Vijeće mladih u JLS, Županiji) i važnije projekte županije 			
7. Vrsta potpore	Tehnička pomoć			
8. Korisnici	JLS, poduzetnici, udruge građana			
9. Krajnji korisnici	Mlađa populacija županije (do 30 godina)			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Aktiviranjem mladih u projekte očuvanja okoliša, stvara se temelj za kontinuirani održivi razvoj i brigu o resursima županije			
Informacijsko društvo	Mladi su nositelji novih ideja i brzo usvajaju nova znanja i tehnologije, te se aktivnostima ove mjere očekuje poboljšanje stanja u IT sektoru općenito.			
Jednake mogućnosti	Izrazito pozitivan učinak ove mjere je vidljiv osobito kroz aktiviranje mlađe populacije u ruralnim područjima			
Partnerstvo	Očekuje se dugoročno pozitivan utjecaj kroz partnerstvo JLS i drugih mladih			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj 3:	Razvoj društvene infrastrukture			
3. Prioritet: 7	Razvoj civilnog društva			
4. Mjera 20	Umrežavanje civilnih inicijativa i razvoj suradnje			
5. Opis mjere	Na razini županije postoji veliki broj udruga, ali zbog nedovoljne međusobne koordinacije i relativno kratkog trajanja (zbog nedostatka financijskih sredstava i organizacijskih problema), dugoročni efekti (osobito međusektorski) izostaju. Cilj mjere je uspostava sustava za praćenje aktivnosti civilnog sektora i širenje aktivnosti na međuregionalnu i međunarodnu razinu suradnje.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Uvođenje praćenja rezultata rada udruga civilnog društva na razini županije • Evaluacija rezultata projekata civilnog društva • Institucionalizacija civilnog sektora • Poticanje prekograničnih aktivnosti udruga civilnog društva 			
7. Vrsta potpore	Nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	JLS, poduzetnici, udruge građana			
9. Krajnji korisnici	Mlađa populacija županije (do 30 godina)			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Temeljne aktivnosti udruga su briga o očuvanju okoliša			
Informacijsko društvo	Promoviranje IT znanja je i dosada bilo kroz aktivnosti udruga, njihov doprinos u nadgradnji znanja očekuje se i u provedbi ove mjere			
Jednake mogućnosti	Mjera ne podržava bilo kakav oblik diskriminacije			
Partnerstvo	Mjera sama definira promoviranje horizontalnog partnerstva na lokalnoj i regionalnoj razini, pa ima izrazito pozitivan utjecaj na dugoročni razvoj županije, osobito međuregionalni i međunarodni utjecaj			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj 3:	Razvoj društvene infrastrukture			
3. Prioritet: 8	Poboljšanje socio-ekonomskih uvjeta života			
4. Mjera 21	Poticanje privatnih inicijativa u pružanju „javnih“ usluga			
5. Opis mjere	Cilj mjere je poticanje javno- privatnog partnerstva koje se u praksi pokazalo kao dobar primjer rješavanja problema prvenstveno u izgradnji škola, bolnica i sl. te poticanje poduzetničkih inicijativa prvenstveno u području zdravstvene i socijalne skrbi građana obzirom na nedostatak kapaciteta u postojećim institucijama i deinstitutionalizaciju socijalne skrbi. Ova mjera će pomoći boljoj socijalnoj koheziji na razini županije.			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada studije/programa potreba o socijalnoj skrbi na razini županije • Izgradnja i opremanje ustanova socijalne skrbi • Podizanje razine kvalitete zdravstvenih ustanova • Obnova bolnice • Razvoj novih oblika pomoći (kućna njega i sl.) kao pilot projekata • Financijski i drugi oblici poticaja za poduzetnike u području zdravstva i socijalne skrbi • Razvoj savjetodavnih službi • Provedba i praćenje rezultata programa 			
7. Vrsta potpore	Izvođenje radova, nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	JLS, institucije zdravstva i socijalne skrbi, nadležna ministarstva, udruge građana			
9. Krajnji korisnici	Starije i posebno osjetljive skupine građana županije			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Mjera je neutralna u odnosu na očuvanje okoliša			
Informacijsko društvo	Informatizacijom sustava i poticanjem poduzetništva očekuje se pozitivan utjecaj na razvoj IT društva			
Jednake mogućnosti	Mjera ima poseban pozitivan naglasak na socijalno osjetljive skupine društva			
Partnerstvo	Kreiranjem partnerskih odnosa između privatnog i javnog sektora, očekuje se dugoročno pozitivan utjecaj na gospodarski razvoj županije			

1. OPERATIVNI PROGRAM	REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM BJELOVARSKO- BILOGORSKE ŽUPANIJE			
2. Cilj 3:	Razvoj društvene infrastrukture			
3. Prioritet: 8	Poboljšanje socio-ekonomskih uvjeta života			
4. Mjera 22	Briga o posebno osjetljivim skupinama društva			
5. Opis mjere	Cilj mjere je osigurati integraciju posebno osjetljivih skupina društva u aktivnosti uže i šire zajednice			
6. Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Promicanje zdravog života stanovnika županije • Promicanje aktiviranja osoba s posebnim potrebama u djelovanje javnih i privatnih institucija • Promoviranje jednakih mogućnosti • Informatičko opismenjavanje i specijalizirana edukacija invalida, starijih osoba i nezaposlenih žena srednje dobi • Promoviranje državnih poticaja za zapošljavanje osjetljivih skupina društva • Promoviranje i njegovanje prava nacionalnih manjina • Kreiranje posebnih programa poticaja na lokalnoj/ regionalnoj razini • Praćenje rezultata 			
7. Vrsta potpore	Nabava opreme, tehnička pomoć			
8. Korisnici	JLS, institucije zdravstva i socijalne skrbi, nadležna ministarstva, udruge građana, poduzetnici			
9. Krajnji korisnici	Posebno osjetljive skupine građana županije			
10. Financijski plan (2006- 2011)	Donator	Vlastiti udio	Ostali izvori	Ukupno
11. Višestruke teme				
Okoliš	Mjera je neutralna u odnosu na očuvanje okoliša			
Informacijsko društvo	Informatizacijom sustava i poticanjem poduzetništva očekuje se pozitivan utjecaj na razvoj IT društva			
Jednake mogućnosti	Mjera ima poseban pozitivni naglasak na socijalno osjetljive skupine društva (žene srednje dobi), manjine, invalide, starije osobe			
Partnerstvo	Bez kvalitetnog partnerskog odnosa nezamisliva je provedba ove mjere.			

3.3. Povezanost i usklađenost ciljeva, prioriteta i mjera ROP-a s horizontalnim razvojnim ciljevima EU

Kroz sektorske razvojne strategije i planove EU posebni značaj daje se ostvarivanju tzv. Horizontalnih ciljeva koji uključuju šire društvene ciljeve i relevantni su u sklopu svakog razvojnog programa. Oni su proizvod dugogodišnjeg iskustva u praćenju i upravljanju promjenama na lokalnoj i regionalnoj razini u EU.

Razvoj informacijskog društva

Informacijsko društvo se već pokazuje kao jedan od glavnih pokretača ekonomskih i društvenih promjena. Ekonomski rast više nije moguć ako samo neki pojedinci imaju pristup informacijama. Prijelaz prema informacijskom društvu zahtijeva sudjelovanje svih. No njegov potencijal nije u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji u potpunosti iskorišten iako je prepoznato da je informacijska i komunikacijska tehnologija (IKT) bitna komponenta za povećanje poslovne konkurentnosti.

Poslovna upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) u županiji relativno je niska u usporedbi s drugim regijama u Hrvatskoj, i vrlo niska u usporedbi sa razvijenim regijama Europske Unije. Situacija se mijenja na bolje, a svoj doprinos promociji IKT dala je županija ulaskom u projekt „Informacijski management Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave“ cilj kojega je uvođenje novog pristupa upravljanju informacijama i komunikaciji unutar lokalne uprave i kojim se osigurava kontinuirana i transparentna komunikacija između građana i uprave.

Predviđeno je da će ROP i Županija smanjiti te razlike sistemskom integracijom IKT vještina u sve vrste aktivnosti. Prioritet 5. Poboljšanje razine znanja i vještina, te unutar tog prioriteta mjere 13. „Osvremenjivanje uvjeta obrazovanja“ i 14. „Osnivanje novih edukacijskih programa“ direktno podržavaju projektne prijedloge vezane uz informacijsko komunikacijske tehnologije.

Kao dio provedbe ROP-a radit će se na slijedećem:

- Osiguravanju da novi objekti imaju odgovarajuću infrastrukturu informacijske i komunikacijske tehnologije,
- Pružanju informacija putem IKT-a o svim savjetodavnim i marketinškim aktivnostima,
- Pružanju fleksibilne IKT obuke dostupne što široj javnosti,
- Osiguravanju da aktivnosti poslovnog razvoja iskorištavaju IKT gdje god je to moguće.

Poticanje jednakih mogućnosti u županiji

Cilj ROP-a je promicati jednak pristup svih ljudi obrazovanju, obuci i mogućnostima zapošljavanja. Prioritet 8. Poboljšanje socio-ekonomskih uvjeta života, te unutar njega mjera 23. Briga o posebno osjetljivim skupinama društva direktno je vezana uz ovaj razvojni cilja. Osim toga u svim projektnim prijedlozima kriterij jednakih mogućnosti posebno će se vrednovati.

Županijske vlasti institucije odgovorne za provedbu osigurat će da mjere iz ROP-a pridonese:

- poboljšanju mogućnosti pristupa obrazovanju i zapošljavanju za žene, osobe smanjenih radnih sposobnosti, etničke manjine i druge socijalno isključene skupine;
- povećanju broja žena, osoba smanjenih radnih sposobnosti (invalidnih osoba, etničkih manjina i drugih socijalno isključenih skupina) koji započinju ili šire svoj privatni posao;
- poticanju poslodavaca i javnih agencija da usvoje fleksibilne radne prakse kako bi se omogućilo da veći broj žena postane dio radne snage;
- pozitivnom rješavanju suptilnijih oblika diskriminacije i isključenja.

Održivi razvoj i zaštita okoliša

Održivi razvoj se najčešće definira kao: "Razvoj koji zadovoljava potrebe današnjice bez kompromitiranja mogućnosti da buduće generacije zadovolje svoje potrebe".

On je neodvojivo povezan s društvenim i gospodarskim aktivnostima; aktivnost koja se u jednom području odvija na štetu druge dugoročno nije održiva. Neograničeno iskorištavanje prirodnih resursa umanjuje mogućnosti razvoja za buduće generacije. Potrebno je osigurati gospodarski rast koji je učinkovit, socijalno prihvatljiv, te da nema negativan utjecaj na okoliš.

Predanost Europske unije okolišu i održivom razvoju zajamčena je Ugovorima iz Maastrichta i Amsterdama. Europsko vijeće iz Göteborga naglasilo je važnost ujednačavanja gospodarskog rasta s ciljevima održivog razvoja. Sve inicijative koje sufinancira EU moraju nužno uzeti u obzir postojeće stanje u okolišu i osigurati da nijedna interventna politika nema negativan utjecaj na okoliš.

Zaštita okoliša direktno je uklopljena u ROP kroz prioritet 3 „Zaštita okoliša“ i njemu pridružene mjere.

Prilikom provedbe ROP-a, posebna pažnja voditi će se u cilju sprječavanja pojačanog pritiska na okoliš, kao i sanacije postojećih uočenih problema (sanacija odlagališta otpada i dr.). Morati će se osigurati da projekti koji će se provoditi u ROP-u dokažu svoj pozitivan učinak na okoliš, odnosno da su mogući negativni učinci na okoliš svedeni na minimum. Od predlagača projekata će se tražiti da opišu koje će mjere poduzeti da zaštite okoliš i smanje bilo kakve negativne učinke na okoliš.

Razvoj partnerstva i učinkovite demokracije

Partnerski dogovori na nacionalnoj i lokalnoj razini predstavljaju kamen temeljac gospodarskih programa koje sufinancira EU. Posljednjih 20 godina partnerstva na lokalnim područjima postala su popularna u Europi kao odgovor na socio-ekonomske promjene. Ovakva partnerstva vidljiva su u slučaju rada lokalnih i regionalnih vlasti s poslovnim i civilnim organizacijama u planiranju i izvršavanju razvojnih inicijativa.

Cijeli proces izrade, te predviđeni provedbeni mehanizmi ROP-a temelje se na partnerskim odnosima. Početkom izrade ROP-a formirano je zasebno tijelo, Regionalni partnerski odbor koji djeluje kao savjetodavno tijelo Županiji unutar ROP procesa. Članovi ovog Odbora

izabrani su demokratskim putem – glasanjem, između predstavnika različitih interesnih skupina. Provedbom ROP-a nastavit će se ustanovljeni partnerski odnosi.

3.3. Kriteriji za odabir projekata

Radna skupina i Partnerski Odbor Bjelovarsko-bilogorske županije zajednički su donijeli odluku o procesu odabira projekata za ROP kroz faze opisane u tabeli koja slijedi, i njima pripadajuće kriterije.

Faza upravljanja	Kriteriji	Ishodi
IDENTIFIKACIJA Ovim se procesom odabiru relevantni projekti.	<p>Mogu biti u bilo kojoj fazi razvoja projekta, od početne zamisli do detaljnog plana, ali moraju:</p> <p>1. Biti usklađeni sa strateškim okvirom ROP-a – tj. pozivati se na pitanja iz osnovne i SWOT analize i proizlaziti iz prioriteta i mjera ROP-a.</p> <p>Podudarati se sa ostalim odobrenim planovima (tj. postojećim i odobrenim nacionalnim/ županijskim/prostornim planovima Jedinica lokalne samouprave) i u najboljem slučaju bi trebali:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pridonositi poboljšanju ekološkog upravljanja županije • Pridonositi održanju lokalne infrastrukture • Graditi lokalne kapacitete u privatnom ili javnom sektoru • Općenito se prilagođavati horizontalnim načelima EU 	<p>Dugačka lista projekata koji zadovoljavaju zadani kriterij</p> <p>- prezentirano u ROP-u u obliku Baze projektnih prijedloga (vidi Prilog, tabela A - analiza zaprimljenih projektnih prijedloga obzirom na stupanj dovršenosti, status podnositelja i financijski iznos)</p>

Faza upravljanja	Kriteriji	Ishodi
<p>UTVRĐIVANJE PRVENSTVA (PRIORITETA)</p> <p>Primjena ovih kriterija poslužit će se prethodno utvrđenim podacima koji uključuju izbor, opseg, troškove i dobrobiti. Ako su ovi nepostojeći, ostaje neizvjesno da li će projekt biti svrstan pod projekte sa pravom prvenstva.</p>	<p>Obavezni kriteriji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Označen prioritetnim od strane Regionalnog Partnerskog Odbora • Moguće je brzo izraditi detaljni plan izvedbe – (bez značajnijih tehničkih, ekoloških, financijskih, privrednih ili socijalnih pitanja) • Može se brzo provesti – npr. nabavka zemljišta ne predstavlja problem, postojeća lokacijska /građevinska dozvola • Raspoloživa sredstva sufinanciranja¹: detaljna struktura vlastitog sufinanciranja u iznosu od 20% od ukupne vrijednosti projekta, odnosno 10% od ukupne vrijednosti ako se projekt provodi na području od posebne državne skrbi. • Početna procjena optimizira dobrobit prema troškovima • Definirana organizacijska struktura projekta <p>Poželjni kriteriji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Da predstavlja preduvjet za provedbu sljedećih projekata • Potencijalno privlači dodatne fondove Županiji • Nadopunjuje ostale ROP projekte • Promovira socijalnu inkluziju 	<p>Lista <u>visoko prioritetnih</u> projekata u svakom od ciljeva koji uglavnom zadovoljavaju pred-izvedbu. Ovo prilagođavanje prioritetnim područjima intervencije na lokalnoj razini sa prioritetima vlade i donatora olakšava pristup sredstvima financiranja. Projekti iz svakog prioriteta trebaju biti strukturirani tako da, počevši od onih sa najvećim pravom prvenstva, se što bolje prilagode postojećim sredstvima financiranjima.</p> <p>Ako je projekt s pravom prvenstva proglašen neizvedivim, onda se mogu uključiti daljnji prioritetni projekti iz istog područja.</p>

¹ Sufinanciranje označava sudjelovanje korisnika u financiranju projekta. Sufinanciranje mora uvijek biti izraženo u novčanoj vrijednosti i upotrijebljena direktno za troškove projekta. Sredstva kojima se sufinancira projekt mogu biti vlastita sredstva organizacije koja provodi projekt, ili sredstva iz bilo kojeg drugog izvora koji nije institucija Europske unije ili zemlje članice Europske unije.

Faza upravljanja	Kriteriji	Ishodi
NACRT PROJEKATA za sve projekte s pravom prvenstva	<p>SVI prioritetni projekti trebali bi uključivati:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cilj, prioritet i mjeru za koju se veže prijedlog projekta • Kratki opis postojeće situacije • Kratki opis prijedloga rješenja koji sadržava mogućnosti, ciljne korisnike, dopunske projekte i operativne odgovornosti • Trenutni status pripreme • Sva ključna pitanja u vezi s okolišem ili nabavkom zemljišta • Uključenje u prostorni plan <p>Za visoko prioritetne projekte:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Točni izdaci u rasponu od manje ili više 25% • Početna procjena o koristima • Definiranje organizacije za sufinanciranje (i fondovi) • Kratak pregled plana primjene sa pripremljenim vremenskim tijekom i odgovornostima. 	Organizacije odgovorne za odabrane prioritetne projekte pripremaju projektnu dokumentaciju i identificiraju/dodjeljuju sredstva za sufinanciranje. Projekti se potom kandidiraju na natječajima donatora.

Ovisno o pravilima pojedinih natječaja i donatora, kriteriji za određivanje prioritetnih projekata i pripremu projekata mogu i trebaju se prilagođavati i uvjetima koje propisuje izvor sredstava.

3.4. Pregled prioritetnih projekata i baza podataka

Projekti se identificiraju putem javnih poziva za iskazivanje interesa i to barem dva puta godišnje (poziv i obrazac za prijavu projektnih priloga nalaze se u Dodatku). Za potrebe izrade ROP-a javni poziv objavljen je u dnevnim novinama te putem web stranice 15. svibnja i bio je otvoren do 19. lipnja 2006. godine. Tijekom tog razdoblja dodatno su održane prezentacije širom županije na kojima je prezentirana metodologija i uspostavljen strateški okvir ROP-a.

Prikupljeni projektni prijedlozi čine početnu bazu, a u budućnosti će se nastaviti kontinuirano prikupljanje prijedloga objavom poziva najmanje dva puta godišnje, a nakon ustroja efikasnog sustava provedbe ROP-a i kontinuiranim, stalno otvorenim pozivom.

Svi projektni prijedlozi dostavljaju se u za te potrebe pripremljenom formatu prilagođenom za unos u bazu podataka ROP-a, te za jednostavno pretraživanje i praćenje, prema ključnim kriterijima dogovorenim na razini Županije. Ovim postupkom, prioritet za provedbu imaju oni projekti koji su usklađeni sa strategijom ROP-a i spremni za provedbu, što podrazumijeva pripremljenu tehničko-projektnu dokumentaciju i pozitivnu cost-benefit analizu. Ostali projekti, također će se upisivati u bazu, a njihovoj pripremi pristupat će se, prvenstveno ovisno o raspoloživim financijskim izvorima. Obzirom na razinu pripremljene projektne dokumentacije, projekti se u bazu upisuju u četiri temeljne kategorije:

1. projekti spremni za provedbu – projekti koji imaju svu potrebnu tehničku dokumentaciju i potrebne dozvole za rad, te izrađene tražene studije izvedivosti
2. projekti u pred-provedbenoj fazi – projekti za koje se očekuje izrada kompletne tehničke i ekonomsko financijske dokumentacije
3. projekti s djelomičnom dokumentacijom
4. prijedlozi projekata projektne ideje

Aktivnosti na provedbi projekata predloženih u ROP-u započet će sa projektima koji imaju svu potrebnu dokumentaciju. Za ostale grupe projekata pripremat će se dokumentacija i studije koje nedostaju.

Prioritetni projekti rezultat su analize prikupljenih projektnih prijedloga te rasprave s njihovim predlagačima. Sve aktivnosti vezane za prikupljanje, razradu i vrednovanje projekata koordinirat će i provoditi zajednički Županijska razvojna agencija i Jedinica za provedbu programa, u suradnji s konačnim korisnicima predloženih projekata.

3.4.1. Baza projektnih prijedloga - analiza

Tijekom razdoblja otvorenog poziva, radnom timu ROP-a prijavljeno je ukupno 278 projektnih prijedloga. Najveći dio prijedloga odnosi se na prvi strateški cilj, i to kako po broju prijavljenih projekata, tako i po njihovoj financijskoj vrijednosti. U okviru prvog strateškog cilja ukupno je prijavljeno 178 projekata, čija ukupna vrijednost prelazi 2,5 milijarde kuna. Ovakva situacija je i očekivana s obzirom da se najveći dio projekata odnosi na velike infrastrukturne projekte – magistralni vodovod i vodovodi po općinskim naseljima, te projekti odvodnje, ceste i sanacije otpada.

Projekata iz oblasti poljoprivrede je relativno malo, što je posebice zabrinjavajuće obzirom na važnost poljoprivrede za život u županiji. Mreža turističkih zajednica, sudeći po broju prijavljenih projekata, vrlo je aktivna, pri čemu se ističe i veliki broj turističkih projekata prijavljenih od strane udruga, firmi i pojedinaca, što svjedoči o izuzetno velikom interesu za ovu djelatnost ali i o znatnom potencijalu za razvoj ove, do sada zanemarene djelatnosti.

Projekti vezani uz zaštitu okoliša uglavnom su projekti vatrogasnih društva i najvećim dijelom se odnose na nabavku opreme, ali posebnu pažnju izaziva nekoliko projekata vezanih uz alternativne izvore energije.

U okviru drugog strateškog cilja – Stvaranje poticajnog gospodarskog okruženja- prijavljeno je ukupno 58 projekata, podjednako podijeljenih na projekte vezane uz edukaciju te uz razvoj poduzetničkih inicijativa, ukupne vrijednosti oko 300 milijuna kuna.

Razvoj društvene infrastrukture podržava se kroz 42 prijavljena projekta prijedloga ukupne vrijednosti oko 450 milijuna kuna, pri čemu su predlagatelji projekata uglavnom udruge i

jedinice lokalne uprave. Najveći dio ovih projekata odnosi se na projekte namijenjene posebno osjetljivim skupinama društva, i to poglavito opremanju prostora.

Baza prijavljenih projekata – popis primljenih projektnih prijedloga sastavljen prema ciljevima i razvrstan prema fazi projekta dat je u obliku tabele u okviru Dodatka ROP-a.

Projekti su selektirani prema fazi projekta, pri čemu su korištene oznake:

A - projekt u tijeku,

B – projekt u potpunosti pripremljen ali nije u provedbi

C – u tijeku je priprema projektne dokumentacije

D – projektni prijedlog/ideja

4. PLAN PROVEDBE ROP-a

ROP bjelovarsko-bilogorske županije u provedbenom smislu sastoji se od niza razrađenih projekata s razvojnim učincima koji se mogu dokazati. Područje projekata proteže se od intervencija unutar fizičke infrastrukture do mjera za pružanje potpore poslovanju, te djelovanja koja mogu biti poduzeta radi poticanja rasta aktivnog civilnog društva. Međutim, uspješnost projekata ROP-a ovisi ne samo od vrijednosti samih sastavnih projekata nego i od načina na koje će se ti projekti provoditi, te kako će se njima kasnije upravljati. Uspješna provedba od bitne je važnosti. Doista, iskustvo nam je pokazalo da “dobri” projekti mogu doživjeti neuspjeh ukoliko je njihova provedba loša. Isto tako, i same strategije i cjelokupan proces ROP-a može se ugroziti slabom provedbom, neodgovarajućim strategijama financiranja, te lošim upravljanjem tijekom trajanja projekta.

U ovom Poglavlju objašnjeni su predloženi provedbeni mehanizmi, strategija financiranja, te postupci za procjenjivanje i praćenje projekta i programa ROP-a Županije.

Osnovni aspekti provedbe ROP-a su:

- Institucionalna podrška ROP-u – ključnu ulogu u provedbi ROP-a imati će Županijska razvojna agencija, te Jedinica za provedbu projekata.
- Mogućnosti financiranja selektiranih projekata – Putem ROP-a Županija će prezentirati strateški i dobro strukturirani razvojni plan raznim izvorima financiranja, uključujući Vladu Republike Hrvatske, Europsku komisiji te druge brojne bilateralne i multilateralne izvore financiranja.
- Praćenje i vrednovanje ostvarivanja ROP-a – Tijekom vremena mijenjat će se okolnosti i mogućnosti okruženja, što će rezultirati i mijenjanjem/prilagođavanjem ROP-a, njegove provedbe te pripadajućih projekata. U tom smislu predložena procedura praćenja i vrednovanja učinaka ROP-a ima izuzetnu važnost i u postupku prilagodbe novim/promijenjenim uvjetima.
- Sljedeći koraci – prikazuju aktivnosti potrebne da bi se ROP realizirao.

4.1. Institucionalna podrška ROP-u

U fazi izrade ROP-a te njegove provedbe bitno je osigurati timove stručnjaka i dalje jačati sposobnosti(znanja i vještine lokalne uprave i razvojnih agencija u pripremi i provedbi

razvojnih projekata, s posebnim naglaskom na poznavanju zahtijevane metodologije i praćenju dostupnosti domaćih i inozemnih financijskih sredstava pogodnih za financiranje pojedinog razvojnog projekta.

Županijska razvojna agencija

Izabrana Županijska skupština i Županijsko poglavarstvo nalaze se u središtu provedbe ROP-a. To su izabrani zastupnici i donositelji odluka koji imaju zadaću promicati razvoj Županije. U tom smislu Županija će inicirati ustroj Županijske razvojne agencije kao glavnog tijela za provedbu ROP-a. Proces formiranja razvojne agencije je u tijeku, paralelno s procesom usvajanja ROP-a. U ekipiranju i financiranju rada razvojne agencije sudjelovat će, osim županije kao inicijatora i druge jedinice lokalne samouprave - općine i gradovi.

Jedinica za provedbu projekata (JPP)

Ova Jedinica važna je zbog toga što ona osigurava kontinuitet kako sadržaja, tako i partnerskog duha ROP-a. Očekuje se da će Jedinica za provedbu projekata poštivati načela transparentnosti, partnerstva, koncentracije i supsidijarnosti na kojima se do sada temeljila priprema ROP-a. Jedinica za provedbu projekata bit će osnovana u sustavu županije, a sukladno odredbama Pravilnika Regionalnog partnerskog odbora.

Glavna zadaća Jedinice za provedbu projekata je utvrditi odgovarajuće postupke za upravljanje i koordinaciju, te osigurati da profunkcioniraju mehanizmi nabave u skladu s hrvatskim odredbama, odredbama EU-a, odnosno odredbama potencijalnih donatora. Uz to, Jedinica za provedbu projekata (JPP) bit će zadužena za učinkovito komuniciranje između Županijske skupštine, Regionalnog partnerskog odbora te drugih interesnih skupina u ovom procesu.

Regionalni partnerski odbor

Osim Županijske skupštine, Regionalni partnerski odbor je najvažnije tijelo unutar sustava za provedbu ROP-a. RPO je novo tijelo osnovano kao dio procesa pripreme ROP-a, koje ostaje jedna od najvažnijih karika u provedbi ROP-a. Regionalni partnerski odbor čine predstavnici civilnog i poslovnog sektora okupljenog u partnerskom odboru – njih te članovi Radne skupine. Regionalni partnerski odbor nije sastavljen kao predstavničko tijelo, već je njegov rad definiran Poslovníkom i Pravilnikom RPO-a (vidi Prilog 2). RPO odbor je savjetodavna skupina koja preporučuje odnosno odbacuje prijedloge sastavljene unutar ROP-a. Ono ne donosi izvršne odluke, već sastavlja preporuke za Županijsku skupštinu kako bi se osiguralo veće i kvalitetnije uključivanje zainteresiranih strana. Partnerstvo se sastaje prema potrebi, a tehničku podršku u radu pruža mu Jedinica za provedbu projekata.

Upravni odjel za europske integracije i međužupanijsku suradnju

Vrlo značajnu ulogu u privlačenju sredstava iz vanjskih izvora u Županiju, imati će novoustrojeni upravni odjel županije zadužen za europsku integraciju i međužupanijsku suradnju. Informacije i kontakti uspostavljeni putem ovog odjela od izuzetne su važnosti za provedbu ROP-a te je stoga potrebno, odmah po ustroju Županijske razvojne agencije uspostaviti mehanizam koji će osigurati kontinuiranu i vrlo usku suradnju između pročelnika ovog odjela u razvojne agencije.

Matrica ključnih dionika

Provedba ROP-a uključuje široki spektar dionika iz Županije, ali i institucija državne uprave i organizacija civilnog društva, te privatnog sektora koje djeluju na lokalnoj i nacionalnoj razini. Tabela u nastavku pregled glavnih dionika, njihov trenutni status, predviđenu ulogu u provedbi ROP-a te pregled potrebnog vremena i materijalnih resursa potrebnih za ispunjavanje te uloge.

Tabela 4.1: Pregled ključnih dionika u provedbi ROP-a;

Organizacija	Pregled trenutnih djelovanja	Uloga i odgovornosti u implementaciji ROP-a	Vremenski okvir i potrebni resursi
Županija	Izabrano zastupničko i izvršno tijelo županije.	Usvaja nacrt i konačnu verziju ROP-a; upravlja provedbom i vrednovanjem rezultata.	Usvajanje dokumenta ROP-a: rujan 2005. Provedba ROP-a: 2005. – 2010.
Županijska razvojna agencija	Formiranje u tijeku	Koordinacija ROP-a i podnošenje izvješća Županijskoj skupštini Pružanje podrške organizacijama u županiji u pripremi projekata u skladu sa smjericama i ograničenjima EK..	Ustroj do kraja srpnja 2006. Potrebna edukacija kadrova, definiranje strukture i programa te financiranje županije i općina.
Jedinica za provedbu projekata	Formiranje predstoji	Koordinacija između razvojne agencije, RPO-a i pojedinačnih dionika – nositelja projekata	Rujan/listopad 2006. Zahtijeva namještenike, te ured osposobljen za komunikaciju na lokalnoj razini.
Upravni odjel za europske integracije i međuž. suradnju	Ustrojen	Uspostava kontakata sa sličnim organizacijskim odjelima drugih županija, suradnja sa državnim tijelima, praćenje procesa integracije.	Odabir stručne podrške – kadrova osposobljenih za komunikaciju na nacionalnoj i međunarodnoj razini putem telefona, interneta i drugih medija.
Regionalni partnerski odbor	Redovito se sastaje u cilju pružanja pomoći u izradi ROP-a.	Savjetodavno tijelo županijske skupštine. Dokument ROP-a i projekti u sklopu ROP-a zahtijevat će pisani osvrt i procjenu Partnerstva prije no što budu predloženi županijskoj skupštini.	Neznatna dodatna sredstva možda će u budućnosti morati biti izdvojena za pokrivanje troškova.
Privatni	Trenutno ulaže kada	Ključni dionik odgovoran	Pitanje unapređenja

sektor	se za to ukaže prilika. Niska razina koordinacije. Potrebno veće uključivanje gospodarskih subjekata, posebice u sektoru ruralnog razvitka.	za stvaranje prihoda i održivih radnih mjesta. Trebat će priliku za izražavanje svojih primjedbi i osiguravanje njihovog uključenja pri implementaciji kroz partnerstvo i druge načine.	organizacije i voljnosti za komunikaciju između županije i privatnog sektora. Može se pojaviti potreba za unapređenjem predstavničkih organizacija.
Nevladine organizacije	Posjeduju iskustvo u procjeni potreba zajednice i planiranju projekata te privlačenju dodatnih sredstava u regiju unatoč slabim organizacijskim kapacitetima.	Ključni dionici uz privatni sektor. I jedni i drugi pokretači su lokalnog gospodarstva i tvorci novih radnih mjesta.	Potrebno uspostaviti platformu za konstruktivan dijalog, kako između javnog sektora i nevladinih organizacija, tako i između privatnog sektora i nevladinih organizacija. Bit će potrebno sastavljanje strategije financiranja, te rasprava o istoj i njeno usvajanje.
Nadležna ministarstva	Predstavljaju najviše tehničke hijerarhijske instance uključene u pripremu ROP-a. Upravlja procesom kroz osnovne smjernice i regulativnu podršku.	Koordinacija raznih izvora financiranja u cilju postavljanja učinkovitog djelatnog sučelja između projekata temeljenih na ROP-u i vanjskih sredstava. Nadzor nad cjelokupnim radom, praćenje rezultata i razvoj daljnjih smjernica.	Potrebna je veća razina koordinacije mehanizama združenog financiranja od strane više donatora, upravljanja razvojnom politikom te nadzora i vrednovanja razvojnih programa.

4.2. Pribavljanje sredstava i financiranje

Osiguranje sredstava i financije često su jedini fokus planiranja razvoja. To predstavlja opasnost, budući da će Županija morati zadržati kontrolu nad razvojnim procesom i pitanjima, te privlačiti sredstva u projekte koji će podupirati razvojnu strategiju županije. Za sredstva postoji natjecanje, baš kao što se donatori i financijske organizacije natječu za “dobre projekte”. Dobri projekti su prioritetni projekti koji ostvaruju razvoj u pravcu koji je utvrđen strategijom. Prema tome, strategija određuje sredstva, a ne obrnuto.

Kao **moгуći izvori financiranja razvojnih projekata** na području Bjelovarsko-bilogorske županije, javljaju se:

1. Proračunska sredstva jedinica lokalne samouprave, tj. gradova i općina na području Županije;
2. Proračunska sredstva Županije;
3. Krediti, bilo da se radi o kreditnim linijama poslovnih banaka i mogućnosti korištenja sredstava po komercijalnim uvjetima ili nekom obliku poticajnog financiranja poduzetnika,

putem Hrvatske banke za obnovu i razvitak i suradnje Ministarstva gospodarstva, Županije i poslovnih banaka temeljem trostranih ugovora o suradnji;

4. Bespovratna sredstva/donacije namijenjena financiranju razvoja;

5. Zajednička ulaganja, prije svega putem direktnih stranih ulaganja ali i ulaganja u temeljni kapital Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR) te

6. Samofinanciranje, odnosno mogućnosti, prije svega gospodarskih subjekata, da vlastitim izvorima (sadržanim u neto dobiti i izdvojenim sredstvima amortizacije osnovnih sredstava) financiraju planirana ulaganja.

Kako procjena izvora financiranja i dostupnosti financijskih sredstava velikim dijelom ovisi o procesu pridruživanja RH Europskoj uniji, raspoloživosti međunarodnih fondova i tijeku i dinamici procesa decentralizacije državne uprave i povećanju ovlasti lokalne uprave, u vrijeme pisanja ovog materijala nismo u mogućnosti precizno definirati strukturu vanjskih izvora, kao niti njihovu raspoloživost i sukladno tome moguću dinamiku realizacije projekata.

Evidentno je da će proračunska sredstva i sredstva vlastitog učešća nositelja projekta biti nedostatna za provedbu ROP-om prikupljenih projekata neovisno o prioritetima i fazama pripremljenosti te da strategija financiranja mora biti temeljena na pristupu međunarodnim izvorima financiranja. ***Stoga je potrebno uložiti znatne napore u jačanje znanja i osposobljavanje djelatnika javne uprave, posebice u djelatnike institucija zaduženih za provedbu ROP-a, za pripremu prijave projekata na međunarodne izvore financiranja.***

U Hrvatskoj su okolnosti za pribavljanje sredstava relativno dobre unatoč relativno visokom stupnju zaduženosti države. Državne institucije, a posebice Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka upravo uspostavljaju zajednički mehanizam za pribavljanje sredstava koji koordinira većinu inozemnih donatora, kao što su Europska komisija (EK), Europska investicijska banka (EIB) i Svjetska banka (WB), u jedan krovni mehanizam za pribavljanje sredstava namijenjenih regionalnom razvoju.

Program IPA-e (Instrument for Pre-accession Assistance) predviđa pomoć razvoju RH kroz pet ključnih područja:

- tranzicija i jačanje institucija
- međuregionalna i prekogranična suradnja
- regionalni razvoj
- ruralni razvoj
- jačanje ljudskih resursa.

Strateški okvir definiran ROP-om najvećim dijelom kroz prioritete prepoznaje upravo ova pitanja, što omogućuje prijavljivanje projekata iz baze ROP-a na međunarodne financijske programe ustrojene usvrhu realizacije upravo navedenih prioriteta međunarodne zajednice.

4.3 Praćenje i vrednovanje

Procedure praćenja i vrednovanja su mehanizmi koji omogućuju laganu, efikasnu i transparentnu provedbu programa. Ove procedure su značajne i s obzirom na ROP kao “proces učenja” kroz koji županija i drugi lokalni dionici razvijaju svoje kapacitete učenja i prilagođavanja ROP-a promjenjivim okolnostima i novonastalim potrebama. Za uspješno praćenje i vrednovanje nužno je osigurati:

- Raspoloživost podataka o uspješnosti – važno je da proces provedbe ROP-a generira podatke koji ukazuju na to koji projekti doprinose razvoju županije, u kojoj mjeri i u kojem vremenskom periodu.
- Definiranost i prihvaćenost pojedinačnih ciljeva i rezultata – od vitalnog je značaja da ciljevi i rezultati pojedinih projekata i ROP-a u cjelini budu definirani i prihvaćeni od strane svih dionika. Definiranje uključuje i vremenske okvire za postizanje ciljeva.
- Okvir za vrednovanje – unutar kojeg je moguće upravljati i procjenjivati prikupljene podatke. U programima Europske unije redovito se koristi metoda “Logičkog okvira”.

Podaci i ciljevi

Osnovna analiza pruža nekoliko fundamentalnih pokazatelja prema kojima je moguće mjeriti napredak ROP-a, i postavljati pojedinačne ciljeve i rezultate. Ipak, proces izrade osnovne analize pokazao je da županija ne može u dovoljnoj mjeri procijeniti stupanj razvoja i preostale potrebe (neki važni podaci nisu raspoloživi, neki statistički pokazatelji nisu pouzdani), a sposobnost analiziranja raspoloživih i pouzdanih podataka time je ograničena. To dovodi do zaključka da je napredak u ovom trenutku moguće ostvariti samo ako je moguće izmjeriti i procijeniti uspjeh ili neuspjeh. U tom smislu u poglavlju opisa mjera definiranih ROP-om opisani su i pokazatelji, te izvori podataka o tim pokazateljima, temeljem kojih se može pratiti i vrednovati realizacija po svakoj pojedinoj mjeri.

Vrednovanje projekata možemo prikazati sljedećim dijagramom:

Pri čemu

- Pokazatelji ulaza mjere financijske, administrativne i regulativne resurse (koji se često nazivaju “procesom”) koje osiguravaju Država i donatori. Radi procjene uspješnosti provedenih akcija potrebno je uspostaviti vezu između sredstava koja se koriste i postignutih rezultata.

Primjerice: Udio proračuna namijenjen izdacima za obrazovanje; definiranje strategije sektora obrazovanja

- Pokazatelji izlaza mjere neposredne i konkretne posljedice poduzetih mjera i iskorištenih sredstava:

primjerice: Broj izgrađenih škola, broj educiranih nastavnika

- Pokazatelji rezultata mjere rezultate na razini korisnika.

Primjerice: broj osoba upisanih u školu; postotak djevojčica koje se upisuju u prvi razred osnovne škole

- Pokazatelji učinka mjere posljedice rezultata. Oni mjere opće ciljeve u smislu razvoja države i smanjenja siromaštva. Za njihovo shvaćanje potrebno je mnogo vremena, teško ih je mjeriti, a ovisi, osim o vladinim programima, i o mnoštvu drugih faktora.

Primjerice: Stope pismenosti, stope nezaposlenosti.

Detaljno praćenje i vrednovanje rezultata pojedinih projekata te analiza provedbe ROP-a temelji se na što većem broju ulaznih podataka. Temeljni podaci predstavljaju ključnu ulaznu vrijednost u sustavu, a moraju biti dovoljno pouzdani da omoguće prosudbu i dovoljno precizni da bi promjene bile vidljive što ranije. Osnovna analiza u Poglavlju 2 od iznimnog je značaja za postizanje ovoga, no ograničena je na postojeće i donekle kontradiktorne skupove podataka. Ovo će morati biti poboljšano, te će biti potrebno definiranje i testiranje sustava pokazatelja vezanih uz svaki pojedini prioritet ili rezultat, kao i prilagodba istih postojećem okruženju. Ovo predstavlja zahtjevu trajnu zadaću, a jedinica za provedu projekata (JPP) i županija moraju biti pokretači njenog provođenja. Za vrednovanje utroška resursa i kvantificirane rezultate projekata podaci se uobičajeno prikupljaju u obrascima zahtjeva za dodjelu sredstava, periodičnim izvješćima i završnim izvješćima za svaki pojedini projekt. Kvantitativni pokazatelji koji definiraju utjecaj projekta na širu društvenu zajednicu trebali bi se očitavati kroz službene statističke izvještaje od strane javne uprave i relevantnih institucija. Kvalitativno vrednovanje rezultata provodi se putem anketa, osobnih intervjua i drugih oblika iskaza relevantnih sudionika projekata.

Evaluacija treba biti neovisna i mora se obaviti planirano, unaprijed (ex-ante), srednjoročno i naknadno (ex-post). Ona će presuditi je li izrađeni mehanizam doveo do očekivanih rezultata, a ako nije, što se mora promijeniti kako bi se postigli rezultati koji su bili navedeni u strategiji. Mora se temeljiti na praćenju podataka, te na širim kriterijima gospodarskog i društvenog razvoja koje je potrebno razraditi u provedbenoj fazi.

4.4. ROP u budućnosti

ROP nije jedinstven, završeni plan, već otvoreni razvojni dokument koji treba pratiti i razvijati, te prilagođavati promjenama u okruženju i Županiji. ROP zapravo predstavlja opći okvir razvoja i procjenjivanje projekata i njihovih odgovarajućih prioriteta. Ovaj opći okvir morat će se harmonizirati s promjenama unutar županije i njezinim razvojem. Stoga će se ROP vjerojatno mijenjati i vremenom postajati sve detaljnijim i usmjerenijim planom. Županija će morati upravljati tim promjenama i raspravljati o njima kako bi se osiguralo da ROP i dalje bude relevantan i u skladu sa znanjem i stručnim mišljenjima interesnih skupina.

S obzirom na sve ovo, predlaže se sljedeće razmatranje i plan provedbe:

- Godišnja kontrola/praćenje napretka – predviđa se najmanje godišnja analiza (poželjno i polugodišnja) napredovanja, a poseban izvještaj o novim projektima valja pripremiti u vrijeme utvrđivanja županijskog proračuna za narednu godinu. Tada će biti potrebno ispitivati svaki segment koji se odnosi na ciljeve i prioritete (odnosno rezultate) kako bi se vidjelo koji je napredak postignut, koji su projekti podneseni, koji od njih su bili uspješni, a koji nisu. Sve to morat će se obrazložiti jasno navedenim razlozima i preporukama radi izmjene, a zatim dokument podnijeti RPO-u radi mišljenja. RPO će na taj način moći tražiti eventualna pojašnjenja i na vrijeme sastaviti svoje preporuke za Županijsku skupštinu.
- Dvogodišnje vrednovanje – ROP je potrebno procijeniti svake druge godine, pri čemu će se procjena naročito usredotočiti na rezultate i potencijalne učinke u odnosu na korištena sredstva. To je formalan i eksterni proces koji će provoditi Županijska razvojna agencija, čiji će savjetnici utvrđivati uspješnost, učinkovitost, relevantnost i implikacije programa. Izvještaj se dostavlja RPO-u koji će predložiti eventualno potrebne izmjene Županijskoj skupštini. Predložene izmjene mogu se

prihvatiti ili odbaciti, ali samo formalnom odlukom Skupštine koja se donosi na temelju preporuke.

Ovaj proces poslužiti će sljedećim ciljevima:

- Da dokument stalno bude ažuriran i razmatran, te da rezultati budu transparentni i dostupni javnosti,
- Da sve veće količine informativnih, važnih i relevantnih podataka postanu dostupne kako bi se ROP poboljšavao, a odlučivanje o razvojnoj politici mijenjalo.

Rezultat će biti živ plan koji omogućuje promjene i njihovo djelovanje na ovaj dokument i razvojnu politiku. To će također osigurati da ovaj plan ostane relevantan za županiju istodobno ostavljajući mogućnost jasnog određivanja područja u kojima je potrebna suradnja s drugim županijama, razinama uprave, pa čak i susjednim zemljama kako bi se razvoj županije kretao u željenom smjeru.

SLJEDEĆI KORACI

Sljedeći koraci u implementaciji ROP-a su:

- Usvajanje dokumenta Regionalnog operativnog programa od strane Županijske skupštine – srpanj 2006.,
- Uspostavljanje Jedinice za provedbu projekata (JPP) – rujan 2006.,
- Definiranje prioriternih projekata od strane Županijske razvojne agencije i JPP – listopad 2006.,
- Početak tehničke pomoći za implementaciju ROP-a – listopad/studeni 2006., tehnička pomoć ima zadaću podržavati izgradnju kapaciteta Županijske razvojne agencije u procesima upravljanja provedbom ROP-a, pripremi projektne dokumentacije, privlačenju sredstava za predložene projekte te provedbi nadzora i vrednovanja uspješnosti projekata,
- Priprema prvog kruga studija izvedivosti – studeni 2006. – travanj 2007.,
- Početak implementacije prioriternih projekata – odmah po osiguravanju financiranja, tijekom 2007.

DODACI

Popis kratica

Sudionici i suradnici ROP-a

Pravilnik i Poslovnik RPO

Obrazac za prijavu projektnih prijedloga

Baza prikupljenih projektnih prijedloga